

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. JUNIUS 5.

23. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az átkozódó egyház.

(Vége.)

Beszéljünk nyiltan és őszintén. A róm. kath. egyház lelkiismerete arra kényszeríti a keresztyén magyar államot, hogy meghozza az 1868. évi 53 t. cikket, az 1879. évi 41. t. cikket, ennek 53 §-át, a miniszter kiadja a február 26 ki rendeletet, a politikai türelemnek méltányos tetteit gyakorolja, hogy a honpolgárok lelkiismereti szabadsága, vallásos meggyőződése, békességes együttélése biztosítva legyenek az átkozódásokkal, kiközösítésekkel, fenyegetésekkel szemben. A protestáns lelkiismeret sajnálattal veszen tudomást arról, hogy a felvilágosodás mai korszakában ily intézkedésekre van szükség, de teljes megnyugvással fogadja; a róm. kath. egyház saját lelkiismeretét szembe állítja az egyetemes keresztyénség lelkiismeretével, a maga számára monopolizálja az egyes honpolgárok elkönfiskált lelkiismeretét; a monopoliumból osztogatja a hitet s hogy nemes munkálkodását sikerrel folytathassa, kegyetlenül hirdeti, hogy mily istentelenséget mivel Magyarországon a liberalizmus, szabadkőmivesség, protestántizmus hármasszövetsége. Ezen istentelenségek az államkormány közvetett és közvetlen támogatásával történnek; az állam oka annak, hogy Magyarországon kath. ember halálos bűn nélkül vegyes-házasságra nem léphet; az állam állítja a kath. embert azon kegyetlen alternatíva elé, hogy vagy mondjon le szívének legbensőbb hajlamáról, mondjon le esetleg a családi életről, rangról, földi boldogságról, vagy nevelje az eretnokségnek magzatait, tagadja meg hitét, lelkiismeretét, örök boldogságát, egyházát, teremtő és megváltó istenét. Ezek saját szavaik. Így csak a különböző színű és tartalmu, mozaikszerűleg művészi mesterséggel összerakott lelkiismeret beszélhet. Lehetetlenség felismerni,

hogy e mozaik műnek melyik darabja keres apostoli jóváhagyást, melyik abszolúciót, melyik áldást, melyik további cselekvési irányt és tartalmat. Mert az egyedül üdvözítő egyház a politikai türelmet nem engedi érvényesülni, a vallásos türelmet meg éppen istentelennek és esztelennek kvalifikálja. (Tolerantia religiosa impia et absurda.) Spanyolországban, Toskanában, Rómában s egyáltalán a szigorúan kath. államokban a protestáns kultusz és szentírás terjesztése lehetetlenné van téve; Tirolban az evangyeliomi érzelműek sok zaklatásnak vannak kitéve, 1837-ben hitük miatt soknak el kellett hagyni hazájukat, a szószékekből ilyeszerű beszédek hangzottak: „Szeretett községem, még valami nagyon szomorú dolgot kell közölnöm veletek, isten anyja elhagyta Tirolt, mert jönnek a lutheránusok.“ Magyarországon meg ilyformán keltenek hangulatot és hatnak a közvéleményre: az isten anyja, országunk védszentje gyöttrő fájdalmakat szenved, szelid szeméből sűrű cseppekben hullanak fájdalom-könyűi, mert a vastag nyaku, kemény koponyájú kálvinista beült az igazságügy miniszteri székébe, konfiskálja az országot a protestánsok számára, oda adja az éhes lutheránusoknak, kálvinistáknak, unitáriusoknak, baptistáknak, nazarénusoknak martalékokul... Ordits kapu, kiálts város, mert megérkezett a te látogatásodnak borzasztó ideje. Talpra, fel kilenc millió katolikns és ne engedd magad felfalatni!

A vezért fel is találták Károly veszprémi megyés püspök ő exciája személyében. A nemes báró püspök a tisztelendő testvérekhez intézett ápril havi köriratában, korrekt protestáns felfogással, de kath. szellemű intencióval tagadásba veszi: a) hogy a febr. 26-iki rendelet közigazgatási hatóságok által való kihirdetésének oly hatálya lenne, „mintha a tisztelendő lelkészkező papság ez által ama körrendeletet, mint neki hivatalosan

kihirdetettet, tekintetbe venni, köteles volna"; b) tudomására hozza a tisztelendő lelkész kedő papságnak, hogy ezentul a vegyes-házassági esetekben az eddig szokásos felmentvényt nem adja meg, ezért ne is folyamodjanak hozzá: mert „a keresztlési bizonylatok kényszer-kiszolgáltatásával megszűnnek az utolsó remény is, hogy valamely vegyes-házasságból származó gyermeket az egyedül üdvezítő anyaszentegyház számára, az illető protestáns szülőnek legjobb akarata mellett is, megmentsünk, mert bármint akarná is gyermekét a kath. vallásban nevelni, az illető protestáns lelkész kezei közt levő keresztlési bizonylat alapján felekezete azt bizonyosan magának fogja követelni.“ c) a vegyes-házasságot e szerint egyházmegyéje területén, templomban, ünnepélyesen nem lehet megáldani, az ily felek figyelmeztetendők, hogy vagy elégedjenek meg a paszsziva asszisztenciával, vagy menjenek a protestáns lelkészhez; d) a megye területén működő összes tő papság tetszésére bizza, hogy meg akarnak-e keresztelni, vagy nem, oly gyermeket, a kinek az 1868 ik 53. t. c. 12. §-a szerint protestánsnak kellend lenni, szem előtt tartva az 1886. évi január 19-én a szent kongregacio által kibocsátott és az összegyeházat kötelező azon szabályt, mely megtiltja az oly gyermeknek katolikus pap által való megkereszteltetését, a kiről bizonyos, hogy nem fog kath. hitben neveltetni.

Ez így összeállitva, nagyon helyes és korrekt, ilyenuek tartja a protestáns felfogás és lelkiismeret is, a megokolás ellen sincs semmi kifogása, sőt elismeréssel nyilatkozik a nemes báró püspök nyílt őszinteségéről: de mély sajnálatát fejezi ki a felett, hogy körlevelében nem szólhatott így „tisztelendő testvérek, ne feledjétek, hogy a keresztyénség különböző egyházai és némely felekezetei is a keresztyén szellem bizonyos fejlődéseinek felelnek meg; jól lehet nagyon különböző jogosultságaik, jelentőségük és erkölcsi hatásuk; de még is az egyesek a nekik kölcsönzött természeti és isteni adományok mértéke szerint, mindenikben eljuthatnak Krisztushoz s általa az üdvösséghez; hogy semmi féle emberi hatalomnak nincs joga valakire valamely meghatározott vallást ráerőszakolni és a kényszerített s nem az érzület belsejéből származott vallás semmi becsesél nem bir.“ (Hase) Ily nemes érzelmek, felemelkedett gondolkozásmód egy hit-hű

katolikus szívében nem fakadhatnak, vagy ha igen, azokat ki nem fejezheti a nélkül, hogy az eretnekség gyanujába ne essék; azokat a nemes, drága kincseket a kiátkozott, eretnek, protestáns szív talaja termeli, az hozza forgalomba, de az index romanum a katolikusoknak hozzáférhetlenné teszi, a kath. cura pastoralis az örök kárhozat tüzének lángját éleszti azokkal, ha észreveszi valahol, avagy sejtelve van róla. És ha az állam még is megengedi, sőt védelmet nyújt, hogy azok tért foglaljanak, hódítsanak, az egyedül üdvezítő egyház kétségbe esve erőszakolja a kulturharcot.

A nemes báró püspök körlevelét úgy tekintik, mint a megkezdett harc első ágyu golyóinak keresztelését s annak oly sikert jósolnak, mely csontig és velőig éri a modern államot és vagy visszavonulásra kényszeríti, azaz, visszavonja az említett törvénycikkeket, rendeleteket, vagy megmérkőzik a rom. kath. egyházzal, hogy végre valahára tisztában legyenek azzal, hogy kié tulajdonképpen Magyarország? Nagy érdekléssel nézünk a harc eleibe s meg vagyok győződve, hogy abban a protestánsok is, ha kényszerítve lesznek, részt vesznek. Ha Isten velünk, kiesoda ellenük? ?

Horváth István,
bükösi ev. ref. pap.

A papi fizetések javításáról.

(Vége.)

Ettől eltekintve is, teljesen kivihetetlen a feltüntetett tervezet első sorban azért, mert a főt. egyházkerületi közgyűlés az eddig 13,300 forintban bevett államsegélyből 3000 forintot a központi közigazgatás költségeinek fedezésére rendszeresített, melynek levonásával fenmaradó 10,300 forintból lehetetlen 13,200 forintot kifizetni. Már pedig az egyházkerület ezen 3000 forint államsegélyt még nem vonhatja el a központi tisztviselőktől s azt hiszem, Péter Albert tiszteletes asia sem kívánja, hogy a titkári 900 forint évi fizetés még lejjebb szállíttassék, mikor a hátszegi pap 1000 forint — hivatalos becslés szerint, szálláson kívül 1188 forint 15 krajczár — fizetését is emelendőnek tartja a városi élet költséges voltára tekintettel. Sőt még a brádi tiszteletes helyzetét sem tartom elviselhetetlennek, tekintve azt, hogy a nyugalmazott pap halála után nagyon is számításba vehető fizetés-emelésre van kilátása, s ha munkaképtelenné találna válni, megkapja papi fizetésének felét, elhalálozása esetére özvegye s árvái a rendes javadalmat élvezik, a mely előnyök a központi hivatalnokok előtt csak szerény óhajtatást képeznek.

Tegyük fel azonban azt, hogy a 3000 forint államsegély elvonatik a központi közigazgatás céljától; tegyük fel azt, hogy soha egy évben sem hal meg több oly pap,

kinek fizetése 3—400 frt között, és 4-nél több, kinek javadalma 4—500 frt között állott: mit gondol tiszteletes afa, nem botránkoznának-e meg az egyházközségek azon, hogy az államsegélyből templomuk, papi lakjuk, iskolájuk, tanítói lakjuk építésére, javítási költségekre az eddig élvezett gyámolításból kizáratnának? Hát a tanítók az anyaszentegyháznak éppen oly mostoha gyermekeiül tekintessenek, kik az államsegélyre érdemtelnek? De hát azon papnak, a kinek fizetése 600 frton valamivel felül van, ha terhes családja mellett maga, vagy családtagja súlyos betegsége, vagy nagy elemi csapás miatt a megpróbáltatás keserű napjait kell hogy átszenvedje még anyagi zavaraiból való kibontakozásra se lehessen ezen alapból némi segílyt nyújtani? Ha részt venne a tiszteletes ur az államsegély-kiosztás egyetlen bizottsági ülésén, teljesen hiszem, hogy más meggyőződésre jutna.

De még tovább megyek; eltekintek mindezen nehézségektől s még akkor is kivihetetlennek tartom a tervezetet.

Ugyanis, az egyházközségek nagy részében nincs olyan megbízható egyén, kinek nyugodtan kezére adható lenne ezerekre menő tőke-összeg s a kikölcsönzések kényes keresztül vitele, sőt ezen tőke-gyűjtő egyházakban a papi állomások is betöltetlen lévén, még az ellenőrzést is csak a beszoigáló pap kellene hogy végezze, ha képes volna arra elég időt szakítani. Ki vállalná el a felelősséget s ki térítné meg a kárt, ha feltörné valaki a két kulcsu ládát és ellopná a pénzt, mint történt bölöni egyházunkban?

Ki vállalna felelősséget arra nézve, hogy 8 % kamatra teljes zálogjogi biztosíték mellett azonnal minden tőke kiadatnék, hogy a kamatok pontosan befizettetnők s azok tőkésítettetnők? Hiszen, a ki elég biztosítékot tud adni, az nem veszen 8 % kamatos pénzt fel, hanem 6½ %-os törlesztési kölcsönt, mert kap eleget. Avagy, kiadnák az egyházak kezességre? Szép gazdálkodás lenne! Csak tiz év múlva, meg lehetne nézni a legtöbb egyházban, hogy a tőke igen szép összeget tesz a papiroson, de ha felhajtására kerülne a sor, haj! sok kötelezvény jutna a felhajthatlan jelzővel ellátottak most is tekintélyes csomójába.

A tőkeképzés ideje alatt pap nélkül hagyott egyházba való beszoigálásért a tiszteletes ur évi negyven frtot proponál a papnak és husz frtot a tanítónak. Ugyan, minő beszoigálást lehet várni e valóban szembe ötlő csekélységért. Hiszen, ha hetenkint csak egyszer látogatja is meg az egyházat, a mi pedig már csak a valas-tanításért is nélkülözhetlen, csak a szekérbérre legkevesebb 70 frtot kell költenie, a konfirmálandók előkészítésére, továbbá, ha csak két hétig jár is be naponkint, 30 frtot, együtt 100 frtot. De, hát élelemre s fáradozásai némi megjutalmazására mit sem kapna?

Nem bocsátkozom annak indokolásába sem, hogy sok helytt a tőke-gyűjtés évei alatt a papi állomás üresen hagyása oly káros következményeket vonna maga után, melyeket a jobb jövedelemre meghívott pap már hiá-

ban iparkodik helyre hozni; ugy szintén azon kérdések fejtegetésébe sem, hogy van-e értelme azon merev álláspontnak, hogy minden anyaegyház tartassék fenn s nem helyesebb-e a nemzetiségi s felekezeti viszonyokra tekintettel az egyházak szervezését az adott körülmények számbavétele mellett intézni, mint elméletileg kidolgozott zisztémák szerint? Ezeknek kifejtése sokkal több tért és időt igényel, semhogy egy pár észrevétel felemlítésével azokon átfutni helyesnek találnám.

A papi fizetések javítását, a mennyiben a már megkezdett alapon, t. i. az országos közalaphól, az egyházkerület segílyével (melynek nagy részben éppen az államsegélyből kell kitelnie), tőke-szerzés útján nem lehetne az óhajtott mérvben elérni s a mennyiben ezen módozattal a papi fizetésnek jövőre fokozatos emelése nem öleltetett fel: magtárak felállítása útján vélem legkönnyebben kivihetőnek. Az egyházközség jövőjéért nem csak aggodó, hanem munkálkodó papok e részben igen szép eredményt mutattak és mutatnak fel; sajnos, azonban, hogy a jó példát sokkal kevesebben követik, mint a hányan másokban keresik sanyaru helyzetük okát.

Ezen magtárak, nagyon kevés áldozat-tétellel megalapíthatók. Ha nem lehet arra kilátás, hogy a hivek egy jobb termő évben adakozás útján indítsák meg, az egyházközség egy fekvőjét, avagy ha nem volna, az egyháztagok által bérbe, vagy részibe kiveendő fekvőt munkáljanak meg a hivek s az így nyerendő 20—30 véka gabona már csak néhány év alatt igen tekintélyes jövedelmet biztosít még akkor is, ha nem két véka után három, hanem három véka után négy vékát fizetnek a kölcsön vevők, mert ez utóbbi esetben is 25 % jövedelemmel emelkedik minden évben. Ha felnövekedik az alap, természetesen, a tőkenövekedés kisebb arányra száll, magtár helyiséget kell építeni s a kezelőt díjazni, de ugy is megadja a 15—20% átlagos jövedelmet mindaddig, míg évenkint elégséges biztos kölcsönző jelentkezik, azon túl, a ki nem kölcsönzött gabona eladandó s a vételár mint tőke helyezendő el.

Magam részéről ezt az utat ajánlom, mely a gyakorlati életben tökéletesen célra vezetők bizonyult.

Bodor Antal.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, május 27—28.

(Vége.)

A Bethlen-kollegium számadásai az egyházkerületi közgyűlés által régebben megállapított formától eltérők valának, de az Igazg. Tanács útasításához képest, mult évi számadásait immár a kellő módon állította össze. A számvetői megjegyzések közül, mint fontosabbakat, megemlítjük, hogy a valóságos eredmény a mult évi költség-előirányzattól jelentékeny mértékben elütött; így az épületek föntartási költségeinél, a cserép és téglagyárnál, az erdő-jövedelemnél, emitt nagyobb mennyiségű fa adatván el s a több-bevétel az új épület után fönmaradt adósság törlesztésére fordítatván. Továbbá, az ingatlanok

eladását és szerzését illető tételek nem mind vétettek számadásra. Az Igazg. Tanács tehát a szabálytalanságok iránt fölvilágosításokat vesz be, a téglá- és cserép-gyár bevétele pedig jelentékeny apadást mutatván, föl hívja az előjáróságot nyilatkozattételre, ha nem lenne-e célszerű ez üzlettel föl hagyni?

A kolozsvári kollegium számadásai is tüntetnek föl eltéréseket az előirányzattól, bár nem oly nagy mértékben, mint az előbbinél. Útasított tehát az előjáróság, hogy jövőre reláissabb költségvetést készítsen, valamint arra is, hogy jövőre az előirányzatot is a brutto-rendszer szerint készitse. Egyes tételekre nézve fölvilágosítások levén beveendők, addig az ellátás függőben tartatik.

Ugyanezen kollegiumnál egy tanári lakás jó karba helyezése ezer frt. tőke-befektetéssel járván, a minek megfelelően a ház a befektetés 5°/_o-ával értékesebbé vált ugyan, de a befektetett tőke idővel megsemmisülvén, az Igazg. Tanács vélemény-nyilvánításra szólítja föl az összes kollegiumokat az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztendő javaslatra nézve, hogy a kollegiumok kötelezettek az építkezési befektések amortizációs alapjának létesítésére.

A Mikó-kollegium szintén túllépte az előirányzatot: a tanárok a folyó év elejétől kezdve engedélyezett 100 frtnyi fizetés-emelést már a múlt évben is élvezvén, sőt az igazgatói és gazdasági-felügyelői illetéket a múlt év szeptemberén kezdve, másodszor is kiadáskint szerepeltetvén. Az Igazg. Tanács az előbbi túllépést, tekintve, hogy a túlkidást a pénztár elbirta, kivételesen és szavazattöbbséggel jóvá hagyta, de a négy havi illetékek visszatérítését elrendelte, pár jelentéktelenebb kérdésben pedig fölvilágosítást kért.

Ugyanezen kollegium több fölterjesztéséből kitűnően, hogy az előjárósági jegyző, a rendes gyakorlattól eltérve, nem a legfiatalabb, hanem az igazgatói és gazdasági felügyelői teendőkre vezetésére is egy személyben megválasztott tanár: az előjáróság fölvilágosítás-adásra hivatik föl.

A generalis dictaturai 1888. évi felülvizsgált számadásokra, a múlt évi számadások felülvizsgálatánál, szükség levén: a generalis direktor föl hivatik e számadások beküldésére.

A szász-brétei szervezés alatt álló körlelkészség díjlevele és általános útasítása megállapítván, a körlelkész javadalmának pótlására, a közalaphól nyerendő segély folyamatba indultáig, az állam-segélyből adatik évi 100 frt. Az esperes útasítatik a részletes útasítás ter-

vének elkészítésére, a pályázati hirdetés pedig közzétételük, június 30-diki határidővel.

A n.-devecseri dézma-váltáság túlélvezett összegének visszatérítése iránt érkezett meghagyás fölül az esperes homályos jelentést tevén, magát a meghagyást kell be kérti a határozott tájékozás érdekében.

Az egerpataki egyházközség birtokarányosításra föl kért meghatalmazottját betegsége gátolván e tiszte teljesítésében, új képviselőül t. Ujvárosi József, gondnok aa. kértik föl.

A pávai egyházközség egy fekvőjéhez vezető út számára némi földet kívánván vásárolni, az adás-vevési szerződést az Ig. Tanács, helybehagyja.

A borbereki kántor-tanítói díjlevelben a kanonika-porció jövedelme nem szokásszerűen a katasztrális tiszta jövedelem, hanem a bérleti érték szerint levén kimutatva, az egyházközség útasított, hogy kötelezzék magukat a hívek, hogy a fekvőt a jelzett értékben ké szek haszonbérbe venni. A hívek most e kötelezettséget csak 110 frt. erejéig vállalván el, a díjlevel ehez képest állapított meg.

A dézsi egyházközség egy elveszett kint igazolt követelésének törlése megengedtetett.

A cőfalvi egyházközségben egy férjétől elvált és apjához visszaköltözött, de külön vagyonnal rendelkező asszonyra az egyházközség s föllebbezés után az egyházmegyei tanács egész kepe terhét rőtta, mi ellen az illető ide felebbezett. Miután azonban a fölterjesztésből nem vehető ki, hogy az elvált férfiú hitfelünk-e, egész képét fizet-e s ha a vált asszony birtoka megfelel-e az egész kepe kötelezettségnek: az Ig. Tanács e pontokra nézve fölvilágosítást vesz be.

A zabolai 1885. évben engedélyezett kepeváltáság akkor kimutatott alapjára nézve az engedélyezés alkalmával a bevett kimutatáshoz képest az a határozat kelt, hogy az alap jövedelmi fölöslegéből tartalék-tőke alakítandó és hogy az alaptőke 1000 frtos évi részletekben központi kezelésre beküldendő. E kikötések azóta nem teljesítettvén, az esperes jelentéstételre hivatott fel s most a jelentés azt állítja, hogy a kepeváltó alapba öt éve oly egyházközségi tőkék is beleolvasztattak, a melyeknek kamatai másnemű egyházközségi szükségek fedezetére fordítandók, a mint hogy ily más természetű kiadások is a kepeváltó alap fölterjesztett kimutatásában számoltatnak el, a melyekről a kepeváltáság engedélyezése alkalmával épp oly kevéssé vala szó, mint a jelzett tőkék beolvasztásáról. Az Igazg. Tanács tehát a tüzetes és adatszerű fölvilágosítás beküldését rendeli el.

E—n.

T Á R C A.

Felméri Nevelés-tudományi kézikönyve.

II.

Felméri lelkesedése a szépirodalomért könyvben mindenütt kilobban. Voltaképp egyéniségének eredeti természetéből

ből származik, de irodalmi tanulmányainak hatása alatt erősödött. S azért szeretet és becsülés egyesül benne. Szeretet, mely a nemzeti és idegen nagy költők örök-ifjú alkotásainak olvasásából és szépségeinek élvezéséből hevül; becsülés, melyet az emberi szív és ész, általában az emberi jellem képzésére való befolyások miatt irántuk érez. Mert Felméri

lelke mélyében gyökerező meggyőződéssel hiszi és vallja, hogy a szépirodalom nem az álmodozó szellemek léha fényüzése, hanem a nemzeti erő javának kisugárzása, mely, mint az éltető nap, világot és meleget áraszt el a földön. Hiszen, a népek, mielőtt a tudás és írás kifejlett volna, költőik énekére figyeltek, s a szájról-szájra szálló ének tanította meg őket ősi isteneik tiszteletére, régi dicsőségek ismeretére, a természet felrajzó pompájának csodálására és megértésére, az idők ködébe vesző multjok szent hagyományaira és drága emlékeire. Költőik énekén épült elméjük, finomult érzésük, s érlelődött jellemük, vert alapot miveltségük. A hellén világ csodás hajdanában az Orpheus bájos regéje nem a szeszélyes képzelet üres játéka, hanem a merő igazság képies kifejezése, mert a költészet mindig szelidített és javított, emelt és növelt. Felméri ismeri és elismeri ezt s teljesen egyetért Wakefielddel, ki valamely nemzet miveltetésére és nemesítésére sokkal üdvösebbnek és sikeresebbnek tartja az irodalmat, mint a törvényhozást; hiszen, ennek legeszesebb intézkedései sem fékezhetik meg az oly nép szabadosságát, erkölcsi kicsapongásait, társadalmi féltelenségeit, állami zavarait és rázkódásait, melynek irodalma hitvány.

Ott a példa a francia nagy forradalomban, melynek alkotmányozó, törvényhozó és nemzeti gyűlésein a tüneményes lángszellemek fényes sora szerepelt; Franciaország és a francia nemzet érdekében a legnemesebb és legáldásosabb intézkedéseket hozta meg: és mégis az örületes végletek rohanó forgatagán vergődött. A míg a maga emberi jogait követelte, a királyságot megfosztotta történelmi jogaitól; a míg a nép-felséget megalapította, kitagadott mindent, még Istent is örök felségéből. Minő szabadosság és mennyi végtet! Felrajzik előttünk a meg-megvillanó guillotine, a mint dolgozik és egyre dolgozik, míg a király és királyasszony, a tudós Lavoisier, a derék Bailly, a lángoló Chenier, az álmodozó Corday Sarolta, az egyetlen költői sugár az indulatok e rémületes éjszakájában; míg a nemes girondiak, Vergniaud és társai, a titáni Danton és tengerzöld Robespierre, a nagy megvesztegethetetlen, összes követőikkel alatta elvérzenek; míg végre a forradalom, mint a regebéli Khronos saját gyermekeit fölemészti; felrajzik előttünk Parens, a boissisle-bertrandi pap, a mint a nemzeti gyülekezethez levelét írja, s az ostoba Gobel, a párisi alkotmányos püspök, a mint a nemzeti gyülekezet előtt megjelenik: hogy nincs isten, hazugság volt, a mit eddigelő hirdettek; felrajzik mamselle Candille és madame Momoro, kik az Ész isteneiként az oltáron elhelyezkednek; aztán a szamaras menetek, a carmagnole complet-k, meg Ronsin serege, a mint Párison és Franciaországon át éktelen üvöltéssel tombol s a tornyokból a harangokat lelövöldözi!

Eszünkbe sem jut, hogy e végletek és megtévedések miatt elvitassuk a nagy forradalomtól azt a roppant haladást, melyet az emberi méltóság és polgári szabadság általa nyert; de eszünkbe jut Wakefield és Felméri felfogása és érvelése következtében, hogy a mult századi francia irodalomra, mint ez örületes végletek hatékony előkészítőjére és csufondáros sugallójára visszaemlékezzünk. Nem csak arra az irodalomra, melyet hirneves bölcselők, Montesquieu, Voltaire,

Rousseau, Diderot, Holbach, Helvetius műveiben nagy és merész eszméiért méltán bámul a világ; de még inkább arra, mely az erkölcskacagó és érzékiségben bujálkodó könyvek özönében borította el a társadalmat, mely ledér, kicsapongó, szemérmetlen és szemtelen szövegével és képeivel előlte a szűzinek, jónak, szentnek és szépnek érzetét és tiszteletét, szóval mindazt, mi emberben, családban, társadalomban és államban a keresztyén erkölcsi rend alapja.

Néhány esztendővel ezelőtt München egyik első könyvkereskedésében álmélkodással és megdöbbenéssel láttuk ezt az irodalmat, a mennyire egy szenvedélyes gyűjtő legjellemzetesebb példányaiban összeállithatta; s álmélkodásunk és megdöbbenésünk egyre nőtt a könyvek gazdag és pazar kiállítása miatt. Mintha csak korszakos költők disz-kiadásai lettek volna: pedig csak mamsel Theuriot és madame Tallien bizalmas jelenetei, más élő és képzeleti alakok erkölcsi cancanjai voltak. Egyszerre feltetszett, s kétségtelen bizonyosságok beszéltek róla és tanuskodtak mellette, hogy Franciaországon két forradalom pusztított végig: egyik, mely a magán életben, az érzelkekben dühöngött, másik, mely a közéletben, az elmékben viharzott.

Ha, ellenben, az irodalom tiszta, finom, vallásos és erkölcsös, tőle az állam alkotmánya is étellel és egészséggel telik el. Ennőfogva, Felméri épp oly fennen és melegen hirdeti, mint Horatius Ars Poeticájában, hogy a költészet polgárosította a világot; épp oly szépen, mint igazán állítja, hogy az irodalom gyakorlati erkölcsstan, hiszen, az emberi szellemben oly részek is vannak, melyeket erkölcsi kátéba bele foglalni nem lehet. Shakespeare, Newton, Petőfi, Arany szellemében oly érzelmek, remények, halhatatlan gondolatok és végtelen vágyak nyilatkoznak, melyek kortársaikra és a rájuk következő nemzedékek ezreinek lelkére és érzületére mély hatást tettek; éppen azért, csak sajnálni tudja az olyan embert, kinek szive az irodalmi remekek olvasására föl nem melegedett soha. Mert azt, a mi bennünk a legmélyebb és legjobb, rendszerint a legnagyobb írónak, s főképp nemzeti költőinknek köszönhetjük; ők a mi prófétáink; némelyik vezetőnk, másik vigasztalónk, egy harmadik napi eledelünk és erőforrásunk. Nagy igaza van, meggyőződése szerint, Erdélyinek, midőn azt mondja: „hogy a költő a nemzetnek legeslegjava, egyénben megnyilatkozása. Atyáink sóhajtása, süvegvéve imádkozása, isteni és emberi jogainkért folyt küzdelmeink, vagy ha tetszik, bánatunk és dicsőségünk a mult időben.”

A ki ily fenköltén itél a költészetéről és befolyásáról, képzelhető, hogy az a nevelés elméletében és gyakorlatában is jelentős tényezőnek vallja és alkalmazza. A dajkamesék, tündér-regék, a népdalok és mondák s a miben csak költői elem és nemzeti vonás találkozik, előtte mind különös értékkel és fontossággal bírnak. Mert úgy okoskodik, hogy minden gyermek született költő, kinek élete megnyujtott mosolygó álm, teli költött jelenetekkel és képzeleti diszitésekkel; úgy, hogy mindazt, a mit a költők megénekelték, mindazt, a mit a mythologia szentesített, mindazt, a mit a bálványozás a természet köréből kiemelt, megtaláljuk a gyermeknekornak egyszerű, naiv, révedező, burlesque vonásaiban.

Mit törődik a gyermek a való élet föltételeivel és követeléseivel; mit a rideg és száraz tényekkel, melyek az életet és magaviseletet ellenőrzik és megkötik: képzelődése fölemeli és messzi röpití e nyugók ellenére és korlátokon túl. Ki meg akarja fosztani e búbjajos világtól, örökölt paradicsomától, vétkezik a gyermek ellen. Felméri becsüli ugyan a tényeket, de becsüli a szép szavakat is, mert Homer egyetlen versében, Arany egy-egy sorában megragadó erkölcsi távlatok nyílnak előttünk. S Arany, Petőfi épp úgy tanítója nézeteinknek a világról, emberről, nemzeti hivatásról, mint a brittek nagy költője, Shakespeare az angoloknak. Ám olvassuk el, mondja, a csoda-szarvasról szóló regét Buda Halálában, egyszer csak azt vesszük észre, hogy az alakok s a képek a hangulatos leírásból elménkben benépesítik a don-vidéki sík fenyért gimvadakkal, szarvas-vadászokkal, tündérszép leányokkal; a bús vadont a vitézek járása s a tündérek tánca élőképpé varázsolja, majd a zeneszó mellett ködből szótt sátorban mulatozó leányok, „kik a göncöl csillagán úgy termettek rózsafán“, és az „árnyon járó“ vitézek édes vágyai festésére képzeletünkben egy új, ködképekből szótt, s a valónál valódiabb, mert összhangzóbb eszmei világ épül fel, az édes, tiszta és nemes álmok világa, mely arra való, hogy az egész cselekményt mélyen ássa be lelkünkbe a költő.“

(Folytatása következik.)

Széchy Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ismételten kérjük olvasóinkat, és első sorban azokat, kik e Lap fentartására hatóságilag kötelezve vannak, hogy kötelességeiknek tegyenek eleget. A félesztendő vége felé közeledünk, és a mai napig a kötelezetteknek fele sem tett eleget annak a tartozásnak, melyet nekünk ki kellett fizetni, az isten tudja, honnan. Az bizonyos, hogy ez így nem mehet. Kérjük paptársainkat, az egyházakat, az espereseket, sziveskedjenek oda munkálni, hogy a lap előfizetési ára beküldessék. Ismételjük századszor, hogy hivatalos Lap vagyunk, de egy krajcár szubvenciót nem kapunk sehonnan, senkitől. Mi a lehetőségig megtesszük a magunkét; de anyagilag semmire sem vagyunk kötelezve; és erre nem is kötelezhetjük magunkat. Mi az egyházkerületnek szolgálunk. Mandatumunkat az Igazg. Tanácstól vettük. Sajnálunk, ha vissza kellene adnunk, és rá kellene biznunk a további teendőket.

Kolozsvártt, jun. 3. 1890.

Szász Gerő.

— Őszintén és nyíltan bevalljuk, hogy únunk, gyűlöltünk minden ceremoniat, diadalkapukat, kocsi-sorokat, banderiumokat, zajos tisztelkedéseket, melyekben rendesen több a látszat, a hivalkodás, mint a belső tartalom; bár kénytelen, kelletlen ugyan el kell ismernünk, hogy vannak helyzetek, a mikor ezek majdnem kimaradhatatlanok: midőn a tudomány, a költészet, vagy egyáltalában a közszolgálat terén szerzett, és méltán kiérdemelt jutalom gyanánt hajlik meg a

józan közvélemény, az őszinte tisztelet oly férfiak előtt, kik nevüket tetteikkel irták be a háládatos szivekbe. De undorral fordulunk el attól a látványtól, a melyet a szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegye egy néhány községe tárt fel előttünk a napokban. A n.-váradí róm. kath. püspök, Schlauch, bérálni jár Szilágyvármegyében. Persze, nagy pompával fogadják mindenütt; és a vidéki lapocskák, sőt a fővárosiak is kéjelegnek abban, hogy ha egy kath. plébanusocská el-tüsszenti magát, arról hasábokat kell irni; hát még egy püspökről. Legyen az ők izlése szerint. De mit mondjunk ahhoz, hogy szilágy-szolnoki egyházmegyénk egy néhány papja palástosan, tehát, papi díszben, gyülekezetének élén, kiáll a község szélére, fogadja a kath. püspököt, dikciójik, meghajlik és fogadja a megáldást. Az eperjesi vértanuk, és a nápolyi gályák martírjainak utódai meghajolnak a Loyolák előtt! Panaszokkal megyünk a miniszterhez vallásos dolgainkban szenvedett sérelmeinkért; reverszálisokat erőszakolnak ki a reformatus féltől a vegyes-házasságoknál; elkeresztelik a protestáns gyermekeket; a plébanusok szembe szállanak az ország törvényével; Romára apellálnak az állam souverainitásával szemben: és a kálvinista papok kálvinista hallgatóikat kézcsofolásra vezetik a kath. püspökhöz! És azt várják, hogy a protestáns öntudat, a protestánizmusba vetett hit és meggyőződés lombokat hajtson, gyümölcsöt teremjen! Ez oly szégyenletes önmegfeledkezés, mely egyforma a lejtőre jutással; és megfeledkezés arról a tiszteletről, melylyel minden lelkipásztor tartozik palástjának. Az ellen nem lehet kifogásunk, ha mint magán ember eleget tesz a társadalmi il-lendőségnek; sőt meg is kell tenni; de az egyszerű palástot mi főlebb helyezük annál, hogysem odamérjük a pápista püspök arany-láncos és kereszties selyem-talárjához, cingulusaival és nem tudom mijével. Ki az oka, ha a miveletlen tömeg ma is fut a processiora, bámulja a gyertyát és csodájára áll a sok tarka-barka kath. papi uniformisnak; ki az oka, hogy háromszázhetven esztendő után is minden léptenyomon tapasztalhatjuk, hogy protestáns szivek impregnálva vannak a katolikusok babonáival? Atyámfiak, férfiak, ezt rosszul cselekedtetek. Vigyázzatok, mert a ragadozó farkas széjjel jár, keresvén, kit elnyeljen. Örökjodetek jobban a nyáj felett: és megőrizzitek azt a méltóságot, melyet vettetek az ur Jézus Krisztustól.

— Zelenka Pálnak, a Cékus helyébe megválasztott püspöknek hivatalába való beigtatása nagy ünnepélyességek között ment végbe május 28-án, Miskolcon. Azt nem is kell emlitenünk, hogy a hazafias egyházkerületek püspökei, az egyetemes elnök, br. Prónai Dezső s a többi kerületi felügyelők, valamint hogy ezer meg ezer evang. luth. vett részt az ünnepélyen az ország különböző részeiből. A szertartást a dunántúli püspök, Karsay végezte; valamint hogy Zelenka Pál beszéde is, mely programm gyanánt tekinthető, igen fel-emelő és lelkesítő benyomást tett ugy vallás-erkölcsi, mint kulturai, és hazafias tekintetben. Az magától érthető, hogy az erdélyi luth. egyházkerület és a dunáninneni nem voltak képviselve hivatalosan: ott Teutsch, itt a most frissen megválasztott Baltik a püspök; amazokat a pan-germanizmus; ezeket a panszlavizmus tartotta vissza, mely bár eddig

is köztudomásu volt, de most oly in flagranti konstatáltatott, hogy ezzel számot vetni, úgy hisszük, az önálló magyar állam-hatalom tiszte, és kötelessége. Azt örömmel vesszük tudomásul, hogy Zelenka püspök ur beszédében hangoztatta a a kálvinista egyetemes egyházzal a véd- és dacszövetséget, tehát, a reáluniót. Megpróbálták ezt Poroszországban 1817-ben, a királyi tekintély aegise alatt; megpróbálták a 40-es években nálunk Török és Székács, gr. Zay, stb. Nehéz dolog, de nem lehetetlen. Közülünk senki sem fogja visszautasítani. Elég, hogy az eszme feljuttatott ismét. Ez eszme élni fog és ennek dicsősége Zelenka nevéhez is lesz fűzve. Istennek áldása legyen püspöki hivatásának telyesítésén, és nemes törekvésein.

= A Károlyi emlékre és alapra utolsó közleményünk óta a mai napig a következő adományok folytak be: A m.-dácei egyház 1 frt; a dévai egyház 2 frt; a zágoni egyház és a hallgatók 4 frt; a bögözi egyházban gyült 5 frt. 20 kr; a körispataki egyház 1 frt. 50 kr. E közleményünk összege 13 frt. 70 kr. Egyházkerületünkben gyült a mai napig: 630 frt. 23 kr.

= Vajjon, nem igen sok a szentelésből? „Papszentelés“; „Templom-szentelés“; „Torony-szentelés“; „Orgona-szentelés“; „Ház-szentelés“; és mit tudjuk, hogy micsoda szentelések. Még azt is olvastuk egy lapból, hogy egy protestans temetésnél a halottat „beszentelték“. Tudjuk mi, hogy mindezeknél mennyit kell a kath. és héber journalisztáknak tulajdonitanunk; de Miskolcon is Zelenkát felszentelték, mint püspököt; és azt is tudjuk, hogy mindezek nem igazak. Mi nem szentelünk; mi „felavatunk“ valakit, vagy valamit bizonyos célra. Önmagát szenteli föl valaki valamelyes kötelesség, rendeltetés teljesítésére: és ez az igazi. Hát, ne hivalkodjunk a szavakkal, mert „verba valent usu“ és ha igen sokat szentelünk, egyszer csak azon vesszük észre magunkat, hogy ott vagyunk az „ex opere operatum“ gyümölcstelen és átkos principiumánál.

= A m.-péterlakai egyház ürességben levő papi állomására, egy pályázó visszalépvén, a 33 folyamodó közül a következő nyolc lett kándidálva: Henter Pál, m.-járai; Kis Lajos, körtvefái, Tavasz József, vajai, Kovács Ákos, tancsi körlelkész, Rákosi György, papjelölt és vallástanító, Kovács Elek, gálfalvi pap és esperes, Balázs József, m.-régeni és Bitay Béla, brassói s. pap. A próba-prédikálások junius 1-én már elkezdődtek és jul. 20-án zárja be Bitay Béla és azután következik a választás.

= Mint az érdeklődés jelét említjük meg, hogy a sz.-szolnoki egyházmegyei tisztújítás érdekében a zilahin kívül közelebről Szil-Csehből is értekezlet tartatott. Helyesen cselekszik, ha jól megfontolván a dolgot, megállapodásra jutnak, és oly eredményt érnek el, mely a köznek válik hasznára. A választások természetesen személyi kérdések levén, tapintatot és oly körültekintést követelnek, hogy mindenki a maga helyére jusson, hogy képességeit és munka-kedvét mindenki ott érvényesíthesse, a hová leginkább való. Óhajtjuk, hogy ez el is éressék!

= A Baldácsi alapítványi bizottság e hó 8-án tartja évi rendes közgyűlését Budapesten, az ev. ref. egyház kálvin-téri épületében.

= Az erdővidéki egyházmegyében fekvő kis-baconi egyház ujonnan épített iskoláját máj. 12-én avatták fel és adták át a nyilvános használatnak. Ünnepe volt e nap az egész községnek. Az ünnepély a templomban folyt le, hol Zajzon Mihály, esperes aa. mondott imát; Révay Pál, nagy-baconi pap, tartotta meg a felavatási beszédet; a helybeli pap, Lőrinc Gyula pedig az építkezéssel kapcsolatos viszonyokat olvasta fel. E szép egyházunk az utolsó husz esztendő alatt 8—10,000 frtot fordított az egyházi közszükségek fedezésére, a mi élénken bizonyítja a protestáns buzgóságot áldozatkészséget és az élőhitet. Ugyanekkor és az új iskola-épületben tartatott meg, a tanító-testület vándor-gyűlése, melyen részt vett Háromszékmegye méltán tisztelt és szeretett tanfelügyelője Eötvös Károly Lajos és Benedek Elek orsz. képviselő, Bartha Sándor egyhm. gondnok, stb. Volt banquette, garasos pohárköszöntő és estve táncestély a harang-alap javára. Hogy mindezek sikerültek, azt nem is kell mondanunk: a hol oly szép cél oly sok nemes gondolkozásu embert gyűjt össze, ott a siker kimaradhatatlan. „Nem fajult el még a székely vér.“ Isten adjon jó előmenetelt!

= A kolozsvári ev. ref. kollegium nyilvános köz-, magán- és érettségi vizsgálatainak rendje az 1889—90-ik iskolai év végén. Május 7—10-ig a VIII. osztály közvizsgálatai minden tantárgyból. Május 11-én d. u. 4 órakor az énekhar és önképzőkör zárünnepélye. Május 12—16-ig érettségi írásbeli vizsgálatok. Jun. 7-én d. e. 11 órától I—IV. o. vizsgálata énekből. 14-én, szombaton d. e. 10 órától magánvizsgálatok. 15-én, vasárnap d. e. 8 órától I. II. oszt. vallás. 16-án, hétfőn d. e. 8 órától III. oszt. vallás, latinnyelv, történet; IV. oszt. latin nyelv, természetrajz, német nyelv; délután 3 órától V. oszt. magyar nyelv, görög nyelv, történet; VI. oszt. latin nyelv, német nyelv, mennyiségtan. 17-én, kedden d. e. 8 órától VII. oszt. történelem, mennyiségtan; IV. oszt. vallás, mennyiségtan; délután 3 órától I. osztály magyar és latin nyelv; III. oszt. német és magyar nyelv; 18-án, szerdán d. e. 8 órától II. oszt. latin és magyar nyelv; V. oszt. természetrajz, vallás; d. u. 3 órától VII. o. filozofia, német nyelv; VI. oszt. történelem, görög nyelv; 19-én, csütörtökön d. e. VI. oszt. természetrajz, III. oszt. földrajz; I. oszt. földrajz és mennyiségtan; délután 3 órától II. oszt. mértani rajz, földrajz; III. oszt. mennyiségtan; IV. osztály történet; 20-án, péntek d. e. 8 órától VII. oszt. magyar irodalom, görög nyelv; II. oszt. mennyiségtan; I. oszt. mértani rajz; d. u. 3 órától III. oszt. mértani rajz; IV. oszt. magyar nyelv; V. oszt. latin nyelv és mennyiségtan; 21-én, szombaton d. e. 8 órától VII. oszt. természettan, vallás; VI. oszt. vallás és magyar nyelv; délután 3 órától VII. oszt. latin nyelv; IV. oszt. mértani rajz; V. oszt. német nyelv. Junius 20-án, pénteken d. e. 8 órától 4. elemi oszt. minden tantárgyból; d. u. 3 órától 1. elemi oszt. minden tantárgyból. Jun. 21-én, szombat d. e. 8 órától 3. elemi oszt. minden tantárgyból; d. u. 3 órától 2. e. o. minden tantárgyból. Jun. 24-én, kedden d. e. 10 órakor az iskolai év ünnepélyes bezárása. Jun. 26., 27., 28-án érettségi szóbeli vizsgálatok.

HIVATALOS RÉSZ.

1189—1890.

KÖRLEVÉL

Valamennyi erd. ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának s valamennyi erd. ref. iskolaszék t. lelkész elnökének

Népünk alsóbb osztályainál a büntető cselekmények elkövetésére számos esetben közrehat az, hogy a tettes a fennálló büntető törvényekben teljesen járatlan s ez okból cselekedetének horderejét és súlyos következményeit előzetesen mérlegelni nem tudja.

Tekintettel e körülményre és arra, hogy a magyar büntető törvénykönyv 81. §-a a külföldi büntető törvényekben is előforduló azon rendelkezést tartalmazza, hogy „a büntető törvény nem tudása, vagy téves felfogása a beszámítást nem zárja ki,“ a kriminálitás ellen kifejtett praeventív védekezésnek egyik hathatós eszközét képezi s ebből a szempontból, valamint a köznép értelmi színvonalának emelése végett is, igen célszerűnek mutatkozik a büntető törvény ismeretének terjesztése, a mi természetesen csak oly alakban és módon történhetik, hogy a fennálló törvényeket a népnek kevesebb értelmi tehetséggel és alacsony fokon álló műveltséggel bíró tagjai is felfogni képesek legyenek.

Ez a célja K. Nagy Sándor nagyváradi volt kir. alügyész, jelenleg ugyanottani kir. törvényszéki bíró „Bűn és bűnhődés,“ vagy „a büntető törvény példákban“ című munkájának, a mely könyv büntető törvényünk ismeretét a gyakorlati életből vett és népies nyelvezettel és könnyen érthető modorban előadott kétszáz eset elbeszéléssel akarja terjeszteni.

Ehez képest, az említett művet, melynek teljes címe: „Bűn és Bűnhődés,“ vagy „A büntető törvény példákban,“ írta: K. Nagy Sándor, kir. alügyész, Nagy Váradi, 1889. Nyomatott ifj. Berger Sámuel kiadó-tulajdonos könyvnyomdájában; ára füzve 60 kr. a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak, az igazságügy-miniszter ural egyetértőleg tett ajánlata folytán, népoktatási tanintézeteink könyvtárai számára leendő megszerzésre melegen ajánljuk.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1890. május 23-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök

1160—1890.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur idei 16,855 sz. alatt kelt leiratából értesült Igazg. Tanácsunk arról, hogy a tapasztalás szerint, a magyar honosok aránytalanul kevesen választják életpályájukul a kültügyi szolgálatot s így a császári és királyi követségeknél, valamint a császári és királyi konzulátusoknál aránytalanul kevesen vannak alkalmazva.

Ezen állapot annál is inkább visszásnak látszik, mert a magyar honosok, a mind nagyobb nemzetközi jelentőségre emelkedő keleti államokban, a szent korona országainak fekvésénél és ethnographiai viszonyainál fogva, kiválóan hivatottaknak mondhatók arra, hogy a monarchia politikai és közgazdasági érdekeinek képviselőiként szerepeljenek.

Azon adat, hogy a szóban forgó pályákon ez idő szerint alkalmazásban levő magyar honosok száma jóval kisebb, mint ez a monarchia dualisztikus szervezeténél fogva kívánatosnak mutatkozik; végre, azon körülmény, hogy a keleti akadémiába, az ezen pályákra előkészítő főszakiskolába, a folyó tanévre egyetlen magyar honos sem lépett be: arra indították a fennevezett miniszter urat, hogy felkérje Igazg. Tanácsunkat arra, miszerint a főhatóságunk alatt álló gimnáziumi igazgatók útján, a felsőbb osztályokba járó, kedvező anyagi viszonyok közt levő, franciául tudó tehetségesebb ta-

nulók figyelmét az ezen aránylag jó előmenetellel kecsegtető pályákon való térfoglalásra irányítsuk, minek eszközlésére a m. t. t. Elöljáróságot ezennel felkérjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1890. május 24-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök.

1284 -- 1890.

FELHÍVÁS

Mindenik ref. kollegium mélt. t. t. Elöljáróságához.

A legrendezettebb anyagi körülmények közt levő kollegiumainknál is többször fordult elő az utóbbi években az a kényszerkörülmény, hogy a nagyszámu tan- és gazdasági épületek, vagy bérházak jó karban tartására, vagy szükségessé vált nagyobb mérvű javítására gyümölcsöző tőkéjének egy részét kellett felhasználni nem lévén külön alapja az épületek fentartására. E körülmény arra indítja Igazg. Tanácsunkat, hogy a főt. közgyűlés elé oly szabályrendelet tervét terjessze, mely mindenik kollegiumunknál biztosítsa egy „épület fentartási alap“ létesítését. Az alap célja az épületek nagyobb és rendkívüli javításainak, vagy kiegészítéseinek költségeit fedezni, továbbá, az épületek értékét, az idők rendén amortizálni. Felhívjuk tehát a m. t. t. Elöljáróságot, hogy az „épület fentartási tartalékalap“ létesítésére és gyarapítására vonatkozólag folyó évi szept. hó 10-ig részletes javaslatot terjesszen be hatóságunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1890. május 28-án.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1198—1890.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának.

Értesítettik a m. t. t. Elöljáróság, tudomás vétel végett, hogy a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur, idei 20,650 sz. alatt kelt engedményével, a soproni Lähne-féle tanintézetnek a gimnázium hat osztályára szóló nyilvánossági jogot, az 1890/91 és 1891/92. tanévekre megadta

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1890. május 23-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök.

681—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett alvinci egyházközség I. oszt. papi állomására, félfizetéssel, ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás és 1286 frt. 82 kr. egyházhatósági becslés szerint. Megválasztandó pap a nyugalmazott pap aa. élete tartamáig ideigl. lakást élvez.

Pályázati határnap jul. 15. Folyamodványok nagytiszt. Tokos Sándor, esperes aához küldendők, Vajdasdra, (u. p. Tüvis).

Kolozsvártt, 1890. június 1.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

721—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a vajdahunyadi egyházmegyébe kebelezett bretteye-kitidi egyházközség III. oszt. papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és 525 frt egyházhatósági becslés szerint. Megválasztandó pap aa. az egyházmegyei gyámintézetnek tagja lenni köteles. Pályázati határnap jul. 10. Folyamodványok nagytiszt. Bartha Lajos esperes aához küldendők, Tordosra (u. p. Szászváros.)

Kolozsvártt, 1890. jun. 3.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. JUNIUS 12.

24. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az előkészítő osztályról.

Az utóbbi években tanférfaik mind jobban kezdték hangoztatni az előkészítő osztályok szükségességét, s ennek volt a kifolyása, hogy az országos középiskolai tanáregyesület fölvette programjába és a mult évi nagygyűlésen Rombauer Emil, a brassói állami főreáliskola igazgatója a fenti címen felolvasást tartott, melyben javaslatait a következő, minket is érdeklő pontokban foglalja össze.

1. A hiányos előkészültség orvoslására minden középiskolával szervi kapcsolatba volna hozandó egy négy osztályu elemi iskola, melynek paedagogiai vezetője a középiskola igazgatója, vagy ezzel megbizott középiskolai tanár volna.

2. Az előkészítő elemi iskola tanterve, helyi viszonyok okozta módosításoktól eltekintve, meg egyezne a rendes elemi iskola tantervével; az alsó három osztályban rendszerint elemi iskolai tanító, a legfelsőbb osztályban ellenben középiskolai tanár tanítson.

3. Csak a tanintézet saját előkészítő osztályának 4-ik osztályát sikeresen végzett tanuló vehető fel a középiskola I. osztályába felvételi vizsgálat nélkül, más elemi iskolából jött s a felvételi vizsgálatot meg nem állott tanuló az előkészítő iskola 4-ik osztályába útasítandó.

A 3-ik pontot aláírom minden szavában, sőt ha rajtam állana, már a jövő tanév elején minden intézetre kötelezőleg életbe léptetném. Az első pont már régesrégén fogatosítva van a protestáns iskolák nagy részénél, e tekintetben megelőzték az államiakat, és pedig a nagy-enyedi, kolozsvári, sz.-udvarhelyi és szászvárosi kollegiumoknál 1—4 osztálylyal, a m.-vásárhelyinél és zilahinál 2—4 osztálylyal, a sepsi-szentgyörgyiné pedig speciális előkészítő osztálylyal, s ez utóbbit kivéve, a 4-ik oszt. növendékeinek száma is

kvadrál a gimn. első osztályába fellépők számával. A 2-ik ponthoz alább teszem meg észrevételeimet. Miután tehát nálunk tényleg megvan az előkészítő osztály, helyén valónak találtam a thémához való hozzászólást, annál is inkább, mert a sepsi-szentgyörgyi kollégium előjárósága legutóbbi ülésén nevezetes és bölcös határozatot hozott az előkészítő osztályra. Kimondotta, ugyanis, hogy a jövő iskolai évre megszünteti az előkészítő osztályt. És ezt nagyon helyesen tette. Először is, az előkészítő oszt. jelen szervezetében nem felelt meg a kívánalmaknak; másodsor, a jövő évben megnyíló gimnáziumi 6-ik osztály és új építkezés következtében beálló helyszüke kiszorította az épületből.

Azt mondtam, hogy jelen szervezetében nem felelt meg a kívánalmaknak: lássuk, igaz-e?

A mult tanévben az előkészítő osztályba beiratkozott 26 növendék, míg a gimnázium első osztályába 54. Az idén az előkészítőbe 37, a gimn. I. oszt.-ba 65, tehát a gimn. első osztályának fele nem az előkészítőből került ki, hanem más iskolákból, s ez a differencia még nagyobb lesz, ha a növendékek névsorát tekintve, azt látjuk, hogy a tavali 26-ból csak 20 lépett át a gimnáziumba, tehát az idén a gimnáziumi első osztálynak egy harmadát sem teszik. Már maga a számarány is ellene van az ilyen előkészítő osztálynak; mert tegyük fel, hogy a legkésőbb tanulókat szolgáltatja a gimnáziumnak, annál jobban érzi a tanár a többinek gyengeségét, készségtelenségét, a kik legtöbbszörre falvakból kerülnek be, s így annál jobban megnehezítik az egyöntetű eljárást, az egyforma haladást.

De ha mindannyian egy előkészítő osztályból kerülnének ki, még akkor is ott marad a másik, tán még nagyobb baj: hogy annyira túl vannak halmozva tantárgyakkal, hogy inkább nevezhetők

túlterhelő, mint előkészítő iskolának. A szépirás, rajz, ének és torna kötelező óráit leszámítva, mint a melyekre otthon nem kell készülniök, még mindig nyolc tantárgyuk marad, tehát éppen annyi, mennyivel egy ötödik oszt. gimnázistának kell megbirkóznia. Ime, itt vannak sorrendben: vallástan, magyar nyelv, földrajz, történelem, számtan, természettan, természetrajz, alaktan. Hát, ehhez hozzáadhatjuk még az alkotmánytant, és ez jó a népiskola 5—6 osztályának, mely már egy kompakt egésznek képez, az életbe készít elő, s tanuló nem folytatnak tovább iskolát; de előkészítő osztálynak nem kellene több öt tárgynál, melyek a valláson kívül hibátlan és értelmes olvasásra, számolásra, írásra és némi földrajzi ismeretekre oktathatók, a többit majd megadja nekik elég bőven a középiskola. Mert hogy annak a sok tárgynak inkább zavaró hatása van, mint gyarapító s a gyenge fejekben emésztetlenül marad, eléggé ismeretes a tanférfiak panaszaiból, a gyermekek kedvetlen, bágyadt tekintetéből, éberségük, virgoncságuk hiányából. Így se előkészítőnek, se 4-ik eleminek nem felel meg.

De van a szervezetben még egy nagy hiba: az osztályvezetőnek folytonos változása. Tudvalevő dolog, hogy előkészítő osztályunk tanítói eddig papjelöltek voltak, a kik egy, legfőleg két év után lelkészek lettek. Már pedig ha valahol, úgy a tanítás terén szükséges a praxis, mert a methodust, melylyel ismereteinket mintegy átöntjük [a tanítványok lelkébe, semmiféle könyvből sem lehet elsajátítani, hanem évek hosszú során tett kísérletek, öntanulmányozás útján, szóval, bele kell magunkat élnünk. A ki tehát az előkészítő osztály tanítására vállalkozik, azt nem teheti csupán egy-két év alatt. Folytonos figyelemmel kell kísérnie az elemi és a középiskolák szellemét, haladását, kívánalmait s csakis így teheti összekötő kapocs az előkészítő osztályt a két tanintézet közt, így lehet csak valódi előkészítő iskola, mert e nélkül is viselheti ugyan a nevet, de hasznot, áldást nem hint. Ha tehát eredményessé akarjuk tenni az előkészítő osztályt, egyik elengedhetetlen kelléke, hogy annak állandósított vezetője legyen. De nem osztom e tekintetben Rombauer nézetét, hogy az középiskolai tanár legyen. Ismerjük a tanárvizsgálatok óriási követelményeit, melyek közelebb állanak az egyetemi tanárság kvalifikációjához, mint a középiskolaié-

hoz; azt kívánni tehát, hogy annyi készütség után egy tanár leszálljon az elemi osztályba, kisé különösen hangzik, mikor úgy is minduntalan tapasztaljuk, hogy tanáraink nagy része a felső osztályokba gravitál s az alsóbb osztályok tanítására csak kényszerből vállalkozik, a minek egyik főokát a föntebb mondottban találhatjuk.

De az is kétségtelen, hogy az előkészítő osztály vezetője több kvalifikációval bírjon az elemi tanítónál. Erre pedig protestáns iskoláinknál legalkalmasabbnak vélném a papjelölteket, mint a kik a teljes gimnáziumot és akadémiát elvégezve, ismerik a középiskolák szellemét és követelményeit, vallásos nevelésüknél és szelid bánásmódjuknál fogva pedig legalkalmasabb vezetői a gyenge csemetéknek. Csak azt kellene kieszközölni hogy állandóan megmaradjanak állásukban, s e célból rendszeresíteni és oly fizetéssel kellene ellátni őket, mely szívesen kötné őket az iskolához és a tanári nyugdíjban is részesíteni, mely családjukat biztosítaná. Ha ők nem vállalkoznának, hát polgári iskolai tanítókat kellene alkalmazni. Ha tehát a Mikó-kollegium új épülete elkészül és szükségét érzik az előkészítő osztálynak, ez könnyen be lesz állítható, miután párhuzamos osztályokra is számítva, helyiséggel rendelkezend. De erős a hitem, hogy ha arra szükség lesz, az előjáróság egészen újra szervezve, a gimnáziumi tanítás kívánalmainak teljesen megfelelően fogja feltámasztani, s az Ig. Tanács, valamint mostani határozatát, úgy az akkorit is gyámolítani fogja!

Még csak néhány szót. Az 1883-iki XXX. t. cikk óriási terheket rótt prot. középiskoláinkra, melyeket csakis államsegélylyel lehetett elviselni; alig maradt idő, hogy a törvény követeléseinek eleget tegyenek; a közoktatásügyi miniszter legújabb lépése a görögnyelv ügyében és a középiskolák szervezetében újabb gondokat hozott a vezérférfiaknak, melyek az előkészítő osztály sorsát, kétségkívül, hosszabb időre elhalasztották. De bármikor is kerüljön is az felszínre, nyugodtan tekinthetünk elébe, mert bárminő szervezettel léptessék is azt életbe, nem talál bennünket készületlenül, s vajmi kevés költség különbözettel alakíthatjuk át a kívánalmaknak megfelelően. Sőt, az erdélyi ev. ref. egyházkerület büszke lehet, hogy bár nagy áldozatok árán, régi időktől fogva ellátta középiskoláit elemi iskolákkal, s a mire az állam tanférfiak csak mostanában kezdtek gondol-

ni, az itt, e kis bérces hazában hosszú időközön át tényleg működik, s hinti a villás és tudomány alapvető igéit zsenge csemetéi lelkébe!

Várkonyi Endre,
Mikó-kollegiumi tanár.

Refleksziók Csulak cikke felett.

Érdekes, figyelemre méltó kérdést vetett föl „egyéni véleménye“ kíséretében e lap 15-ik számában, Csulak Lajos. Nevezetesen, hogy a hol a lelkeszi javadalom dézma-kárpótlásból áll, ott kik birnak szavazati joggal? Kérdező nem annyira a kérdést kimerítő és annak jelentőségét igazoló, mint inkább nagy vonásokkal ezt csak érintő tárgyalása által mintegy az újság ingerével bíró ötletet állítja elének e szerinte „furcsa jogi kérdés“; a mely pedig nem csak furcsa, hanem ugyancsak nevezetes, komoly és szakszerű megvitatásra méltó kérdés. Nehány hét eltölt már e kérdés fölvetése után, de még felelet, vagy ezt jelző szándék sehol sem látszik. Pedig, ha azt hisszük, hogy a Cs. L. cikkével s az abban változt három alternatívával meg van oldva a kérdés, úgy tévedünk, s hogy azt maga a kérdező sem pretendálja, éppen zárszávaival igazolja, midőn a saját maga által helyesnek tartott megoldási módot „egyéni vélemény“nek nevezi s az ügy érdekében kéri éppen a mások egyéni véleményét is, hogy győzzön a jobb; ha pedig úgy véljük, hogy az egész kérdés jelentéktelenebb annál, hogysen figyelmet érdemelne, s a hallgatásnak ez a magyarázata: akkor nagyot hibázunk saját érdekeink ellen, mert ez által közönyt, s tán érzéketlenséget tanúsítunk az egyház mindennapi életét közelről érintő, fontos egyházi jogi problema iránt. Ennél pedig többet érdemel minden esetre a Cs. L. cikke, mely a kérdésnek már előtérbe hozataláért és érdekes bemutatásáért is teljes elismerésre méltó.

Én a kérdést nem csak „furcsának,“ hanem egyzersmind, a legnagyobb fontossággal bíró és a tanulmányozást és fáradságot megérdemlők egyikének tartom, s mint ilyent a szakértő egyház-jogászok és a prakszisban gazdag érdemes veterán egyházi férfiak gondolkodása, s ennek eredményekint, a megoldás tárgyakint szerepelni méltónak tekintem. Hogy e két jogcimen én a hozzászólásra nem vagyok illetékes, azt tudom; de másfelől, úgy hiszem, a jó akaratú érdeklődés és a kérdésnek felszinen tartása az ügynek nem árthat. Nem is az a remény ösztönzött e sorok megírására, mintha egy tetszetősebb s kielégítőbb alternatívát tudnék állítani a Csulak Lajoséhoz, hanem azon nagy kérdés fölvetésének megpróbálása, melynek a szóban forgó kérdés csak nagyon kis részét képezi s melynek tárgyalása éppen ezért, véleményem szerint, az erre adható felelettel természetes kapcsolatban van. Hogy tehát tulajdonképpen tárgyamra térjek, a Cs. L. által fölvetett, s szerintem, részlet-kérdésre próbálok néhány refleksziót tenni.

Egyházi törvénykönyvünknek a többek között egyik hiányosságát mutatja az, hogy a papválasztási jogosult-

ságról szóló fejezetben nincs szó arról, hogy kik jogosultak a dézma-kárpótlást élvező papi állomások betöltésénél szavazni? Ha e kérdésre a felelet nagyon sürgős, egyházkerületi elvi döntvénynyel egyenlőre pótolni e hiányt lehetővé teszi ezt egyházi törvényeink 106-ik §-nak a) alpontja; illetőleg, egyházkerületünknek a magyarországiaktól külön jogfejlődése folytán az egyetemes zsinat által is respektált, sőt fentartott azon privilegizált joga, hogy alkotmányát jövőben is a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan tovább fejlesztheti. (L. Egyh. Törv. 9. §.)

Minthogy, azonban, egyetemes zsinatunk, az idei konvent örvendetes határo zata folytán, a következő évben összeül, s minthogy, remélhetőleg, egyik fontos teendője leend a tíz éves prakszis által kipróbált törvények revíziója: a jelzett hiány pótlása ezen revízió körében lesz eszközözlendő. Ennél hamarább s kielégítőbben, csupán egyházkerületi úton, alig is tudnánk segíteni a bajon. Hogy e tekintetben a törvényrevízió rendjén minő új paragrafus fog hozatni, azt persze most nem tudhatjuk, de a Cs. L. által feltüntetett első alternatíva, természetesen, nem lehet kiindulási pontképpen szereplő. Nem csak azért, mivel a dézma-kárpótlási javadalmasz fonalán visszamenőleg a dézma-fizető elődök s ennek alapján a szavazásra jogosult utódok megállapítása tulságos fáradsággal, időt rabló aprólékosággal járó, s csak nem kárba veszett munka volna, hanem azért sem, mert a dézma fizető elődök joga nem privilegizálhatja a papválasztásnál a nem fizető utódokat, pl. az ujonnan települt, vagy más felekezettől áttért egyházközségi tagok felett, s ezekkel szemben. Miféle alapon és címen lenne átszállítható a terhet hordozó ősök joga a tehermentes utódokra az egyéni jogélvezet és teherviselés mai világában? Különben is, a dézma megváltásával megszűnt az illető ősök szavazati jogosultságának is az érvénye, mert e műveltnél földadatván részükről az ezen jognak, illetőleg, érvénynek alapul szolgáló obligo, vagyis a fizetési teher, nem maradhatott fenn már részükre sem választási jogosultság, a mint, pl. valaki egy eladott földdel a rajta azután leendő termést is eladta, s ahhoz többé jogot nem formálhat, annyival kevésbé szállíthatott át ama jog egy következő emberöltőre.

(Folytatása következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, június 8—10.

A három napon át folyt ülésen elnökölt főt. Szász Domokos, püspök s váltakozva, jelen voltak, br. Bánffy Dezső, gr. Bethlen Gábor, gr. Kuun Géza, egyházkerületi főgondnokok, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Gerő, Gyarmathy Miklós, Dr. Kovács Ödön, Székely János, Sárkány Ferenc, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Deák József, Sárkány Lajos, Bodor Antal titkár, Szász Béla, előadó ig. tanácsos.

Az időközben elnöki úton elintézett s most tudásul vett ügyek közül kiemeljük, hogy a sepsi-szent-györgyi

Mikó-kollegium államsegélye iránt az egyetemes konvent útján kötött szerződést immár, a törvényhozás fölhatalmozása alapján, a közoktatásügyi miniszter ur is aláírta s az öt példányban kiállított szerződésből egy a közoktatásügyi miniszternél, egy a konvent levéltárában maradt, egy-egy az Ig. Tanács, a kollegium és Sepsi-Szt.-György városi levéltárában helyeztetett el; szintén föl- emlíjtük, hogy a Horváth-Paula-alapítvány ez évi 150 frtjáról, mely a kolozsvári tanár-képezde ref. növendékei közül az egyházkerületi theol. akadémia házában elhelyezett néhány érdemesnek segélyezésére fordított, a számadás ellátott és rendben találtatott.

Az előadó ig. tanácsos két indítványt terjesztett elő szóval s az Igazg. Tanács mindkettőt elfogadta. Egyikkel annak elhatározását kérte, hogy az eddig központi rendszeres segélyekben részesültek, vagy netalán ilyenre igényt tartó új folyamodók, rövid határidő kitűzése mellett, még egyszer szolittassanak föl a $1\frac{1}{2}\%$ tőkeszerző hányad 32 éven át leendő beszolgáltatása iránti nyilatkozattételre, miután az 1888. évi egyházkerületi közgyűlés általános elvül kimondta, hogy csak azok részesedhetnek rendszeres központi segélyekben, a kik, vagy a mely egyház-községek, illető segélyeik ily módon való előállítását biztosítják, ez elv alól csak a legnagyobb szükség esetén levén kivétel tehető, mihez képest a július hóban végrehajtható revízió, melynél az idej konventen immár megszavazott tőkeszerző segélyek tekintetbe vételével, hosszú időre lesz megállapítva az ez idő szerinti összes központi pénzerő szétosztása s így a most kimaradók vagy csak 32 év múltán, vagy újabb segélyforrások nyitása esetén juthatnak segélyhez. A másik indítvány, hivatkozva Ráth Mór valóban érdemes vállalkozására, melylyel Arany János néhány remekének ponyvairodalmi áron való kiadását kezdte meg s így a legnagyobb magyar költőt a nép nagy sokasága számára is lehetővé tette, e kiadványoknak 40 frt. áru példányokban való megrendelését kérte a népiskoláknak taneszközökkel való segélyezésére szolgáló alap jövedelméből oly módon, hogy a példányok vizsgálati jutalomképpen és iskolai, vagy nép-könyvtáraink számára osztassanak ki.

A zilahi kollegium államsegélye címén a miniszter kinevezése alá tartozó rendes tanári székek betöltése érdekében kiirandó pályázatok előiratai beérkeztek. E tanszékek javadalma egyen-egyen 1000 frt. fizetés, 200 frt. lakpénz és két szolgálati pótlék, öt évenként 100—100 frttal. A mértani és szabadkézi rajz tanszékére a pályázat már korábban ki levén írva, ez úttal sorra kerülnek a német-latin, egy klasszika-filológiai, egy mennyiség-természettani és egy természet- és földrajzi tanszék, ez utóbbira nézve az előjáróság azt az óhaját fejezvé ki, hogy a mostani helyettes-tanár végleges kinevezésre ajánlássék föl a közoktatásügyi miniszternek, miután helyettesítése is a miniszter beleegyezésével történt s miután kvalifikációja és eddigi működése hathatósan ajánlják. Az Ig. Tanács a személy iránti teljes elismerés mellett is, nem tartá az elvet megszeghetőnek s így minde tanszék-

kekre vonatkozó pályázati hirdetéseket bemutatja a miniszternek, a meglevő tanerők minőségi kimutatása kíséretében, hogy aztán a pályázat lejártával a kinevezések mind szabályszerűen történhessenek meg.

A Mikó-kollegium a vallás-tanári és az énektanítói állomást a normális költségvetéstől eltérő módon és javadalommal kívánja pályázat útján betölteni s kéri a felküldött pályázati hirdetés jóváhagyását és közzétételét. Az Ig. Tanács ez eltérést nem engedélyezi, hanem útastítja az előjáróságot e tanszakok ideiglenes és előzetesen jóváhagyása alá terjesztendő ellátására.

Ugyane kollegium a jövő tanévre 8 tanár szükséges voltát mutatván ki s hivatkozván arra, hogy a Mikó-alap tartaléktökeje után jövendőben immár évi 1750 frt. új bevételre lehet számítani, kéri az előintézkedések megtételét, hogy az egyházkerületi közgyűlés választása alá tartozó második klasszika-filológiai tanszék, valamint a miniszteri kinevezés alá tartozó magyar-német nyelvi és irodalmi, a mértani és szabadkézi rajzi; a természet- és földrajzi s a német-latin nyelvtani tanszékek betöltesse- nek. Az Ig. Tanács e kétágu kérdésnek azzal a módosítással tesz eleget, hogy a szerződés értelmében a miniszter kinevezése alá tartozó német-latin tanszék helyett, az autonom választás útján betöltendő magyar-latin tanszék- re írja ki a pályázatot.

Gr. Bethlen Gábor, egyházkerületi főgondnok ur, ki egyszersmind a fogarasi egyházközség főgondnoka, ez utóbbi tisztéről, elfoglaltságára és egyházkerületi főgondnokságával járó jogkörére hivatkozva, lemondván, lemondása illetékes ellátás végett a főt. egyházkerületi közgyűlés elé terjesztetik, arra az esetre pedig, hogy a közgyűlés a lemondást elfogadja és új választást kíván elrendelni, az egyházközség fölhivatik hármaskijelölésének idején való beküldésére.

A csángó-magyar Egyesület igazgató választmánya hatáskörén kívül esőnek ítélvén a bukovinai Andrásfalva ref. papjának segélyezését, Igazg. Tanácsunk pártfogásába ajánlja a hozzá folyamodott papot, s kéri hatóságunkat, hogy lehetőségig vegye figyelembe a nevezett egylettől a romániai ref. misszió segélyezési céljaira rendel- kezésünkre hocsátott 900 frtnyi adomány kiosztása alkal- mával e kérelmezőt is. Az egyetemes konvent idej ülés- szakán ugyan egyházkerületünk gondozása alá rendelte a bukovinai ref. testvéreket is, a jelzett 900 frt azonban egyenesen a romániai ref. missziói célokra levén meg- szavazva, ebből s ez úttal segély nem volt az andrásfal- vi papnak juttatható.

A görögényi egyházmegye kéri, hogy a körébe tar- tozó egyházközségek központban kezelt pénzei állásáról minden év végével rendszeres kimutatás küldessék az egyházmegyének. Az Igazg. Tanács az egyházkerületi hatóságok törvényben megállapított fokozatához képest, csak az egyházkerületi közgyűlésnek tartozván számadás- sal, e kérést annál kevésbé teljesíti, mivel az összes központi kezelés alatt álló pénzekről minden évben ki- mutatásokat küldeni valamennyi egyházmegyéhez, új mun- kaerő felvételébe kerülne. Különben is, a minden évi

közgyűlési elszámolás irataiban minden közgyűlési tag s így az érdekelt egyházmegyék küldöttei is benézhetnek, az Igazg. Tanács pedig egyes kérelmek beérkezése esetében, készséggel ad fölvilágosítást bármely tudakozódásra.

A zilahi egyházközség rozszant templomának gyökeres restaurálását célozván, a részben való kiépítés terve és költségvetése, valamint fedezete is, már a múlt évben megállapított. Az egyházközség, azonban, jobbat gondolt s miután szakértők konstataáltak, hogy a templom régi alapja teljesen szilárd, elhatározta, hogy a meghasadozott, törpe s részben lebontandó és egészen magasabbra pótlendő fölépítmény toldása-foltozása helyett az egészet leszedeti s a régi alapra új templomot emeltet. Ebben az értelemben készítette hát el az új tervet, mely ugyan valamivel több fedezetet követel, de e különbséget kiegyenliti, egyfelől az új építmény nagyobb állandósága és sokkal tetszőbb alakja s másfelől az az utóbbi időben fölmerült új mozzanat, hogy Zilah városa a templom felső emeletén berendezendő s használatába bocsátandó tűzoltó őrszoba átengedéseért, 26 éven át, évi 400 frt. járadékot kész fizetni az egyházközségnek, a mi ötezerkétszáz s néhány forint tőke fölvetését biztosítja. Az Igazg. Tanács tehát készséggel hagyta helybe az egyházközség ez új határozatát, a tervet és költségvetést, műszaki előadója megegyezése szerint, elfogadta s útasította az egyházközséget, hogy immár készítsesse el a részlet rajzokat és az árlejtési feltételeket; hasson továbbá oda, hogy a város határozata az illetékes felsőbbség jóváhagyását kinyerje s gondoskodjék pótlásáról az építkezési fedezetben, az előbbi tervezethez képest, az által támadt hiánynak, hogy az egyetemes konvent egy hater ezer forintos törlesztő kölcsön kért 2% kamatját nem szavazta meg. Mindez előmunkálatok keresztülvitele után lesz, aztán, az árlejtés megtartása elrendelhető, hogy maga a kivétel a következő kora tavasszal megkezdessék.

(Vége következik.)

E—n.

Nyílt felelet.

E lapok 22-ik számában névtelenül s a kérdéses eset helyének megnevezése nélkül megjelent „Nyílt kérdés“-re, tekintettel a szerkesztő igen komoly hozzászólására, felhivatva érezzük magunkat alólirottak, „Nyílt feleletet“ adni, miután a felhozott eset minden kétséget kizárólag és egyenesen, egy a marosi egyházmegyében közelebb megejtett kijelölésre vonatkozik és a kandidáló bizottság eljárását, úgy látszik, szándékosan oly színben tünteti fel, mely a valóságnak teljességgel nem felel meg.

Hogy a nyílt kérdésre alkalmat szolgáltató eset megtörtént, az tagadhatatlan. Megtörtént pedig május 22-én a karácson-folyfalvi egyházközség jelenleg ürességben levő papi állomására keresztülvitt kandidáció alkalmával. Ez alkalommal egyházmegyénk esperese, betegsége miatt, személyesen nem jöhetvén be Maros-Vásárhelyre, a hozzá beküldött folyamodványokat azon kijelentéssel és útasítással küldötte be a tanácskozó terem asztalára, hogy a kandidáló bizottság vagy tegye meg a kijelölést, vagy, ha úgy fogja helyesnek látni, napolja el egy közelebb tartandó ülésre, mikor maga az esperes is jelen lehet. A bizottság, tekintve, hogy az egyházközség által beküldött biztosok megbízó levelükkel megjelentek, nem látta szükségét az elhalasztásnak; a kijelölést megtette. S miután a kijelölés megtörtént és az egyházközség által beküldött biztosok már eltávoztak a helyszínéről, értesült egy a kandidáló bizottsághoz nem tartozó egyentől arról, hogy a pályázásra bocsátottak egyikének folyamodványa a kijelölést megelőző órában került a folyamodványok közé. (Ki által? Szerk.) S miután ezt maga az illető is beismerte a jegyző által azonnal értesítette az esperest a szándéktalanul elkövetett hibáról. Az esperes pedig azonnal felfüggesztette a további eljárást s megtette a szükséges intézkedést.

Nyilvánvaló tehát, hogy a kandidáló bizottság tudva és szándékosan szabálytalanságot és törvénysértést el nem követett s így egy új kandidáció szüksége igen, de egy egészen új kandidáló bizottság kiküldésének szüksége fen nem forog jelen esetben. Valamint az is világos, hogy a Nyílt kérdés fölvetése egy kissé elcsietve volt. *)

M.-Vásárhelytől, 1890. május 31.

Vass Tamás,
egyhm. jegyző.

Nagy Samu,
egyhm. főgondnok

*) Hát, kérem alázatosággal, béküljünk ki ebben a dologban úgy, hogy mindenkinek igaza van; de a legfőbb igazság még is csak a törvény, melyet ha valaki öntudatosan megsért, bünt követ el; ha pedig szándéktalanul esett hiba és az megkorigáltatik, úgy az erkölcsi világrend sértetlenül fennáll. Pax vobiscum.
Szerk

T Á R C A.

Felméri Nevelés-tudományi kézikönyve.

II.

(Folytatás.)

Az ő képzelte neveli a mi képzetünket, érzelme a mi érzelmünket, szelleme a mi szellemünket. Nemzeti nevelés nemzeti költők nélkül lehetetlen. Hiszen, az ő műveik a nemzeti szellem és érzés hatalmas kinyomatai; éppen azért, lelkek a mi lelkünkkel kétszeresen rokon. Egyfelől általános emberi, másfelől sajátos nemzeti tulajdonságainál fogva s a fiatalság a nemzeti ethos legigazabb, legegészségesebb és legerőteljesebb elemeit költőink irataiból szerzi meg. Ez az oka, a miért Felméri, mint a nemzeti nevelés apostola, a nemzeti irodalmat oly melegen magasztalja, s tudományos

könyvében a nemzeti költészetet oly ékesen dicsőíti. Mert a nemzeti író, nemzeti költő mindég alkalmazkodik vágyainkhoz, érzésünkhöz, észjárásunkhoz, belopózik szívünkbe és lelkiismeretünkbe; míg az idegen szerzőhöz nekünk kell hozzá simulnunk, gondolatába behatolnunk, szívéhez férköznünk. S ha ez alkalmazkodó idomulást a gyermeknek már abban az időben megengedjük, mikor még tapasztalatai nem fűzik erősebb szálakkal a hazai földhöz, a mikor a hazai föld rögei még nem az őseink vérével megszentelt drágaságok kegyeletében, könnyen elidegenül, vagy elhidegül; a külföldi szellemi táplálék korai megszokása izlését és érzését megvesztegeti, s a külföld bámulata miatt a nemzeti irodalom gyöngyeit nem ismeri és nem is becsüli meg soha igaz értékük szerint, pedig szépen és találóan mondja Felméri: „A nemzeti irodalom terméke nekünk élő tőke, igaz barát, kihez enyhülni

visszük fájalmunkat s fokozódní boldogságunkat; ellenben, az idegen író ideiglenes útitárs, ki vidáman cseveg és mulattat; de a legelső állomáson hirtelen eltűnik mellőlünk.“

Nemes és okos elvek ezek, melyeknek mainap kétszeres sulya és jelentősége van. Bár hatásuk is lenne kétszeres! Mert mainap a kornak haszonkergető és érvényesítő irányánál fogva ferde áramlat észlelhető a szépirodalom ellen és természettudomány mellett, a haszontalan költemények ellen és kézzel fogható tények mellett. Sok szülőnek lelke előtt a nevelés és tanítás bölcse a Dickens Gradgrind Tamása és az ő segédje N. Choacumchild, kik nem ismernek el egyebet, mint a mi tény.

Igen, tény, tény, tény; sürgetik egyre. Felméri pedig Morleyvel ért egyet, ki szerint az irodalom kitűnő, ha ugyan nem jobb tanulmány, mint a természettudomány és bizonyosság hivatkozik Tyndallra, ki maga bevallotta, hogy tanuló korában az örökös természettudományi kísérletezés miatt elméje polarizálódott és szépirodalmi olvasmányokkal segített rajta; meg Huxleyre, ki szakmunkái írása közben könyvet írt Hume bölcseletéről is; és Darwinra, ki a költészettel plátói viszonyban áll; aztán Buffonra, ki természetrajzi leírásaiban tollát az ékesszólás tintájába mártja, mert a természetet a görög philosophok élénk és merész képzeletével tekinti; Newton, Herschel, Keppler, Faraday és Lyell, s más igazi nagy természettudósok hosszú sorára, kik megérik, épp aesthetikai műveltségük révén, a természet költészetét és zenéjét; s még hivatkozhatott volna nálunk Székely Kálmánra és Herman Ottóra, kik külföldi mestereikkel egyetemben azért irnak oly szépen, mert szellemük nem csak természettudományi kísérleteket úzótt, de szépirodalmi tanulmányok által is művelődött.

Sőt, Felméri nem éri be mindezzel a hivatkozással, nem a maga velős érvelésével: hanem a legjelösebb és legalaposabb angol és francia szellemek tanúságaira támaszkodva, mutatja ki, hogy a szépirodalom többet érő, mint a természettudomány.

A természettudomány forradalmi: összetöri a sziv antik irányzatát, lenézi a multat, a szépirodalom és művészet embereit a régi idők koldus arisztokratáiként tekinti; nem ismer sem szülőföldet, sem hazai határokat; birodalma a mindenség, háttere a végtelen, a haza fogalma előtte semmi; míg a szépirodalom az emlékek, hagyományok, legendák, fájalmak, örömlök, remények közkincese: mindaz benne nyilatkozik, a miből egy nép erkölcsi élete alakul. A mint Cobbe állítja, a természettudomány lényegében mindig jakobinus, míg a szépirodalom magatartásában konzervatív; egy nagy természettudósról csak annyi bizonyos, hogy elméletei és könyvei néhány év mulva polera kerülnek, míg a költészet királyai sohasem lesznek trónvesztettek. Mert itt az erkölcsi civilizáció, ott az anyagi civilizáció törvényei és problémái szerepelnek; az a magasabb és ez az alantasabb. A természettudós tényeket kombinál, míg a költő a szellemet kibővíti és a valót megszépíti. „A természet sohasem borítja a földet oly gazdag szőnyeggel, mint Sidney a költészet védelméről írott művében mondja, mint minővel a költők borították; sem oly kedves folyókkal, gyümölcsökkel és illatos virágokkal, avagy bármi egyébvel, a mi forrón sze-

retett földünket még kedvesebbé teszi. Ha a természetvizsgálat magát par excellence tudománynak (science) nevezi: az irodalom, a költészet, művészet a minden tudomány életető elve és jobb szelleme, mely betölti az időt eszmék láncolatával; időt teremt nekünk s azt eszközi, hogy nem mi élünk az időben, hanem az idő él mibennünk. Jól mondoták, hogy a költészet a legjobb és legboldogabb szellemek legjobb és legboldogabb alakításainak összege.“

Ime, így lelkesül és beszél Felméri a szépirodalomért, mint a nemzeti és emberi nevelés nélkülözhetetlen és áldó Muzsájáért, mely a szellemi tünemények, a művészeti, erkölcsi, vallási, társadalmi és pszichológiai művek világába beavat, mely történelmi és aesthetikai érzékünket, az igazon kívül még a jó és szép iránt való meleg szeretetünket is kifejleszti; általában, bennünk mindazt megtermeli, vagy megérleli, a mi igazán emberi. Ám, a költészetten kívül még a művészetet is föl kell erre nézve használnunk, azért mind otthon, mind a tanintézetben különös gondot kell a szép tárgyak szemléltetésére fordítani, hogy az iskola „casa giocosa“ legyen, mint a Vittorino da Feltre-féle iskola volt a renaissance korában, hogy a mi testünk megedzül, lelkünk ég-felé törekedjék!

Az aesthetikai izlés és vallásos érzet megnöveli szárnyait!
(Folytatása következik).

KÜLÖNFÉLÉK.

Ismételten kérjük olvasóinkat, és első sorban azokat, kik e Lap fentartására hatóságilag kötelezve vannak, hogy kötelességeiknek tegyenek eleget. A félesztendő vége felé közeledünk, és a mai napig a kötelezetteknek fele sem tett eleget annak a tartozásnak, melyet nekünk ki kellett fizetni, az isten tudja, honnan. Az bizonyos, hogy ez így nem mehet. Kérjük paptársainkat, az egyházakat, az espereseket, sziveskedjenek oda munkálni, hogy a lap előfizetési ára beküldessék. Ismételjük századszor, hogy hivatalos Lap vagyunk, de egy krajcár szubvenciót nem kapunk sehonnan, senkitől. Mi a lehetőségig megteesszük a magunkét; de anyagilag semmire sem vagyunk kötelezve; és erre nem is kötelezhetjük magunkat. Mi az egyházkerületnek szolgálunk. Mandatumunkat az Igazg. Tanácstól vetjük. Sajnálunk, ha vissza kellene adnunk, és rá kellene bízunk a további teendőket.

Kolozsvártt, jun. 3. 1890.

Szász Gerő.

= A zilahi eset éppen kapóra jött annak bebizonyítására, hogy nem szükséges, a kálvinista papoknak olyan nyakra-főre sietni és tisztelkedni, pláne, palástosan a kath. püspökök előtt. Zilahon megtörtént az, hogy bizottság alakult, mely előkészítse a fogadás minden részletét. Katholikusok tették; jól tették; joguk és kötelességük is volt. Ez a bizottság meghívott minden testületet, hogy vegyen részt az ők ünnepélyességén. Ezt is jól tette. De a testületek között mellőzte a ref. egyházat, és a ref. kollegiumot. Egy kis városban két ily illusztris testület mellőzése, vagy meg nem

jelenése méltán feltűnést kelt; és a két testület indirekte értesére is adta a bizottságnak, hogy tegye lehetővé számára is a megjelenését. És sem a bizottság, sem a plébános nem tette meg még e gyöngéd figyelmeztetésre sem: meghívást nem küldött még a mai napig. Ezért a ref. egyház és a ref. kollegium nem vett részt a Schlauch ünnepeltetésén. És ezt igen helyesen cselekedte. Dehogy akarunk mi háborúságot szítani; dehogy óhajtjuk, hogy a felekezetek egymással gyűlölködésben éljenek! Ám, figyeljék meg csak az illetők, mikor kálvinista püspökeink vannak ilyen körúton és meg fogják látni, hogy a katolikus lakosság megjelenik ugyan, de a plébános urak csak igen ritkán és a hol meg is jelennek, azt olyan fél-válról, szegyenkezve teszik, mintha kényszer-munkát végeznének. Hát, ha nem teszik, ne tegyék. De viszont, megtartva a társadalmi konvenciát, tulfelől mi se legyünk tulbuzgók és ha eltűrjük is, hogy egyik felől arcul ütnek, ez esetben ne tartsuk oda a másikat is. Dixi et salvari animam!

= A Károlyi emlékre és alapra ujabban adakoztak és pedig az Igazg. Tanácshoz küldték be: a sükői egyházközség 1. frt. Péter Károly, esperes, a szőrcsei egyház részéről 1. frt. 30. kr. Kertész István, sz.-bagosi pap, 50 kr. a sz.-bagosi egyház 70. kr. összesen 3. frt. 50. kr. Lapunkhoz köldetett be a kolozsvári egyház részéről 50. frt. E közleményünk összege: 53 frt 50. kr. Egyházkerületünkben gyűlt a máj napig 683. frt. 73. kr.

= 1240—1890. Nagytiszteletű esperes ur! Károlyi Gáspár emlékére és alapra, a „Prot. Közlöny“ útján gyűjtött adományokba ez uttal harmadszor beszámolt 75. frt. 88. kr. (hetvenöt frt. 88. kr.) összeg átvételét. Ig. Tanácsunk elismeri. Az erd. ev. ref. egyhker. Ig. Tanácsától, Kolozsvártt, 1890. május hó 29-én. Szász Domokos, ref. püspök, mint elnök. Bodor Antal, titkár.

= Nem szoktunk Hymen-hireket közölni. Az alábbi közöljük, a mint következik: Nagytiszteletű közjegyző úr! Azon szivesség és jóindulatu fáradozás, melyet nászülésen körül, mint lelki atya, teljesített, több volt, mint közönségesen ilyenkor elő szokot fordulni. Ezért ugyan kifejeztem volt akkor (máj. 27-én.) köszönetemet, de mint akkor is mondtam, kötelezettségemet leróva, nem tekinthetem. Hálával és köszönettel fogok arra mindig vissza-emlékezni. Ennek némi jeléül ide csatolva küldök husz o. é. forintot. Méltóztatnék ezt fáradsága díjában elfogadni. Ha pedig akkori nyilatkozatához (Clerus clerum non taxat. Szász Gerő) most is ragaszkodnék és e küldeményt elfogadni, hajlandó nem volna: legyen szives, ezt, mint kedves, jó nőm adományát, a Kolozsvártt felállítandó ref. theologiai intézet alapjára illetékes helyre beszoigáltatni. (Beküldöttük a máj napról keltez az Igazg. Tanácshoz. Szász Gerő) Az a megnyugvás és béke, mely ez összeköttetés által a gondviseléstől osztály-részemül jutott, megérdemli, hogy az egyházért és annak szolgálóiért ne csak imádkozzam, hanem csokély módomhoz képest tegyek is valamit. Nőmmel együtt kiváló tisztelettel maradtam. Maros-Vásárhelytt, 1890. június 7-én. Lakatos Sámuel, ref. koll. tanár.

= A szilágy-szolnoki egyházmegyében a tiszjujtás Sz.-Somlyón a folyó hó 15 én kezdődőleg megtartandó

tavaszi közgyűlésen fog megejtetni. Az első napon gyász-ünnepély fog tartatni volt egyházmegyei főgondnok, néh. br. Bánffy György emlékére és más nap történnek meg a választások. Ugy látszik nem fognak egészen simán lefolyni. Legalább az tűnik ki abból, hogy a „Sz.-Somlyó“ és a „Tasnád“ című ott helyi világ-lapok (!) már is szóváltásba elegyedtek az esperes-választás kérdésében. Miután nyilvánosan foly, volna jogunk, bele szólani; de nem tesszük; csak óhajtjuk, hogy a higgadtságöt, és tisztességet tartsák szemek előtt a választásra hivatottak és mindenek felett, a köznek javát, előmenetelét.

= A fogarasi egyházközségben most szervezett második papi állomásra 13-an pályáztak, mindnyájan derék és kiváló egyének. Közülök a következő hat lett kändidálva: Balla Károly, hidalmási pap; Ujváry István, ördögkúti körlelkész; Zsigmond Károly, hétfaluvidéki körlelkész; Kerekes András, zilahi főgimn. h. vallástanár; Szécsi Ferenc, akad. papjelölt; Kovács Gábor, fogarasi segéd-pap. Ugyan oda a negyedik tanítói állomásra pályáztak 8-an, kik közül kändidálva lettek: Pápay László, cikói tanító; Szócs Béla, csikszeredai tanító; Györbiró Sándor, felső-csernátóni tanító.

= Sz.-Udvarhelyi egyházunkban folyó hó 1-én történt meg az új orgona felavatása a hivek tömeges részvéte mellett, mely alkalommal egyszersmind az Ugron Gáborné, Knöpfler Mari öngagsága által himezett pompás szószéktakarót is férje saját kezűleg helyezte el. Az isteni tiszteleten közreműködtek Németh Sándor, s. lelkész, Bod Károly, tanár és Zajzon Ferenc, lelkész. Dél után népünnepély volt, mely az orgona-alap javára 600. frtot jövedelmezett. A kebli egyháztanács által választott rendezőség mindazoknak, kik fáradtak a szép siker elérésében, ezennel hálás köszönetet mond.

= Theol. akademiánknak ismét halottja volt. Bartha Albert theologus, életének 23 ik évében, másfél évi szenvedés után, jobb létre szenderültt folyó hó 5 én. Csak az a vigasztalás, hogy e törekvő, tehetséges barátunknak a halál immár megváltás volt. Nyugodjék csendesen!

= Eskető lelkész cím alatt egy füzetke küldetett be hozzánk is, mely a házassági ügyekre vonatkozó egyháztanai ismeretek, országos törvények, kormány-rendeletek és egyházi rendszabályok kivonata. Második bővített kiadás. Szerzője Nagy Lajos, mikepércsi lelkész. Megjelent Miskolcon; ára 45. kr. Melegen ajánljuk paptársaink figyelmébe. Hazánkban tán a házassági ügyek a legrendezetlenebbek és mégis az azok körül elkövetett hibák esnek a legnagyobb beszámítás és büntetés alá: hát, nem rossz az, ha teljesen tájékozottan intézhetjük dolgainkat. E füzeteoske is jó kalauz e téren.

= Nyilvános köszönet. Nyéni ev. ref. egyházban, néhai Lukács Mih. Györgyné szül. Soós Márián kívül, ki 1884. május 23-án ajándékozott 500. forintot harangra, most újra szép jelét adta nemeson gondolkozó szívének, egyháza és annak tagjai iránt egy más derék egyháztag és neje, ki nem örökölt őseitől semmi vagyont, csak azt a drága kincset: becsületet, tiszta erkölcsöt, szorgalmat, ez vezérelte mostani hajlott koráig kedves élete párjával együtt, ez megsokasította az ő vagyonát, s ebből a szorgalom és taka-

rékosság által meggyűjtött pénzéből, az ujonan épült diszes templomnak torony-órájára ajándékozott: Panuca-Krizi József és neje Citros Mária 443. frt. 50. krt. idei junius 3-án. A szép tett önmagában hordozza az elismerést, és az utókor örökös háláját. Fogadják a nemes keblü adakozók itt a nyilvánosság terén is hálás, forró köszönetemet, ugy az egykebli tanács, mint is egyházam és annak tagjai iránt tanusított áldozat-készségükért. Nyén, 1890. junius 5-én. Puskás Lajos, ref. pap.

= Felhívás aláírásra. „A Neveléstudomány Kézikönyve“ c. s ápril hó közepén meglelent művemnek ezer nehányszáz példánya rövid másfél hónap alatt elfogyott, tanuságaul annak, hogy a mű régen érzett hiányt pótol. Sajnálattal tapasztaltam, azonban, hogy művemből aránylag kevés jutott a papok, népnevelők és tanítók kezébe, kik szintén első sorban vehetnék hasznát. Ugyanis, a mű megjelente után az ország minden részéből feles számmal fordultak hozzám nevelők, papok, tanítók, hogy könyvemet előfizetési árban megkaphassák; de a példányok legnagyobb részének könyvpiacra adása után legjobb akarattal sem teljesithettem kérésüket. Hogy „A Neveléstudomány Kézikönyve“ megszerzését

a kevésbé módos népnevelőkre és tanítókra nézve is lehetővé tegyem: ezennel aláírást (előfizetést) nyitok a mű 2-ik kiadására, mely kiállítás és terjedelem tekintetében hasonmása lesz az első kiadásnak. A nagy 8-rétű, 44 ivre terjedő mű aláírási ára 4 frt, mely két részletben is lefizethető, t. i. fele az aláíráskor s fele a könyv átvétele alkalmával. Az aláírás ideje f. évi junius hó végéig tart, mert akkorra tájékozódnom kell a nyomtatandó példányok száma felől. A mű szeptember hóban küldetik szét a megrendelőknak s bolti ára, a kiállítás diszes és költséges volta miatt, ismét magasabb lesz. Az aláírási íveket junius hó végéig kérem egyenesen hozzám beküldeni. Kolozsvárt, 1890. május hó végén. Felméri Lajos, m. kir. egyet. tanár.

Szerkesztő nyiltpostája.

= Gyakran megtörténik, hogy egy-egy különben derék vidéki lapban ezt olvassuk: „Kéretik a Prot. Közl. szerkesztője c. cikk átvételére;“ azután, megtörténik, hogy oly cikket, vagy tudósítást küldenek be hozzánk is, a mely más, de napi lapban is már megjelent. Köszönettel vesszük az ilyes figyelmet, de ha nem valamelyes országos, legalább is általános érdektű dologra vonatkozik, nem vehetjük tekintetbe. Heti lap vagyunk. Hogyan süntikáljunk mi a napi lapok után? A ki nekünk akar írni, írjon nekünk; a ki máshová ír, elégedjék meg azzal a dicsőséggel.

HIVATALOS RÉSZ.

1266—1890.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erd. ref. kolleginm m. t. t. Elöljáróságának.

A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur folyó év 21,113. szám alatt tudatja, hogy a szilágy-somlyói róm. kath. algimnáziumnak a nyilvánossági jogot az 1890/91 és 1891/92. tanévekre megadta, a mit hatóságunk tudomásvétel végett a m. t. t. Elöljárósággal közöl.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1890. junius 3-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök.

603—1890.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A szász-brétei körlelkési állomásra, melynek hatásköre Sz.-Bréte, Sárvár és Sz.-Fellak községére terjed ki, ezennel pályázat nyitattik.

A fizetés összege 501. frt. 62. kr. Ebből egyházkerületi segély 100. frt., tized-kárpotlási kamat 174. frt. 84. kr., kanonika porció kataszt. tiszta jövedelme 37. frt. 76. kr. A többi a kepeére esik.

A pályázati kérvények a főt. püspöki hivatalhoz adandók be, julius 15-ig. Az állomás a kinevezés után azonnal elfoglalandó.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1890. május 28-án.

Dr. Vályi Gábor,
missióügyi előadó.

Szász Domokos,
ref püspök, mint elnök.

741—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett borbereki egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel ellátott tisztességes lakás, és 294 frt. egyházközségi becslés szerint.

Pályázati határnap, julius 15. Folyamodványok nagytt. Tókos Sándor, esperes aához küldendők, Vajasdra, (up. Tövis).

Kolozsvártt, 1890. jun. 9.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

742—1890.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a gyulafehérvári

egyházmegyébe kebelezett vingárdi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel ellátott tisztességes lakás és 172 frt. 29 kr., egyházközségi becslés szerint. Ezen kívül, esetleg, magántanításból mintegy 100 frt. mellékjövedelemre lehet kilátás.

Pályázati határnap, jul. 15. Folyamodványok nagyttiszt. Tókos Sándor, esperes aához küldendők, Vajasdra, (up. Tövis).

Kolozsvártt, 1890. junius 9.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

759—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett hodgyai egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik, másodsor.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott új lakás, és 187 frt. 15 kr.

Pályázati határnap, jul. 15. Folyamodványok nagyttiszt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, (u. p. Sz.-Udvarhely).

Kolozsvártt, 1890. junius 9.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

350—1890.

MEGHÍVÓ.

Van szerencsém, gy.-fehérvári egyházmegyém tavaszi rendes közgyűlését f. év és hó 18-án d. e. 9. órára, Gy.-Fehérvárra tisztelettel egybehívni. Targysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Esperesi előterjesztés a megtörtént vizitáció eredményéről. 3. Az egyházmegyei tanács előterjesztései, a. az e. m. közpéztár, b. a számvévi fizetés megállapítása, c. a rovatalknak az e. m. közpéztárba záros határidő alatt leendő befizetése tárgyában. 4. Jegyző aa. előterjesztése a domesztika állásáról. 5. Számvévi aa. jelentése az ekklák számadásainak megvizsgálásáról. 6. Egyéb addig felmerülhető ügyek és indítványok. Ugyanaz nap d. u. 3. órakor a házassági törvényszék is rendes ülést tartand, melyre a m.-gondnoki. t. képviselői és lelkési kart tisztelettel meghívom. A gy.-fehérvári ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

Vajadon, 1890. jun. 7. Tókos Sándor, esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. JUNIUS 19.

25. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Még egyszer a tőkeszerző segélyezésről.

Idei konventi ülészakunk bezárta után, e helyen visszapillantást vettem az ülészak működésére és ennek rendjén, legáldásosabb és legmaradandóbb alkotására, a tőkeszerző segélyezés folyamatba indítására; s e visszapillantás közben megmondtam egyéni véleményemet dr. Kovács Ödön igazgató-tanácsos és konventi képviselő-társam amaz eljárása felől, hogy mint ig. tanácsos és közgyűlési tag hozzájárult e segélyezési mód elfogadásához, de mint konventi képviselő, saját Igazg. Tanácsa és kerületi közgyűlése egyhangu határozatával fölterjesztett kérelmét nem tartotta elfogadhatónak, hanem visszaútasította az illető konventi bizottság egész propozícióját.

Dr. Kovács Ödön most a Protestáns Egyházi és Iskolai Laphoz fordul, a hol, nota bene, az ott szokásos amabilis fraternitáshoz képest, semmit sem szoktak tudni e mi szerény provinciális lapocskánkról s annál kevésbé az én iménti visszapillantásomról, s ama lap olvasóinak magyarázza meg, hogy milyen badarságokat beszélt Szász Béla a Prot. Közlönyben;* illetőleg, milyen eszeveszettséget követett el az idei konvent, a midőn a tőkeszerző segélyezést folyamatba indította.

Hogy a szegény konvent miként heveri ki a nt. dr. Kovács Ödön ur rettenetes, sujtó ítéletének csapását, az az ő dolga; segítsen magán, a hogy tud. A mi azonban engem illet, keresztyéni

megadással hordom ugyan a nt. ur rám mért kárhoztatását, bízva a jó isten kimeríthetetlen kegyelmében, de azt nem tehetem, hogy ítélőbirám megokolásában előforduló néhány tévedését, vagy tévesztését meg ne világosítsam.

Először is, igaz, hogy a mult évi konvent előtt csak két egyházkerület tette föltétlen magáévá a tőkeszerző segélyezés elvét, noha azon felül, a két tiszta-melléki kerület is termékenynek mondá a gondolatot s csak a módozatokra való tekintettel nyilatkozott akkor a kivitel ellen, míg az ötödik, a dunántúli, az elvet s a módot egyiránt elvetette. De nem igaz, hogy az idei konvent idejére a kerületeknek ez az állás-foglalása maradt volna fön, mert mint dr. Kovács Ödön, konventi képviselő ur hallotta s a nyomtatásban megjelenő konventi jegyzőkönyvből mindenki meggyőződhetik: ezuttal négy egyházkerület járult hozzá a kivitelhez, elodáig, hogy a befektetendő tőkék egy részét is följánlta mind a két duna menti, mind a tiszáninneri, mind az erdélyi s csupán a tiszántúli volt az, a mely előbb valamennyi egyházkerület előzőleg bekért adatait látni óhajtotta s a kivitel módozatainak megállapítását a jövő évre kívánta halasztatni; de a segélykérők folyamodványait a kérés teljesítése, vagy elútasítása iránti saját ajánlatai kíséretében, ez a szuperintendencia is beszoáltatá.

A valóság tehát ezúttal az, hogy négy szuperintendencia határozottan akarta a konvent 1889. évi 85. számú határozatának az idei konventen való effektuálását, egy pedig a jövő ülészakra óhajtotta a kivitelt halasztani. Ám azért, hogy e számarányt kiemelem, ezzel nem azt fejezem ki, hogy ha a dolog megfordítva ütött volna is ki s négy kerület óhajtotta volna az elhalasztást és csak egy a keresztülvitelt, a konventnek eo ipso meg kell vala előző évi határozatát változtatnia. Távulról sem. A törvény világosan megmondja,

*) Bocsánat, nem ezen a néven, hanem a dült betűkkel jelzett hivatalos lapban. Igaz, hogy e lapot az az Ig. Tanács tette hivatalossá, a melynek dr. K. Ö is tagja; igaz, hogy a szerkesztő kijelentette s érvényesítette is mindig, hogy a hivatalos rovaton kívül a lap minden rovatában szabad a vélemény-nyilvánítás; az is igaz, hogy e sorok írója sem a hivatalos, sem a nem-hivatalos téren nem igen szokta véleményét elhallgatni: de azért a doktor urnak jobban esik, ha rajtam kívül lapunkat is denunciálhatja a budapesti világ-közlönyben.

hogya a konvent a kerületek meghallgatásával határoz, de arról semmit sem szól, hogy a kerületek ellenvéleménye a többség szerint döntő volna; sőt, a mi in specie a közalap dolgait illeti, expressis verbis kiköti a törvény, hogy a konvent intézkedései a következő zsinatig érvényesek.

Ennyit a történeti előzményekről és az elv kivételének jog-alapjáról.

Am, dr. Kovács Ödön még az elv elismerésének esetén is, a most proponált és elfogadott módot is perhorreskálja, s hosszasan argumentál azzal az érveléssel, hogy miután a közalap vagyoni ereje egyszerre minden szükségét ki nem elégítheti, ergo, ne is kezdjünk hozzá részletek szerint se a gyökéres orvosláshoz.

Erre a bölcsességre feleljenek helyettem maguk az érdekelt segélyezettek s feleljen az a tény, hogy a közalap tőkéje folyton és biztosan gyarapszik az évi bevételek 25%-ának tőkésítése által; gyarapodni fog igen nagy valószínűség szerint a folyton rémélhető újabb alapítványokkal, valamint a szintén rövidlátó, mert a tőkeszerző segélyezést pártoló Tisza Kálmán indítványára, éppen ez idén elhatározott nyereség-kölcsön vállalatából befolyó nyereségből; nem is említve, hogy az egyszer s mindenkorra juttatott segélyek, mint magát Kerkápoly kifejezte, örökös koldusfillérek, a tőkeszerző segély módja pedig lehetővé teszi minden 32 évben újabb szükség-csoportok alapos kielégítését.

Az ellen is nagy kapacitásra valló kifogása van a theologiae doktor urnak, hogy a közalap 4 %-ot hajtó tőkéje mellett, 5% szerint számított segélyeket nyújt a javadalmazottnak s e helyett bölcsőbbnek tartaná, ha odaadná saját 4%-os tőkéit. A konventi képviselő aa. mély-séges tudománya mellett, úgy látszik, nem tudja, hogy a konvent még arra sem hajlandó, hogy 4%-ot hajtó tőkéit 5%-ra és a törlesztés föltétele alatt s jelzálogi biztosítékra, bár kikölcsönözze az egyházközségeknek, még a kerületek vállalt szavatossága mellett is; pedig, mint közgyűlési tag és konventi képviselő, három év óta veszt részt a közalap tőkéiből adandó kölcsönök szabály-tervezetének tárgyalásaiban s vett részt az idén a terv deponálásában. De meg talán még a doktor ur sem vitatja azt, hogy a közalap egy nyereségre számított pénzügyi intézet volna, a melynek

arra kell ügyelnie, hogy magasabb kamatokat kapjon, mint a mennyibe saját kölcsön-tőkéi kerülnek. Hát ugyan az egyszer s mindenkorra adott segély összegek visszatérülnek-e a közalaphoz s nem éppen arra hivatott-e ez áldásos intézmény, hogy az erősek vagyonaiból ingyen adományokat nyerjenek a gyöngék, az elesettek? A konvent igen bölcsen teszi, hogy a közalap tőkéit oly föltétlenül biztos értékekbe fekteti, a melyek csak 4%-ot hajtának, noha jelzálogi biztosíték mellett helyezve el, nagyobb %-ot kapna s úgy többet oszthatna ki segélyekben. A konvent is, bizonynyal, igen örülne, ha segélyezettjei szintén 4%-os tőkéket fektethetnének be, p. o. építkezési vállalatokba; de ha ez a mai pénzügyi viszonyok közt lehetetlen, vajjon, a dr. Kovács Ödön finans-politikáját kövesse-e s ne adjon (rendelése szerint, ingyen) segélyt ez 1% differencia miatt? Ezt a bölcsességet is szépen megköszönnék a segélyre szorultak.

Még csak a torockó-szent-györgyi, ez úttal meg nem szavazott, de a jövő évre előjegyzett segély fölhányására egy szót. Dr. Kovács Ödönnek, talán, mint ez egyházközség főgondnokának, (mert köztudomásu, hogy az enyedi professor urak a kollegiumi birtokok községeiben a főkurátor szerepét szokták játszani) nehezen esett, hogy ez úttal e segély elmaradt egy évvel. De én, mint véletlenül előadó igazg. tanácsos, meg-sugom megnyugtatóra, hogy azért torockó-szent-györgyi egyházközségünk mégis fölépítheti már ez évben templomát. A módját nem árulom el. Hadd, törje a fejét kedves vitázó felem s találgassa, hogy vajjon micsoda álúttakat fog e tekintetben az Igazg. Tanács követni.

Szíves üdvözlettel.

Szász Béla.

Refleksziók Csulak cikke felett.

(Folytatás.)

Legtermészetesebbnek és ha a gyakorlati élet szempontjából nem a legkönnyebbnek is, de a legcélravezetőbbnek tűnik föl a második alternativa, hogy t. i. a hol a hívek papbért nem fizetnek, ha szavazati jogot akarnak élvezni, fizessenek bizonyos osztályozás szerint megállapított egyházi adót; vagyis, hogy a joggal együtt terhet is hordozzanak. Itt azonban azt a kérdést venni irányadóul, hogy kik legyenek adófizetők és kik ne; illetőleg, hogy csak az egyházközség beszármazott elemei vettessenek-e adó alá, vagy a dézmafizető ősök utódai is: azon előbb jelzett álláspont szerint, hogy a teherviselő

elődökrül semmi kiváltság nem hárulhat az önérdemükön kívül tehermentessé lett utódokra, indokolatlan és értelmetlen eljárás lenne. Minthogy most az illető egyházközségnek mindenki egyenjogú tagja, osztozzék egyenlően, illetőleg, szerzendő joga aránya szerint az új teherben. E tekintetben a bökkenő csak az, hogy tanácsos-e, és lehető-e újabb teher hordozására szorítani az ahhoz még nem szokott híveket? Hogy tanácsos-e, ez részben helyi körülményektől: a nép valláserkölcsei állapotától, értelemfejlettségi fokától, protestáns öntudatának milyenségétől, az ottani és vidéki felekezeti viszonylathoz s velleitásoktól függ. Hogy lehetséges-e, ez már egészen a lokális viszonyok: vagyoni állapot, kenyérkereseti mód és képesség, községi, megyei és állami fizetendőségek, egy szóval, a fizető-képesség határozza meg. Ám, ha mindezekre tekintettel valamely dézszakárpótlásos ekkleziás híveinek tetszik magukra új terhet venni csak azért, hogy a, s már most bátor vagyok jelezni, a közfelfogás szerint tán kissé túlbecsült választási jogot megszerezék, abban őket, ugy hiszem, senki sem határozhatja meg.

A harmadik alternatíva, hogy t. i. az ilyen helyre a papot a püspök nevezze ki, most bővebben nem reflektálva (mivel e tekintetben alább bátor leszek véleményt nyilvánítani), csak annyit óhajtok megjegyezni, hogy az, mint prot. főfogásunkkal, autonomikus elveinkkel és rendszerünkkel nemcsak össze nem egyeztethető, hanem ezekkel merőben ellenkező, elvetendő. Ez alternatíva értékessége tetszetős érveléssel támogatható, s van támogatva a Cs. L. cikkében is, de éppen neki azon megjegyzését, hogy e módnak sokkal több gyakorlati értéke lenne a választási módnál, átviszem argumentumul a választásra nézve más szempontból alább előadandó nézeteimhez.

Ugy szólva, ezek után is ott vagyunk, a hol voltunk. Általánosan kielégítő feleletet tán senki sem találhat a fölött kérdésre. Törvénykönyvünk e részben való kiegészítéséig szép tér nyílik a különböző felfogások helyes és célszerű voltának kipróbálására. Közvetlen helyi, vagy egyházmegyei intézkedések által lehet egyelőre, úgy a hogy, boldogulni. Legcélszerűbb szerintem is, a meny nyiben a fönnebb vázolt eshetőségek engedik, a híveknek osztályokba sorozás útján bizonyos teher föl vállalásával szerezni meg a szavazati jogot.

A midőn a fönnebbiekben a Cs. L. által fölvetett fontos kérdésre ily kicsiny, vagy talán kisszerű felelettel is reflektálni próbáltam, azért tettem, mert ez alkalmat kedvezőnek találtam arra, hogy egy, engem már rég foglalkoztató, és szerintem a szóban forgó tárgygyal természetes rokonságba hozható nagyobb kérdés fölvetessék. Talán, nem fog indokolatlan, sőt vakmerő eljárásnak neveztetni, ha azzal a kérdéssel állunk elé: hogy általában kik legyenek a választók? Vagy tárgyam lényegét közvetlenebbül megismertető formában téve föl a kérdést: nem volna-e ideje, s nem lenne-e üdvös eredménye annak, hogy a papi pálya értékének, s méltóságának és ez által az anyaszentegyház jelentős érdekének

megfelelően, most érvényben levő papválasztási elveink és ezeken alapuló rendszerünk oly gyökeres reform alá vétessenek, hogy ez által, az autonomia legkisebb sérelme nélkül, mind a választandó pap egyéni értéke illetékesebb, s így méltányosabb megítélés alá jöjjön; mind az anyaszentegyháznak érdekei a különböző pozíciók különböző igényei és a megfelelő közötti összhang (kívánalmak és valóság összhangja) által méltón legyenek reprezentálva? Vagy még egy más alakban fejezve ki a kérdést vajjon, anyaszentegyházunknak élet-szabadságát közelről érintő-e azon jogélvezet, hogy a nép, a nélkül, hogy sok helytt és sokszor arra kellő intellektualis képességgel, s a főbb szempontokat méltányló érzékkel bírna, maga válassza a papot, vagy pedig anyaszentegyházunk szervezetét jellegzetesebbé tevő, s a mellett annak életszabadságát, autonomiáját nem csak nem veszélyeztető, de eredményében azt még inkább biztosító üdvös javítás lenne az, hogy a papot a népnél szakértőbb, illetékesebb fórum válassza?

Mindenek előtt, bátor vagyok, a lehető legnyomatékosabban hangsúlyozni, hogy reakcionárius ideáktól és törekvésektől épp oly tisztának érzem magamat, mint a mennyire nem szándékom új eszme feltalálásának kétes értékű dicsőségét, s ez által a szenszációt hajhászni. Én csak egy fontos tárgyról a saját magam meggyőződését, de a mely talán nem egy érdekeltével rokonnak bizonyul, óhajtom kifejezni és azon hitemet, hogy e meggyőződésem szerinti alakulás anyaszentegyházunknak javára válnék.

Alig nevetségesebb valami, mint mikor értéktelen dolgot megható igyekezettel akarnak nagybecsűvé magasztalni; vagy, mikor jelentéktelen és a fejlődő kor szerinti tökéletesedésnek alárendelt állapotot hajszálnyi változtatást nem tűrő fontos igazságot proklamálnak ország-világ előtt, a melyre ha csak rálehel is valaki, elfűvendő az idők porát, hogy lássa alatta a mű eredeti szépségét és valódi mivoltát, már kárhozzatást érdemlő forradalmi kísérletet tesz. De hát a mig ez emberi tévedések az életviszonyok és intézmények fejlődésében legfönnebb csak mosolyra, vagy egy kis csöndes haragra érdemesek, s az eredményre lényegesebb befolyással nem igen vannak, addig sokkal veszedelmesebb akadály a józan, de szükséges és természetes előhaladásnak az elfogultság, mely az előbbi gyarlóságoknak hatványozott kiadása. Az elfogultságnak siket, behatások iránt érzéketlen, s mégis hatásával, melynek eredménye rendszeresen a méltányosság érzékének kiölése, a jogrend felforgatása, a rombolás, paralizálja az összes józan érzékek természetes akcióját. Sátáni familiából születik; apja a gyűlölet, anyja önzés, testvérei irigység, káröröm; fegyvertársai a boszu és rágalom. A hol tanyát üt, ott meddő, apró párttusák, személyi villongások emészti a jobb sorsra érdemes erőket, ott az előhaladásnak útja be van vágva.

Talán, nem érdelem meg, hogy ily elfogultnak tűnjek föl, midőn azon közhiedelmet, hogy anyaszentegyházunk autonomikus szabadságának, éltető principiu-

mának súlypontja a nép választási jogosultságában fekszik, elfogultságnak nevezem. A szabadság bizonyára a legtisztább és legbecseesebb eszme, a mi az embert tökéletesedése végtelen útján vezeti és élte; de értéke csak a hozzá méltó felfogás és használat által tartatik meg s gyarapittatik. Már pedig, hogy a lelki műveltség és értelmi fejlettség alacsony fokán álló embernek, kitől a földi gyarlóságoknak reá nézve sikeresebb hatása, a kicsinyes magán és családi érdekek, mellékes tekintetek befolyása alatt, tiszta és világos öntudatra valló lelki működést alig várhatunk, a szabadságról való felfogása, s ennek megfelelő gyakorlata mennyire méltó a szabadság magas értékéhez: az könnyen gondolható. És anyaszentegyházunknak s valódi éltető szellemének, a szó nemes értelmében vett szabadságnak javára, erősödésére szolgál-e az, hogy annak cége alatt oly sokféle módon befolyásolt tekintetek viszn ek döntő szerepet fontos ügyekben? Vajjon, a megválasztott pap élettartamára, hivatali hűségére, pályája iránti föltétlen lelkesedésére mi befolyással van az, hogy egyik, vagy másik hallgatója ő reá, vagy nem reá szavazott, s ha volt is akkor egyszer szavazatával befolyással, ez a hatás örökké tartó-e, nem szűnt-e meg a jog érvényesítésével azonnal?

S ha még az a jogélvezet, a választási szabadság, a választók intellektualis értékét tekintve, kifogásolhatatlan módon gyakoroltatnék! De legyünk őszinték, s valljuk be: nem ejt-e gondolkodásba a nemcsak szép, de szükséges kálvinista szabadságnak az a, már elfogultságig vitt, túlhajtása, hogy olyan embernek, ki 12 évi keserves fáradsággal szerzett érettségi bizonyítványa alapján papi pályára lép, s ott négy évi szorgalmas készület, s azután, vegyük, pár évi hazai, vagy külföldi egyetemi tanulmányozás, esetleg tanítással, segéd-papi stb. teendőkkkel való foglalkozás után megérte azt, hogy a művelt, munkás társadalom tagjai, a litteratus emberek közé számittatik, hogy hiveinek vezetője, tanácsadója, szent pályájának tiszteletre méltó képviselője, helységek, vagy egész vidékek társadalmi törekvéseinek becsült munkása, sőt irányítója, szellemi, erkölcsi életnek nemesítője, szóval, a közéletnek nélkülözhetetlen, hasznos és így tiszteletre érdemes faktora lesz, mondom, hogy annak az embernek, a ki cirka 18 évi rendszeres és manapság ugyancsak fáradságos előkészület után jutott ennyire, jövője s élete fölött 10—100 vagy több olyan atyánkfíának nagylelkű voksa dönt, a kik esetleg irni, s olvasni sem tudnak? Vajjon, a mi előkészületünk, a mi pályánk, s annak tantárgyai, s mindezek folytán, mi magunk kevesebbek, jelentéktelenebbek vagyunk hazánk és anyaszentegyházunk társadalmi s erkölcsi életében, mint más pályák munkásai, a kiknek munkálkodásuk, pályafutásuk helyének kijelölésében, s képességük és szolgálatauk szerinti méltányos javadalmazásában állami vagy kisebb hatósági, esetleg képviselői, testületi forumok, tehát az elfogulatlan méltánylásra képes, s az ítéletre szakszerűen illetékes tényezők döntenek? Pedig, az anyaszentegyház dicsőségére most gyakorlatban levő vá-

lasztási rendszerünkkel azt proklamáljuk, hogy mi a munkaképességet és erkölcsi erőt és ezekkel járó kötelezettséget képviselő intelligenciában másod- vagy harmadrangu szereplők vagyunk, mert nálunk a szent szabadság aegise alatt jutalmazhatják kenyérrel, vagy büntethetik mellőzéssel a tudatlanok a bölcseket, a juhok a pásztorokat vezethetik, a vakok a világosságnak fiait.

(Folytatá a következők).

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

I.

Kolozsvár, június 8—10

(Végső.)

A közalpból ez évben egyszer s mindenkorra leérkezett 5855 frtnyi és a missziói célokra szóló 5750 frtnyi, összesen 11,605 frtnyi segély a konventtől megszabott célokra kiutalványoztatik. Megjegyezzük, hogy a missziói segély összegében 1000 frt. a romániai missziót, 700 frt. pedig ujan megállapított célokat illeti.

A bálványos-váralyai ösmeretes jószág-vásár ügylete végkép lebonyolitta tván, a volt gondnok örökösével szemben főnnálló részkövetelések megállapittatnak.

A palatkai templom helyreállítása megtörténvén, most a torony-építésre került a sor s az e célra szolgáló fedezet egy része egy erdő-részlet fájának árából s másik része az egyházközség központban kezelt pénzének fölgyült kamataiból telik ki s ez utóbbi összeget az Ig. Tanács kiutalja.

A beresztelki nyug. pap lakása már rég ideje elpusztult a föld színéről, de tőzsomszédjában a pap saját házában lakott. Most az egyházközség ujan választandó papja számára ezt a lakást és telket akarja 4000 frton megvásárolni, de a nyug. pap csak azzal a föltétellel hajlandó a vásárt megkötni, há régi lakása felében két évig benmaradhat. Az Igazg. Tanács a vásárt jóváhagyja, de a megválasztandó jogainak biztosítására kikötött feltételek mellett.

A boros-bocsárdi püspöki jószág egy taksás helyére nézve tett vásári ajánlat a kínált ár csekélységénél fogva most sem fogadtatott el, a már eladott ily helyek vételárából még be nem folyt összegek biztosítása pedig elrendeltetett.

A gerendi papi és tanító javadalomnak a gr. Kemény, (most gr. Klebersberg)-udvar által évek óta megtagadott járulékaik fölött folyt és a kuria előtt is megnyert pör költségei, az ügyvéd számlájának módosításával, megállapittatván, a pap és tanító utasittatnak az összeg járulékaik arányában való beszolgáltatására.

A gyéresi egyházközség egy iskolájának 500 frtos Paget-alapítványa iránt kötött költsön-szerződés, a pap kezessége mellett, jóváhagyatik, ellenben, a m-frátai pap, a birtok-vásárlásra kért kölcsönt nem kapja meg.

A zilahi egyházközség u. n. Polgári-alapítványának új szabályzata megnyeri a jóváhagyást.

A f.-torjai kántor-tanító a papi kanonika-porcio egy részletét illetéktelenül használván, az Igazg. Tanács a pap jogát reintegrálja.

Az udvarhelyi kollegium egy követelésének a törvényesnél magasabb kamatait a bíróság nem ítélvén meg, e fiktív vagyont leirandó, valamint förlendő az enyedi egyházközség egy pár behajthatatlanná vált követelése is.

A korábban kiküldött bizottság beadta munkálatát, mely a Bethlen-kollegium főgimnáziumának állapotait és szükségleteit illető kérdőpontokat foglalja magában, e kérdések igen részletesen és körültekintő módon terjeszkedvén ki a tanítás, a humán nevelés és a felekezeti érdek anyagi és szellemi emelésének szempontjaira, az Igaz. Tanács pedig a munkálatot változatlan magáévá tette s fölhívta az Előjáróságot feleletei beszolgáltatására.

Ugyane kollegium egy gimnázialis növendékének az egyházkerület minden kollegiumából való kizárása és egynek tanácsoló elutasítása helybehagyatik.

A kackói körlelkész panaszolja, hogy a körébe tartozó és följelentett iskola-mulasztókon a közíg hatóság nemhogy a büntetést végrehajáná hanem azt a gyakorlatot követi, hogy az illetékes iskolaszék kimutatásait felülvizsgálja s a mulasztásokat igazoltaknak veszi. Miután e törvénysértés már a tanfelügyelőnek is be van jelentve, az Ig. Tanács elvárja ennek intézkedését.

A fogarasi egyházközség ismétlen kéri, hogy piaci csizmadia-színét a városnak 6000 frtos kedvezményes áron adhassa el, a korábbi visszaútasított, ugyanily összegre szóló ajánlatnál a mostani annyiban levén előnyösebb, hogy az átadás a jövő évi október elsején fogna megtörténni, addig még az egyházközség kapván a bérleti árt. Az Ig. Tanács tekintettel e módosításra, a szín rozzant és így költséges javításra szorult voltára, valamint a város és az egyház óhajtagdó jó viszonyára, helybehagyja a szerződést.

A katonai lévitai állomásra, a javadalom csekély levén, kétszeri köröztetés után sem találkozáván pályázó, az esperes ideiglenes tanerőt alkalmazott, az Ig. Tanács pedig jóváhagyja ez intézkedést s a javadalom emelésének kérdését átteszi a központi segélyek revíziójára kiküldött bizottsághoz.

Az ördögkúti templom építése, a terv némi módosításával, elrendeltetik, a közalaptól a kért segély rendelkezésre állván.

A piski-telepi templom padozatának cement lapokkal való burkolása iránt bevett vállalkozói ajánlat elfogadjatik.

A sárpataki főnnálló református, katolikus és gör. keleti szegényes három iskola helyett a tanfelügyelő a közművelődési egylet segélyével és a három felekezet hozzájárulásával egy közös jó iskolát óhajt építeni és fűntartani. Ám, a másik két felekezet meghívott képviselői részint ellenző, részint kitérő nyilatkozatokat tettek s a közművelődési egyesület e tervhez való hozzájárulását sem tanusítja semmi. Igazg. Tanácsunk tehát e tervvel szemben, szintén várakozó állást foglal el s viszont útasította az anyaegyház körlelkészét, hogy a felekezeti iskola jó karba helyezése iránt is készítsen tervet, miután a község lakóinak tulnyomó nagyobb része oláh.

A m.-kövesdi iskola és tanítói lak terve jóváhagya-

szik s a közalaptól nyert segélyvel a kivitelhez immár hozzá lehet fogni.

A közoktatásügyi miniszter fölhívására a héderfáji egyházközség f. szőlítettott, hogy 199 tankötele-e levén, második tantermet rendezzen be és egy s.-tanítói állomást is rendszeresítsen, mire az egyházközség kinyilatkozattotta, hogy e fölszólításnak eleget nem tud tenni. Az Igazg. Tanács most figyelmeztette az egyházközséget, hogy vagy a legnagyobb részt reformátusokból álló politikai, vagy az egyházközség köteles a törvénynek megfelelő népiskolát beállítani, mihez képest, ha maga nem teszi iskoláját a törvénynek megfelelővé, a politikai hatóságtól kérjük a még költségesebb községi iskola fölállítását.

A kézdii egyházmegye tavaszi közgyűlése kimondta, hogy az egyházkerületi theologiai akadémiára és paedagogiumra 300 frtnyi alapítványt tesz, valamint hogy a Mikó-kollegium új szárny-épülete javára gyűjtést rendez s az Igazg. Tanács mindkét határozatot örvendetes tudásul vette.

A m.-nagy-zsombori közművelődés-egyesületi tanító, ki ottani kántori javadalmunk dézma-kárpótlási 84 frtjáért kántori teendőinket is végzi, az elaggult ottani papnak is segédkezik s ezért némi jutalmat kér. Az Ig. Tanács a bevett fölvilágosításokra tekintettel, egy évre átengedi a kántornak a kanonika-porcio használatát, az adó és rovatal hordozásának kikötése mellett.

Az a.-balázsfalvi papnak a Cserényiek alapítványából eredt egyik javadalmi részletét az egyik Cserényi-örökös, név szerint Izidor, illetőleg neje, Kabós Vilhelmina, mint jogutóda, megtagadván, az esperes utasítatik a hátrálékok behajtatására, kimondatván egyszersmind a biztosítási kereset megindítása is.

A m. madarasi egyházközség feketei telepén építendő iskola és tanítói lak ügye már harmadik éve vajudik, miután a közművelődési egyesület kiküldöttei az Igazg. Tanácsunk megbizottaival tartott közös értekezleten azt ígérték, hogy az egyesület az iskola és imaház fölépítését az egyházkerülettel közösen végezi s a tanító fizetését hordozza, de az egyesület választmánya ez ígéretet nem váltotta be. Most aztán a közalaptól kért segély meg levén szavazva, a terv és költségvetés jóváhagyatott s az egyházközség felekezeti iskolájának fölépítése elrendeltetett.

A bürkösi egyházközség eddig jó részt az ottani nemes közlirtokosság korcsma-jövedelméből nagylelkűen nyert jelentékeny segélyével tartotta fűnn magát; most, azonban a regaleváltság keresztülvitelével, aggályok merültek föl, ha megadatik-e továbbra is e nélkülözhetetlen segélyösszeg. Az egyházközség, ehez képest kérést intézett a közbirtokossághoz, tüzetesen fölfejtvén az egyházközség felekezeti és nemzetiségi szempontból nagy mértékben veszélyeztetett helyzetét s az Igazg. Tanácsot kérte föl, hogy folyamodványát ajánlattal juttassa t. Szoboszlay Károly alispán és bürkösi egyházunk legtekintélyesebb tagjának, ottani első birtokosának útján, a

közbirtokossághoz, mit Igazg. Tanácsunk, természetesen, készséggel teljesített is.

Ellátott még több kisebb jelentőségű ügy.

II.

Kolozsvártt, június 15.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök, jelen voltak: Báró Bánffy Dezső, főgondnok, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Gerő, Gyarmathy Miklós, Sárkány Ferenc, Parádi Kálmán, Domokos Antal, Dr. Vályi Gábor, Deák József, Dr. Sárkány Lajos, Bodor Antal, Szász Béla, Balogh György, ügyvéd.

Az időközben ellátott, bejelentett és tudásul vett ügyek közül kiemeljük, hogy az egyházkerületi theol. fakultásra és pedagógiumra újabb ajánlat érkezett a m. vásárhelyi egyházközség részéről 300 frt, zilahi egyházközségünktől, nagy szabásu templom építésére hivatkozva, 100 frt., a sepsii egyházmegye részéről 100 frt., Szász Gerő útján Lakatos Sámuelnélől 20 frt., Soos Antal tanártól 5 frt.

Az előadó igazg. tanácsos, hivatkozva a központi segélyek munkába vett revíziójának fontosságára és arra, hogy e munka hosszabb időt vesz igénybe, indítványozza, hogy a revízió tervezete csak az idei közgyűlés szankciója után s így a jövő évben hajtassék végre, az eddigi rendszeres segélyek pedig ez idén még a múlt évi mód szerint adassanak ki. Az Igazg. Tanács magáéva tette ez indítványt, valamint azt a másikat is, hogy a kollegiumok vagyoni, szellemi és fegyelmi állapotainak megvizsgálására vonatkozó 1877. évi 52. és 1882. évi 35. sz. közgyűlési határozatok értelmében, a dr. Jenői Viktor halálával félegessé vált bizottság kiegészíttessék s a vizsgálati pontok revíziója után, útasíttassék a bizottság a kollegiumok sorra vizsgálására és pedig az 1886-ban megejtett vizsgálatok alkalmával a kolozsvári kimaradvan, ez idén ezen kezdve, jövőben, aztán, a többiek következően. E vizsgáló bizottság elnökségét b. Bánffy Dezső főgondnok aa volt kegyes elvállalni s a másik két tagként dr. Kolozsvári Sándor és Domokos Antal kérték föl.

Bárá Bánffy Ernő, mint b. e. br. Bánffy Kata végrendeleti végrehajtója, addig is, míg a boldogult végrendelete hivatalosan megküldetnék, a nemes hagyományozó egyházi célú alapítványai közül, megküldött 1000 frtot, az egyházkerületi domestikára, ez összeg kamatait, míg él, id. gr. Thorockay Miklósné élvezvén; 500 frtot papjaink és tanítóink nyugdíjalapjára, melyre nézve, tanítói nyugdíjalapunk nem levén, végrendeleti végrehajtó nyilatkozata bevárando és 500 frtot a papok és tanítók árváinak alapjára, mindez alapítványokat Ig. Tanácsunk előzetesen is hálás köszönettel fogadván, s főt. püspök aát kérvén föl a végrendeleti végrehajtó aával leendő érintkezésre.

Hasonlóképpen mély és őszinte köszönettel fogadtatott Hegedüs Sándor országos képviselő valóban szép és nemes alapítványa, a kolozsvári kollegium javára, melynek egykori növendékekint, e hó végszakán tölti be hu-

szonötödik évét, hogy érettségi vizsgálatát megállta. A nagyra nőtt egykori növendék 1000 frtos jutalomdíj alapítványát azzal magyarázza, hogy kollegiumi tanuló korában az egymásra következő évek alatt, összesen 128 frt 75 kr jutalmat nyert, a mi, kamatos-kamatozással, maig 560 frt 89 kr-ra nőtt volna s kívánsága az levén, hogy az ő legnagyobb évi jutalmát, a mi 43 frtot tett, állandóan biztosítva lássa, e képzeleti tőkét 1000 frt valóságában szolgáltatja be s hogy a jutalomdíj már ez évben is ki legyen adható, az első 50 frtot is mellékli. A jutalom a legjobb, legszegényebb és leghosszabb időn át a kolozsvári kollegiumban tanult növendékek közül, az érettségi vizsgálat kiállta után, olyannak adandó, a ki tanulmányait a kolozsvári egyetemen folytatja tovább.

De a lelekemelő és buzdító példának még ezzel sincs vége. Ugyanez ülésen mutattatott be

Módy Elek földbirtokos aa. 1888-ban kelt s közjegyzői hiteles másolatban Ig. Tanácsunkhoz most beadott végrendelete, melyben négyszáz holdon felül terjedő csicsó-mihályfalvi birtokát és két belső épületes telket egy negyed részben ottani egyházközségünknek és iskolánknak, háromnegyed részben, pedig, az egyházkerületi theologiai akadémiának és paedagogiumnak hagyományozza. Az Igazgató Tanács, természetesen, nagy elismeréssel vette tudásul e nagy értéket tevő alapítványt s elhatározta, hogy megteszi a kellő lépéseket a nemes jöltevő közgyűlési tiszteletbeli taggá leendő megválasztása iránt.

Még egy 443 frt 50 kros adományának tudomásul vétele következett a nyéni egyházközség torony-órája javára, s ezután az elnöklő püspök előterjesztése olvastatott föl, melyben bemutatja a bécsi Első Takarékpénztár-egyesület ajánlatát, hogy 3.8% kamatra s némi provízió mellett, e kamatláb változatlanágát, azonban, csak 3 hónapra biztosítva, kész az egyházkerületnek egy millió forint hitelt nyitni valamint az osztrák-magyar nemzeti bank ugyan ekkora hitelt nyitó nyilatkozatát, mely 4%-os kamatot kíván, de egy egész évre biztosítja e kamatláb változatlanágát és semmi províziót nem követel, megjegyezve, hogy ez utóbbi ajánlat a hitel fedezetéül őrizetére bizandó 5%-os magyar járadék-kötvényeket értékük 70%-ában fogadja el, míg az előbbi nem nyilatkozik, hogy a depozitumot hány százalékkal számítaná. Főt. püspök aa e két ajánlatot tekintve, azt a propositiót teszi, hogy az Ig. Tanács, a közgyűlés jóváhagyásának reményében, vegye igénybe az igy fölajánlt egy millió forintnyi hitelt és pedig, a kamatláb változatlanágának egy évre való biztosítását és a mivelet provízió nélkül keresztül vihetését tekintve, az osztrák-magyar nemzeti banknál, az igy nyerendő kölcsönt fektesse azonnal 5%-os papíráradék-kötvényekbe, minek kedvezményes árfolyam melletti keresztülvitele iránt szintén ajánlatot mutat be az első magyar hitelbank részéről, mely hasonlóképpen provízió nélkül ajánlkozik az ügylet ez ágának keresztülvitelére az igy vásárlandó értékpapírok, aztán, melyeknek összege, e kedvezményes ajánlat-

hoz képest felül fogja mulni a bank-kölcsön összegét, deponáltassanak azonnal az osztrák-magyar nemzeti bank helybeli fiók-intézeténél, kiegészítve, a betett érték 70°/_o-ban való számításához képest, az egyházkerület érték-papírjaiból, kerek számban szólva, négyszázezer forintnyi letéteménynyel. E mivelet eredménye, tehát, a püspök előterjesztése szerint, a következő a fölvelt egy millió forint kölcsön után egy év alatt fizetendő 40,000 frt kamat, sem több, sem kevesebb; a betett, ismét kerek számban szólva, egy millió négyszázezer frt 5%-os m. papír-járadék-kötvény beváltott szelvényei után fizet az osztrák-magyar nemzeti bank helybeli fiókja 70,000 frtot, sem többet, sem kevesebbet, mely összegből visszatart a bank, a kamatok fejében, 40,000 frtot, kiszolgált a kerületnek 30,000 frtot, melyből jár a letett 400,000 frt saját értékpapírunk kamatja fejében 20,000 frt s marad, tiszta nyereség, évi 10,000 frt, a mit az indítványozó részben az államsegély kiosztásra kerülő összegéhez, részben az egyházkerületi theol. akadémia és paedagogium alapjához kíván csatoltatni, hogy így a Bethlen-kollegiumnak e kettős intézet főtartásához általa tervezett hozzájárulása lehetőleg ad minimum redukáltassék, vagy, idővel épen fölöslegessé váljék. A helyettes számvevő, mint előadó, a maga részéről is az osztrák-magyar nemzeti banknál kívánja a följánlt hitelt igénybe venni s az ügylet 10,000 frtnyi nyereségét minden kockázat nélkülinek vallja, annyival inkább, mert míg a bank egy évig fölmondás jogával nem élhet, addig az egyházkerület bármely pillanatban megszakíthatja e viszonyt, a kölcsön-pénzzel vásárolt papírjai eladása s kölcsöne kifizetése által. Főt. püspök aa.

szóval még hozzá teszi, hogy e tervét előre közölte a főgondnok urak közül nmlgu gróf Bánffy Miklós, báró Bánffy Dezső, gróf Kuun Géza atyánkfiaival személyesen, id Lészay Ferenc afiával levélben, míg gróf Bethlen Gábor főgondnok aa-val a találkozást a kultur-egylet júniusi választmányi ülése idejére számította, de azon a gróf nem jelent meg, így csak levél útján érintkezhetik ő méltóságával is. A megnevezett főgondnok urak közül, a gyűlésig nem nyert választ Lészay Ferenc aa-tól, ellenben gróf Bánffy Miklós és báró Bánffy Dezső örömmel fogadták a tervet, gróf Kuun Géza főgondnok ur, pedig, fölhatalmazta őt az Ig. Tanácsban annak a kijelentésére, hogy e tervet teljes szivéből és erejével pártolja, annyival inkább, mert ezen az uton reménye van, hogy az egyházkerületi theol. fakultás és paedagogium a Bethlen-kollegium anyagi hozzájárulása nélkül lesz föllátható. Az Igazgató Tanács, aztán, részletes és beható tanácskozás után, szavazatra jogosult jelen volt tagjainak névszerint bevett szavazatainak egyhangu határozatával kimondta, hogy főt. püspök aa. javaslatát elfogadja, s a közgyűléstől kéri, hogy a nyereségből 30% az államsegély kiosztandó összegéhez, 50% a theol. akadémia és paedagogium alapjához csatoltassék, a fennmaradó 20°/_o-ot, pedig, az ügylet tartalék-alapjának tartsa fenn. Az egész ügylet lebonyolítására Ig. Tanácsunk br. Bánffy Dezső, egyh. kerületi főgondnok, Gyarmathy Miklós ig. tanácsos és püspök aait bizta meg és hatalmazta föl.

Ez a június 15-iki emlékezetes ülés története.

É—n.

T Á R C A.

Felméri Nevelés-tudományi kézikönyve.

III.

A vallásos érzet ápolása a mai emberöltőben fogyatékos; szinte minden gond csak az ismeretek szerzésére irányul.

Mert némelyek azt erősítetik, hogy a mai század a felvilágosodás és haladás százada. Furcsa érvelés; mintha bizony a tudás, a felvilágosodás és haladás elve ellenkeznék a hittel, a vallás éltető elvével. A kettő teljesen megegyezik s egymással össze nem ütközik. Hiszen, maga Voltaire, a kételkedő és tagadó, ki a tudomány gúnyjával minden emberi tekintélyt ellen feltámadott, a hit őszinteségével meghajolt az isteni tekintély előtt; s ismételve vitatta összes bölceleti, történeti és természettudományi jártasságával, hogy van isten, van alkotó, mert e világ létezése létesítőre, mozgása mozgatóra, rendje rendezőre vall, ki mester és művész, mert a természet valódi művészet. A ki hitetlen, a ki kételkedik istenben, véges észszel a végtelen észben, annak elég bizonyosság önmaga ellen önmaga, isten létéről ő léte beszél. Az isten létezik, s az emberre nézve a nagy bölcselő szerint oly szükséges,

hogy ha nem léteznék, föl kellene találni; ám, az egész természet fennen kiáltja, hogy van! S a természet e kiáltására fölrepes a hit és szerényen megnyugszik a tudás.

Tudás és hit teljesen megférhet együtt, a legnagyobb gondolkodók és kutatók fényes sora igazolja; hisz, a kettőnek merőben más az alapja. A tudás az észre támaszkodik, a művelődés és előhaladás eredményeire épít; a hit ellenben a szivben gyökerezik, s amaz isteni kinyilatkoztatásra hallgat, melyet az Ur a sziv legszentebb érzelmeibe s a természet örök törvényeibe irt. A tudás ama diadalmas fegyver, melylyel az ember a földet meghódítja és elfoglalja; a hit meg ama bűvös létra, melylyel égbe emelkedik és istenhez közeledik.

Mások pedig azt vetik, hogy a mai század a nemzeti-ség és nem a vallásosság százada. Tagadhatatlan, magunk is elismerjük, hogy elmúltak az idők, mikor a vallásos kérdések iránt lángoló buzgóság égett a lelkekben, mikor világi ügyeinken is vallásos érdekek uralkodtak; elmúltak az idők, mikor a protestántizmus nemes magvetői lankadatlanul jártak szerte a hazában, magasba emelt szemmel és ékesen szóló ajakkal hintegették a hitújítás nagy eszméit; elmúltak az

idők, mikor szembe szállva a hatalommal, üldözéssel, veszedelemmel és elszakadva a családtól, iskolától, templomtól földétlenül bujdosnak; mikor a berek bokra volt a buvóhelyük, a puha pást a párnájuk, s a magasságos ég alatt álmódostak a menyországról; elmúltak az idők, hála istennek, mind örökre el, mikor papjaink, tanítóink, vallásunk önfeláldozó hirdetői és lelkes követői meghurcoltatást és gyaláza tot elviseltek, ostromozást, gályahuzást elszenvedtek, fedetlen fővel, meztelen testtel ott, a nápolyi hó napon, s örök raboskodást és vértanúságot eltűrtek hitükért; elmúltak az idők, mikor az erdélyi fejedelmek felügyelete alatt és érdeklődése mellett, napokig tartó vallási viták folytak az ellentétes nézetek között, mikor lelki megépülésül és szellemi szükségül szolgált, hogy nagy urak és nagy asszonyok, fejedelmi személyek, vallásos énekeket, imákat és elmélkedéseket irjanak.

Igen, elmúltak ezek az idők, a vallás kizáró uralma és befolyása elveszett; de a mióta az első ember az első csillagon gyönyörködve és csodálkozva elfeledkezett, s a míg az utolsó ember az utolsó csillagon édes fájdalommal elmereng: vallás mindig volt és mindig lesz, boldogító üdve, megigéző fensége és magasztos szentsége mindenha megmarad, s az emberiség nevelésében és nemesítésében mindenha legelső tényező lesz!

Azért igaza van Felmérinek, mikor az utilitarizmust és indifferenzizmust kellő értékére leszállítja s a gyermeket korán meg akarja ismertetni istennel, kinek lénye kis szívében annyival inkább meghonosodhatik, mert a gyermek arca sugárzó, mint az angyaloké, tekintete mennyei és megható; beszéde csupa imádság, s van valami természetében, a mit Dupanloup szép kifejezése szerint, frisen hozott magával az égből. Különben, ha a vallásos érzet kielégítéséhez, mely a sziv egyetemes szükséglete, idejében hozzá nem látunk, meg-raboljuk a szívet, szegényekké tesszük egy érzéssel s csorbát ejtünk a benne lappangó nemes vágyak föl-keltésében. A mellett, a vallásos érzetnek is, mint testi szerveinknek gyakorlás kell, mert ha nem gyakoroljuk, elromlik; a mi annyival veszedelmesebb lenne, minthogy a vallásos érzetben gyökerezik az erkölcsi érzet tisztasága és a sziv emelkedettsége. Az erkölcsi érzet maga a kötelességek rideg mértékével sivárságba és könnyörtelenségbe eshetik, ha hiányzik belőle a vallásos erő, mely érzelmeinknek szárnyat ad. Ezért, a mint Felméri helyesen emeli ki, különbség van erkölcs és vallás között. Az erkölcsiség csak rész szerint, bizonyos egymásutánban ismeri el a kötelességeket, a vallásos érzet pedig azt a maga egészében öleli föl. Az erkölcsiség egyben-másban megtévedhet, összhangtalanságot okozhat, a vallás ellenben belső összhangra, békére törekszik, az ellentmondást elsimitja és kiegyenliti. Az erkölcsiség a cselekvésből kiindulva jut el a lélekhez, a vallás meg a lélekkel együtt megy a cselekvésbe. Megtanítja a gyermeket arra, hogy egész létét istennel összekösse, a latin religió eredeti fogalma szerint. Meg-lehet, hogy gyöngé elméje egyelőre nem fogja föl a vallást a maga teljességében, nem érti meg annak fölemelő igazságait: de szíve megőrzi melegt s lelke oly ihletre gerjed, mely támogatni fogja az élet viharai közt és elkiséri a sirig.

S e meleg közlésére, ez ihlet besugárzására leginkább

az anya hivatott. Az ő nemes, édes, tiszta és áldott szeretete, mely ezer gyöngéd gondoskodással mosolyog magzatára, példázza az isten szeretetét. Az ő vallásos szívének élő forrásából a gyermek szíve is megüdül s élő hitet merit. Áhítatossága, jósága, önzetlensége, mely csak áld, elmelegíti és fölemeli a fiatal lelket; olyan az neki, mint fakadó és nyiladozó virágnak a fény és harmat. Ölelő két karja, mely felfogja, a fedező ótalom, szerető csókjá, mely jutalmazza, a tőkéletesezés záloga. Az az ima, az az ének, melyet ajakáról tanul, a boldog és ártatlan gyermekség búbajos emlékeivel meg-megcsendül későbbben is lelkében, s fel-felverődő visszhangja talán fentartja nehéz kísértések órájában is. Minden igaz anya meg annyi Madonna, ha szemében, arcában, szavában, cselekedetében a hitnek melege tör át; lehet, hogy megtisztít és megszentel az egész hosszú élet küzdelmeire és viharaira. Ki hiúságból, könnyelműségből, „felvilágosodott“ közönyösségből és nyegleségből elhanyagolja gyermekét, vétkezik önmaga és gyermeke ellen, mert szépen mondja Fröbel, hogy az anya és gyermek egymásra mosolygásával kezdődik a vallásos érzet, mely az anya hitéből táplálja a maga élő és éltető erős gyökereit. Mert, a mint Felméri megjegyzi rá, az anya ölelő karjáról isten támogató és védő karjára könnyen reá megy a gyermek. S hamar megszokja úgy tekinteni a embereket és állatokat, s a teremtt világnak minden részét, mint isten alkotásait, melyekben tudunkra adja, hogy ő a mi atyánk.

(Folytatása következik.)

Széchy Károly.

Nyílt kérdés.

A t. Vas Tamás ur által megnevezett és hibásnak elismert karácson-folyfalvi kandidáció tárgyában adott „Nyílt felelet“ az igazságnak és törvényességnek újabb kérdését provokálja.

Ugyanis, a 318-ik § azt rendeli, hogy „a kandidáló bizottságot összehívó iratban elnök köteles a folyamodók névsorát közölni s a kandidáló bizottság összeülését megelőzőleg legalább 8 nappal köröztetni. No, már most a törvény e világos szavaival szemben, minő védekezés az, mely azt mondja, hogy „egy bizottsághoz nem tartozó egyéntől értesült arról, hogy a pályázásra bocsátottak egyikének folyamodványa a kijelölést megelőző órában (tehát, a pályázati határnap letelése után a tizenkettedik napon) került a folyamodványok közé?“ Hiszen, törvény szerint, a folyamodók névsorát a bizottság minden tagjának ismerni kell előre. Azonban, ha a folyamodók névsora nem küldetett meg a bizottság minden tagjának, ez a mulasztás, nézetem szerint, az esperes betegeskedése által eléggé igazolva van.

De az éremnek van más oldala is. A „Nyílt felelet“ azt mondja hogy az esperes a hozzá beérkezett folyamodványokat beküldte „a tanácskozó terem asztalára.“ De hát kinek szólt a mellékelt „útasítással“ az az iratcsomag? Mert hát a tanácssterem asztala nem lehetett megbízva az elnöki tendők eligazításával. Kinek került a kezébe hát? És miként történt az, hogy valaki abba a hivatalos firma alatt küldött iratcsomagba egy elkésett folyamodványt észrevétlenül be-csompészessen? És hogyan értesülhetett arról elébb egy a „bizottsághoz nem tartozó egyén,“ mint az, a kinek az iratcsomag szólt? Mert, hogy csak az „asztal“ tudott volna róla, én abban Tamás vagyok, már csak azért is, mert a mint a védekező „Felelet“ is elárulja, még a bizottsághoz

Folytatás a 1/2 iv mellékleten.

nem tartozó egyén is tudott a dolgról. És ha hozzá mondjuk, hogy a 8-as számú bizottságnak tagjai közül 5, tehát a többség, éppen a papválasztó ekklezsia kebeléből telt ki, (4 képviselő és 1 patronus) a kérdéses ügy még világosabbá lett előttünk. Mert, ha a bizottság minden tagjának nem is, de a választó ekklezsianak megküldött a folyamodók névsora, törvény szerint, hogy tájékozhasssák magukat jó előre. Tehát, az ekklezsia kebeléből kiküldött megbízottak tiszta tudomással birtak arról, hogy a folyamodók között van egy elkésett is. És így tudva, szándékosan követték el a törvényteleniséget, midőn az illetőre szavaztak.

Ezeket így tudva és látva sem forog-e fenn szüksége egy egészen új kandidációnak? S ha csak pót-kandidáció lesz, azon esetben is az ekklezsia kebeléből kiküldött és már magukat lejátszott tagok ismételtelen részt vehetnek-e a kandidációban?

Mielőtt az elkésett folyamodónak felszólalásom után történt kényszerült visszalépésével megüresült helyre bár a pót-kandidáció, vagy is a hiba kiküszöbölése megtörtént volna, már is elrendeltetett a próba-prédikációk megkezdése e hó 15-ére. Lehetséges-e ez?

Sietek a kérdéssel, mert a késedelem ártalmára lehetne a jognak és igazságnak.

Egy nem pályázó.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Hetek óta beszéltek, hogy gr. Csáky, vallás és közoktatásügyi miniszter meglátogatja Kolozsvárt. Beszéltek, de senki bizonyosat mondani nem tudott. Az órációk már régen készen voltak, csak el kellett volna deklamálni. És a miniszter, a kiról az a jó hír van elterjedve, hogy tenni szeret, de ünnepeletni, parádézni nem, minden előleges birtuladás nélkül csak betoppant Kolozsvárra és folyó hó 16-át itt töltötte. Magához kérte az illetékes férfiakat és korán reggel elindult szemle-utjára. A legnagyobb figyelemmel és az aprólékosáig végig nézte az egyetemi épületeket, a kórházakat, a helybeli főiskolákat, képezdéket, a kereskedelmi, felsőbb leány, sat. iskolákat. Nem volt kicsi munka, az bizonyos; de jó munka volt. És véghetetlenül örvendünk, hogy a miniszter személyesen látta Kolozsvárt azt a kincset, mely itt található, melyet mindenki magáénak mondhat, és a mely mégis egyetlen egy tulajdonost ismert el, és ez a magyar haza. A miniszter sok mindennel meg volt elégedve, és sok mindennel nem lehetett megelégedve. A mivel nem volt megelégedve, azon segíteni, az ő hatáskörébe tartozik. Bizonyára fog is. Első sorban az egyetemi épületek kiegészítése a főfeladat és azután a többi intézeteknek oly nemű segítségével, hogy mindazok minta-iskolákká váljanak. Akkor lesz Kolozsvár modern Athenéje Magyarországnak. Rövid ebéd után magánlátogatásokat tett a miniszter, és 6-8 óráig látogatásokat fogadott. Megjelentek a hatóságok, a testületek és természetesen, megjelentünk mi is, főt. Szász Domokos vezérlete mellett. Ott volt az Ig. Tanács, a tanári, lelkési kar, és üdvözölte a közoktatás-ügy miniszterét. Szívesen mentünk. Szívesen fogadott. Nem bőbeszédű ember; de rokonszenves és azt az impreszsiót teszi, hogy a mit ígér, azt meg is tartja. Tehát, határozott; tehát, individuum; tehát bizalmat keltő és a bizalmat megérdemlő ember. Junius 17-én reggel már visszautazott Budapestre. Hisszük, hogy vissza fog gondolni Kolozsvárra és rövid látogatása

gazdag lesz az eredményekben, melyeket a jövődő igazolni fog. Ohajtjuk, hogy minisztersége állandó hosszasan legyen. Ezen a téren a legveszedelmesebb dolog az experimentálás. Gr. Csáky arra termett embernek nem csak látszik, de annak bizonyítja magát. Hát, munkálkodjék sokáig és neve forrjék össze a magyar közművelődés történetével.

= Zilahi kollegiumunk az állam által beruházásokra adott 15,000 frt. segélyből diszes és a modern paedagogia kívánalmainak teljesen megfelelő tornacsarnokot épített, mely már a betetőzés stadiumáig jutott. A tornacsarnok két terméből a kisebbik öltözőnek és szertárnak, a nagyobbik a tulajdonképpeni torna-teremnek van szánva. Ez utóbbi, a menyenyiben területe 162-m², úrtartalma pedig körülbelül 1000-m³, nem csak a kollegium, hanem a városon levő összes tanintézetek ily nemű igényeinek is bőven megfelel. Ugyane segélyből toldatja ki az előjáróság a közbelső emeletes iskolai épületet is, felül két tanteremmel, alul egy könyvtári helyiséggel, mely utóbbira annyival nagyobb stíksége van, mert a jelenlegi könyvtári helyiség már sem képes befogadni a mind nagyobb számú beszerzéseket. A toldalék-épület alapját a napokban tették le, és így valószínű, hogy a mint az építési szerződés meg is követeli, minkét épület teljesen he lesz fejezve ez évi augusztus 20 dikára.

= Egyelőre közöljük, hogy a sz.-szolnoki egyházmegye restaurációja megtörtént, folyó hó 16-án. Esperessé választott, közfelkiáltással, Nagy László, eddigi esperes és gen. direktor; főjegyzővé Viski Pál; direktorrá Botka Károly; aljegyzővé Bartha Dezső; pénztárossá Vince Ödön. Mire való volt hát az a nagy zaj és láрма? „Békesség legyen a földön és az emberekhez jóakarát!”

= A m.-vásárhelyi egyházban a nők buzgó kezdeményezése és fáradozása folytán, a várbeli templom lépcsőzete helyreállítási költségeinek fedezésére, folyó hó 1-én, az elbai szinkörben, táncsal egybekötött hangverseny rendeztetett, minden várakozást felülmuló szellemi sikerrel és anyagi szép eredménnyel. Az Elba szigetét nagy és diszes közönség töltötte be. Jelen volt a város színe-java; a vidék értelmisége és főuri osztálya is, vallás és nemzetiségi különbség nélkül. A tiszta bevétel 1071. frt. 64. kr. volt. Megérdemli a lelkes rendező bizottság, hogy nevüket feljegyezzük: Vass Tamásné, elnök, Deák Lajosné, titkár, Cec Miklósné, Csiszér Albertné, Csongvay Lajosné, Csontos Olivérné, Dicső Béláné, D. Nagy Jánosné, Fekete Gáborné, Kathonay Gyuláné, Kone Józsefné, Kozma Gyuláné, Nagy Sándorné, Nemes Samuné, Pap Jánosné, Szabó Istvánné.

= Tanári képesítés kibővítése. Dr. Németh Gyula, zilahi kollegiumunk egyik helyettes-tanára, ki a történelem és latin nyelvből már régebben képesítve volt, e hó 15-dikén tette le a kolozsvári tanár-vizsgáló bizottság előtt a tanárvizsgálatot a görög nyelv és irodalomból, mint harmadik tárgyból.

= Maros-Vásárhelyi egyházközségünkben jun. 8-án tartatott meg a konfirmáció lélekemelő ünnepele, midőn 92. fiu és 83. leány, összesen 175. növendék avattatott fel anyaszentegyházunk önálló tagjává. A megelőző vallásos oktatást, valamint a felavató szertartást is Vass Tamás lelkész végezte, a várbeli templomban, nagy és diszes közönség előtt.

= Székely-Udvarhelyi kollegiumunk előjárósága, az elhalálozás által megüresedett pénztárnoki igen fontos állásra egyhangulag Illyés István széniort választotta meg, kinek kiprobált hűségére, becsületességére és munka-szeretetére nyugodtan bízta a kollegium vagyonát megőrzés és gyarapítás végett.

= Halálozás. Alsó-rákosi lelkész-társunk, Nagy Sándor, életének 47-ik, papságának 24-ik esztendejében, folyó hó 12-én hosszas, kínos szenvedés után örök álmra szenderült. A derék, munkás férfiúnak lángoló szerelme családjá, egyháza és hazája iránt teljesített kötelességei között oszlott meg és most mindezek mély bánattal, és a kegyelet megszentelt érzelmével gondolnak a vesztésre, a mely érte e halál által, mely az élet delén levő hű munkást, és derék pástort szólította el szerettei köréből. Emléke legyen áldott.

= Pályázat tanári állásra. A hajdu-nánási ev. ref. hat osztályu gymnasiumban egy újból szervezett tanári állomásra pályázat hirdettek. E tanszék szaktárgyai a magyar és latin nyelv és irodalom; előnyben részesülnek, a kik a történelemből is tanítási képességgel bírnak. Pályázhatnak protestáns vallásu tanárok és tanárjelöltek; ha okleveles egyén választatik, egy próbaév után, ha nem okleveles pedig a törvényes határidőben megszerezni kötelezett oklevél bemutatása alapján állandósíttatik. Évi fizetés az állandósításig 800 frt, azután 900 frt, mely évnegyedenként előre a fentartó egyház pénztárából fizettetik. Pályázók oklevéllel, vagy egyéb bizonyítványokkal, esetleg ha szolgálatban voltak, szolgálati bizonyítvánnyal vagy minősítési táblázattal és testi épségüket igazoló orvosi bizonyítvánnyal ellátott kérvényüket a gymnasium igazgató tanácsának elnökségéhez folyó évi augusztus hó 1-ig adják be. Hajdu-Nánás, 1890. június 10. Nagy Elek, az igazgatótanács jegyzője.

= Hálás köszönet. Sz.-Csávási ev. ref. egyházunkat, folyó év május 15-én, áldozó-csütörtökön, kellemes meglepetés érte. Ugyanis, a huszonkét konfirmált növendék közül tizennégy a szokásos csinált-virág koszoru helyett, egy értékes urasztaltakarót és egyházunk érdemes gondnoka, Pálosi Imre 2 drb. urasztali kannát ajándékoztak. Az ajándéktevő növendékek ezek Ozsváth Kata, Szántó Borbára, Török Zsuzsa, Székely Borbára, Szántó Rebi, Mihály Anna, Dézsi Vas Kata, Ozsváth Sándor, Vaspál Sándor, Gergely Sándor, Szabó János, Vasjankó István és Ozsváth Sándor-Jánosé. Isten előtt kedves dolgot cselekedtek. Tettők nem szorul dicséretre, feltalálják azt saját keblükben. Fogadják a magam és egyházam hálás köszönetét. Sz.-Csávás, 1890. június 9. Biró Áron, ref. pap.

= Hálás köszönet. A néhai magyarókereki ref. pap t. Fazakas András özvegye, Viski Anna urasszony, megemlékeztet arról, hogy örömben és fájdalomban egyiránt gazdag 40 évet boldog emlékü férjével községünkben élt le; s megemlékeztet isten jóságáról, isten dicsőségére egyházunkat egy gyönyörű és csinos kivitelű aranyozott ezüstpohárral és egy szép urasztali terítővel ajándékozta meg, mely becses ajándokáért fogadja egyházam nevében leghálásabb köszönetemet. Magyarókerekén, 1890. június 9. Barabás Árpád ref. pap.

= Hálás köszönet. Mező-Ménési birtokos T. Réti János ur, és nője Nagy Juliánna asszony vallásosságuknak

igen szép jelét adták abban, hogy szegény ev. ref. leány-egyházközségünk részére saját költségükön egy 83 forintos igen szép hangzásu kis harangot hoztattak, mely az eddig használatban levő kis harangunk mellé helyzetetett, s most már két szép kis harang összhangja hívja a buzgó hiveket isteni tiszteletre. Kedves kötelességet teljesítek, midőn a magam és leány-egyházam nevében nyilvános és hálás tisztelettel megköszönöm a szives adakozóknak e kegyes adományt. Mező-Ménés, 1890. június 8. Fábán Ferenc, ref. pap.

= Köszönet-nyilvánítás és számadás. Falunk jeles szülöttje, a dévai kerület érdemes országgyűlési képviselője, Szathmáry György ur, alig értesült arról, hogy alpestesi ref. egyházunknak nagyobbik harangja folyó év husvét második ünnepén, használat közben meghasadott, és hogy újjáöntetési költségei fedezetére e pillanatban alapunk nincsen, azonnal egy gyűjtőívet indított meg az országházban, a honatyák között, és gyűjtésének eredményét 56 frtot mai napon fönnevezett célra kezemhez is juttatta. Az adakozók a következők Péchy Tamás országházi elnök 5 frt, Bokros Elek alelnök 5 frt, Tisza István 5 frt, Tisza Lajos gróf 5 frt, Hegedüs Sándor 5 frt, György Endre 2 frt, Horváth-Tholdy Lajos gróf 3 frt, Gromon Dezső honvédelmi államtitkár 1 frt, Valaki 1 frt, Darányi Ignác 1 frt, Thaly Kálmán 1 frt, Csavolszky Lajos 1 frt, Dániel Márton 1 frt, Krajcsik Ferenc 1 frt, Vadnay Károly 1 frt, Szathmári Miklós 1 frt, Zeyk Dániel 1 frt, Boross Bálint 1 frt, László Mihály 1 frt, Szél Ákos 1 frt, Olay Lajos 1 frt, Rakovszky István 1 frt, Baranyi Ödön 1 frt, Dokus Ernő 1 frt, Hagara Viktor 1 frt, Vojnics István 1 frt, Gergely Tivadar 1 frt, Hertelendy Béla 1 frt, Móric Pál 1 frt, Kovács Albert 1 frt, Neményi Ambrus 1 frt, Szathmáry György 2 frt. Mi a véletlenül minket ért csapásból kettős hasznót merítünk egy anyagit és egy erkölcsit. Anyagi hasznunk az, hogy még e hónap folyamán új és a réginél diszesebb harangunk leend; erkölcsi haszn pedig az, hogy kicsiny falunkról, mely a távol Hunyadmegyében, Hunyadvárának szomszédságában fekszik, a mai napon a nagyok is tudomást vettek. Fogadják a nemes szívű adakozók, szívök belső szózatán kívül, egyházunk nevében kifejezett szives köszönetemet. Kelt Alpestesen, 1890. jun. 9-én, Thamó Gyula, ev. ref. pap.

= A n.-ilondai építendő templom-alap javára májális rendezett az egyház 1890. máj. 15-én. Tiszta jövedelem 129 frt 14 krajcárt tett. Ezenkívül, ngs. Simó L. egyhm. főgondnok ur levélben 100 frt adományt ígért az építés idejére, a mikorig fizeti 5% kamatját s egyszersmind 300 véka meszet adományoz az egyháznak. A májális elnöke mlgs. br. Bánffy L. ur pedig 21 frt 80 kr felülfizetést tett a nemes célra. E szép tettek vallásos buzgóság igaz jelei, ezekért hálás köszönetet mondok. Kackó, 1890. jun. 13. Berde Sándor, ref. kör-lelkész.

Szerkesztő nyiltpostája.

= A legközelebbi napokban egy rakás szép tanulmányt, cikket, egyházmegyei, iskolai értesítést vettünk. Melegen köszönjük. Közölni fogjuk. Szivesen kérjük barátainkat, hogy a közlés idejét békeességostíréssel bevárni sziveskedjenek. A mi ma megtörtént, az a holnap javára is értékes; és mi a jövődőknek élünk. Hát, csak dolgozzunk; jó helyen van az itt nálunk. Egy maku la el nem vesztet abból és nem is fog elveszni.

= Julius elsejével nyomdát változtatunk. Szivesen kérjük lapunk barátait, hogy ha valamely szám hiányzanék folyamukból, most r e k l a m á l j á k. Sajnálók, ha azután nem szolgálhatunk.

HIVATALOS RÉSZ.

1412—1890.

KÖRLEVÉL.

Az összes nt. esperesek, illetőleg, valamennyi rendszeres központi segélyért folyamodó egyházközséghez, vagy ezek t. papjaihoz, tanítóihoz, levitáihoz.

Miután Igazg. Tanácsunk a főt. és mélt. egyházkerületi közgyűlés 1889. évi 65. sz. határozata értelmében az összes központi segélyeknek, név szerint, az államsegély, az egyházkerületi házi pénztár és a Baldácsi alap javadalmainak elrendelt revizóját folyó évi július hava folyamában fogja és pedig annak a vezérlő elvnek szem előtt tartásával keresztülvinni, hogy rendszeres segélyt, az egészen rendkívüli esetek és szükségek kivételével, csak azok a folyamodók nyerhetnek, a melyek és kik a nyerendő segély 5-^o/_okal számított tőkéjének 1¹/₂%-ait 32 éven át beszolgáltatják, hogy így ez idő alatt a javadalom tőkéje előállíttatván, azon túl az ily segélyek más hasonló célokra legyenek fordíthatók a végellátás idejének közeledtével, szükségesnek látta hatóságunk, hogy az érdekelt folyamodókat még egyszer figyelmeztesse, hivatkozva a 215 és 2569-1889. sz. ugyane tárgyú köriratokra, hogy saját érdekükben igyekezzenek a kért és remélt segély tőkeszerző 1¹/₂%-ainak kimutatására és biztosítására, mert ily biztosítás nélkül csak éppen a legnagyobb szükségben szenvedők számíthatnak rendszeres segély elnyerésére.

Ez utólagosan nyújtott alkalom fölhasználásának vég-határ-idejét f. évi július 7-dikére tűzzük ki, a folyamodókat és nt. espereseket utasítva ez utó-ajánlatoknak a jelzett napig hatóságunkhoz való juttatására, mert azon túl beérkező nyilatkozatok figyelembe nem lesznek vehetőek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1890. június 8-án.

Dr. Szász Béla,
előadó igazgató-tanácsos

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök.

1232—1890.

FÖLHIVÁS.

Az országos közalaptól segélyben részesített egyházközségekhez és pap afaihoz, továbbá az egyházmegyei nt. espereseihez.

Az egyetemes konvent által egyházkerületünk részére ez évre megszavazott 17,319 frt. összegből a tőke-kamat segélyekre megszavazott 3504 frt. és lelkészi javadalmak emelésére megállapított 2210 frt. együtt 5714 frt. levonása után fennmaradt 11,605 frtot a Magyar Földhitel Intézet megküldvén Igazgató Tanácsunknak, ebből kiutalunk:

I., Egyházak részére: 1. Nagy Pestyénnek egyházi épületei befedésére 150 frt. 2. Nagy Rápoltnak templom és torony 100 frt. 3. Tövisnek papilak építés befejezésére 100 frt. 4. Zalatnának temploma javítására 150 frt. 5. Mező-Záhnak papilak kijavításra 150 frt. 6. Nagy-Laknak adóssága apasztására 100 frt. 7. Szt.-Mihályfalvának templom javításra 50 frt. 8. Torockó-Szt.-Györgynek templom építésre 50 frt. 9. Torda-Turnak templom javításra 80 frt. 10. Damosnak adóssága apasztására 50 frt. 11. Fejérd adóssága apasztására 100 frt. 12. Magyar-Létának templom javításra 50 frt. 13. Patának adóssága apasztására 100 frt. 14. Vármezőnek adóssága apasztására 35 frt. 15. Deés-Aknának templom javításra 100 frt. 16. Kendi-Lónának adóssága apasztására 50 frt. 17. Páncél-Csehnek papilak javításra 100 frt. 18. Tötörnek templom javításra 50 frt. 19. Alsó-Szovátnak papilak javításra 50 frt. 20. Fekete-Laknak adóssága apasztására 100 frt. 21. Vicének adóssága apasztására 50 frt. 22. Beszterozének adóssága apasztására 100 frt. 23. Tacsanak papilak javításra 50 frt. 24. Tekének iskola berendezésre 100 frt. 25. Ákosfalvának iskola építésre 50 frt. 26. Bedének templom javításra 80 frt. 27. Me-

ző-Felének templom fedésre 50 frt. 28. Szentháromságnak templom javításra 50 frt. 29. Szent-Gericének templom javításra 80 frt. 30. Haranglábnak adóssága apasztására 50 frt. 31. Királyfalvának iskola építésre 100 frt. 32. Kükütlővárnak adósság apasztására 100 frt. 33. Radnótnak templom javításra 100 frt. 34. Nagy-Szebennek adósság apasztására 100 frt. 35. Túrnek adósság apasztására 50 frt. 36. Fotos-Martonosnak templom javításra 100 frt. 37. Nyénnek templom felszerelésére 200 frt. 38. Papolcnak templom építésre 200 frt. 39. Felső Csernátónak templom javításra 100 frt. Összesen 3425 frt.

II., Lelkipásztor a atyánkfiainak: 1. Péter A. n.-rápolti lelkésznek 50 frt. 2. Moóré Károly m.-bükkösi lelkésznek 50 frt. 3. Veress Kálmán felenyedi lelkésznek 50 frt. 4. Fazakas Lajos n.-petrii lelkésznek 50 frt. 5. id. Szakács János m.-létai lelkésznek 30 frt. 6. Vass Lajos rátoni lelkésznek 100 frt. 7. Almási Sámuel felső-tőlki lelkésznek 30 frt. 8. Nagy József kéri lelkésznek 30 frt. 9. Vadas Albert válaszuti lelkésznek 50 frt. 10. Gáspár Sámuel alsó-szováti lelkésznek 50 frt. 11. Ujvári Cz. József verese gyházi lelkésznek 50 frt. 12. Szentkirályi Lajos alsó-balázsfalvi lelkésznek 70 frt. 13. Dienes József m.-bőlkényi lelkésznek 70 frt. 14. Bálint János nyárádői lelkésznek 30 frt. 15. Bogdán József gyalakuti lelkésznek 50 frt. 16. János György tompai lelkésznek 50 frt. 17. Kiss Pál h-bodoni lelkésznek 50 frt. 18. Kertész Mózes csejdi lelkésznek 50 frt. 19. Magyar Dániel fintaabázi lelkésznek 50 frt. 20. Málnási Ferenc kendői lelkésznek 50 frt. 21. Simon Elek vadasdi lelkésznek 50 frt. 22. Székely Sándor m.-bergenyei lelkésznek 50 frt. 23. Vajda Károly szálteleki lelkésznek 30 frt. 24. Veress József galambódi lelkésznek 70 frt. 25. Vizi János iklandi lelkésznek 50 frt. 26. Biró Áron szászcsávási lelkésznek 50 frt. 27. Dali István szászcsávási lelkésznek 70 frt. 28. Nemes Árpád mező-bodoni lelkésznek 100 frt. 29. Vas Ferencz m.-süllyei lelkésznek 70 frt. 30. Kelecsényi K. alamori lelkésznek 80 frt. 31. Kelemen J. n.-galambfalvi lelkésznek 70 frt. 32. Maksai Gyula rugonfalvi lelkésznek 50 frt. 33. Vásárhelyi Zsigmond f.-boldogfalvi lelkésznek 80 frt. 34. Bartha Imre száldobosi lelkésznek 50 frt. 35. Borbáth Márton bodosi lelkésznek 50 frt. 36. Gyenge András miklósvári levitának 30 frt. 37. Bartos László eresztevényi lelkésznek 50 frt. 38. Benkő János málnási lelkésznek 30 frt. 39. Szabó Ferencz bodolai lelkésznek 40 frt. 40. Vas Dénes kilyéni lelkésznek 50 frt. 41. Jancsó Elek pákői lelkésznek 50 frt. 42. Márk Mihály kovásznai segéd-lelkésznek 50 frt. 43. Péter Károly szörcei lelkésznek 100 frt. 44. Benedek Ignác bitai lelkésznek 50 frt. 45. Sófalvi Miklós damos-jákótelki lelkésznek 50 frt. Összesen 2430 frt.

Ezen segély összegeknek egyházkerületünk pénztárából való felvételéről szóló nyugtát minden javadalmazott folyó évi július hó 1-ig terjessze fel illetékes, nt. esperes aához, ki is, azokat hitelesítve, egyházkerületünk pénztárnoka, t. Deák József aához f. évi július 15-ig egyszerre és együttesen annyival inkább küldje fel, mert ezen határidőn túl a segély összeg letétbe fog helyezettetni és csakis a mulasztás indokolása mellett külön teendő előterjesztésre fog a megszavazott összeg kamat nélkül kiutaltatni.

A bel- és romániai misszió gyámolítására megszavazott és megküldött összeg felett, a mennyiben rendszeres kiadásuk iránt korábban nem tétettek még intézkedések, Igazgató-Tanácsunk e körlelkészletek további rendezésével kapcsolatosan fog határozni.

Építkező egyházaknak 32 éves törlesztő kölcsön kamataira, valamint papi javadalmaknak tőkeképzés útján való emelésére megszavazott segélyek, csak a felszerelten beadandó

dó kérvények felterjesztése után fognak folyóvá tétetni és Igazgató Tanácsunkhoz leküldetni, mi célból az előkészítő intézkedések megtétettek.

Felhívjuk nagy t. esperes aait, annak szigorú ellenőrzésére, hogy a nyugták pontos időben és helyesen kiállítva felterjesztessenek és a segély-összegek, a megjelölt célra fordíttassanak.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvárrt, 1890. június 9-én.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1354—1890.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi ref. kollegium m. tt. Előljáróságának.

A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur 11,105—1890. sz. a. értesíti hatóságunkat, hogy Fekete József magántézetének (Budapest, I. Alagut-utca 3. sz.) mint négy osztályú gimnáziumnak a nyilvánossági jogot az 1889/90, 1890/91 és 1891/92 tanévre megadta.

A miről a m. tt. Előljáróság tudomásvétel végett értesítettik.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárrt, 1890. június 6 án.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1122—1890.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollegiumnak államilag segélyezett főgimnáziumánál a folyó évi egyházkerületi közgyűlésen, választás útján, betöltendő klasszika-filológiai, magyar-latin nyelv és irodalmi rendes tanári székekre pályázat hirdettetik.

E tanszékek mindegyikéhez kötött évi rendes fizetés 1200 frt. természetben lakás, vagy 200 frt. lakáspénz; egy, esetleg két izben 100 frt. ötdéves szolgálati korpótlék.

A megválasztott tanár köteles állását a megválasztás után haladéktalanul elfoglalni; tagja leendő az erdélyi ev. ref. tanárok özvegy-árvai gyámintézetének.

Pályázni óhajtok vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányukat, tanári képesítettségüket és eddigi szolgálatukat feltüntető okmányokkal felszerelt folyamodványukat az erd. ev. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsához f. évi augusztus hó 2-ig nyújtásuk be. Csak ev. reform. egyének pályázhatnak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvárrt, 1890. június 8-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

620—1890.

KÖRLEVÉL

A marosi egyházmegyének, f. é. július 3-ik napján, Maros-Vásárhelytt, tavaszi, rendes egyházmegyei közgyűlése fog tartatni; melyre a m. és t. gondnok m. és t. világi képviselő, t. t. pap, t. tanító-képviselő urak, tisztelettel meghívotnak.

Kezdődik d. e. 9 órakor a várbeli nagy templomban tartatandó isteni tisztelettel. Tárgyak: 1. Esperesi megnyitó beszéd. 2. Felsőbb rendeletek, felhívások, főleg a Kolozsvárrt felállítandó „Theologiai akadémia” és „Paedagogium”-ra teendő alapítványi ajánlat tárgyalása és elintézése. 3. Az újonnan belépett t. t. papok bekeblezése, t. tanítók esküinek bevétel és bekeblezése. 4. Az egyházmegyei tanács múlt őszi közgyűlés óta tett intézkedéseinek előterjesztése. 5. Tanügyi előadó jelentése. 6. Közigazgatói és számvevői előterjesztés. 7. Pénztárnoki jelentés, az egyház-

megyei és özvegy árva gyámintézeti pónztárak állásáról. 8. A közalap bizottság előterjesztése. 9. Az odáig felmerülhető ügyek, indítványok.

Lukafalván, jun. 14-én, 1890. Rákosi Lajos marosi ev. ref. esperes

897—1890.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelyszéki ev. ref. egyházmegye közgyűlésének minden illetékes tagját tisztelettel meghívom Sz.-Udvarhelyen, a piactéri papi lakban, f. évi július 2-án tartandó rendkívüli egyházmegyei közgyűlésre. Egyetlen tárgy: a gyámintézeti ügyek rendezése. A közgyűlés végeztével „Papi Értekezlet” fog tartatni, kapcsolatosan tisztujtással.

Kecsetben, 1890. évi június hó 11-én. Mennyhárd András, ref. esperes.

651—1890.

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye folyó év június hó 29- és 30-ik napjain reggeli 9 órakor B.-Hunyadon tartandó tavaszi közgyűlésére, ezen egyházmegyének méltóságos gondnokait, tekint. képviselőit és tiszteletes papjait tisztelettel meghívom.

A közgyűlés főbb tárgyai 1. Esperesi jelentés a meg-ejtett vizsgálatról. 2. Felsőbb leiratok felolvasása s esetleg tárgyalása. 3. Jelentés az egyházmegyei tanács működéséről. 4. Számvevői jelentés az ellátott egyházközségi számadásokról. 5. Országos közalap, egyházmegyei, köz- és özvegy-árvai pónztár megvizsgálása. 6. Esetlegesen az egyházmegyei fő-és algondnoki állásra jelölések. 7. Indítványok, stb.

A közgyűlés első napján isteni-tisztelet lesz, melyen az egyházi beszédet kajántói pap aa. tisz. Mennyhárd Elek tartja.

A tisz. urak figyelmeztessék a kántor-tanító, lévita és kántor urakat, kik még az egyházmegyei esküt le nem tették, hogy az eskütételre a közgyűlés második napján jelentkezzenek, magukkal hozva bekeblezési díjba 1—1 frtot.

Június 28-án reggeli 9 órakor „Papi Értekezlet” tartok; délután 5 órakor pedig egyházmegyei tanácsot.

Házassági törvényszék jul. 1-én reggeli 9 órakor lesz. Felkérem a tisz. urakat, figyelmeztessék válópereseiket a kellő lépések megtételére; az ügyvéd urakat pedig, hogy kol-lőleg felszerelt pereiket jul. 1. reggeli 8 óráig direktor aához adják be.

Gyalu, 1890. jun. 10. Deési Gyula, esperes.

502—1890.

MEGHIVÓ.

Van szerencsém a n.-enyedi egyházmegye t. c. gondnokait egyházi és világi képviselőit rendes közgyűlésre meghívni N.-Enyedre, június 30-ikára.

Főtárgya a közgyűlésnek, a rendes sorozaton kívül, általános tisztujtás. Június 29-én az öz. intézeti felügyelő bizottság fog ülésezni.

Gerend, 1890. június 16-án. Hegedüs Lajos, esperes.

382—1890.

FELHIVÁS

A „Prot. Közlöny” idei 21-ik száma hivatalos részében fel vagyok hívva az egyházi adók, tartozások és mindenféle fizetések kivetési és beszédési módjára vonatkozó adatok felterjesztésére. Kérem a t. lelkész urakat, sziveskedjenek az egyházközségeikben jelenleg fennálló gyakorlat szerinti adatokat hozzám ez évi június hó 20-ig beküldeni.

Szék, 1890. jun. Somkeréki Miklós, esperes.

Felölös szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Maiszámunkhoz $\frac{1}{2}$ iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Fejér Vilmosnál, az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvárrt.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. JUNIUS 26.

26. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

S p o n z á l i a.

Sponzália és kopuláció leggyakrabban közel esnek egymáshoz; sőt egyszerre is megtörténhetnek közvetlen egymásutánban; mert a törvény nem szab ki a kettő között határozott időmennyiséget, csak hangsúlyozza, hogy a sponzália meg szokta előzni a kopulációt. De a rendkívüli esetek kivételével, a kopulációt a sponzália mindig bizonyos idővel előzi meg elannyira, hogy a szokás gyakorlattá, a gyakorlat pedig mintegy törvénynyé erősítette a mátkaságot. Erről tesznek bizonyosítást a völegények újjain csillogó mátkagyűrűk s a köznépnél a jegykeszkenők. És az ezen két aktust elválasztó időköztől ki tudná megtagadni a költői színezetet? Hiszen, ez a szeretet hitében élő szív előtt a szép remények tündér földjét mutogatja föl, mely a boldogulás színaranyával van behintve a képzelet által. De a jövő szép világa, mit a képzelet alkotott, néha szétfoszlik, mint az álom, mielőtt a reménylő szív abba beléphetett volna.

De, voltaképpen a sponzália és kopuláció közt levő időköz nem ábrándozásra, hanem komoly megfontolásra, vagyis arra való, hogy ha akadály merül föl, visszavonható legyen egy olyan lépés, mely a vélt menyország helyett gyöt-rő pokolba vezetne.

Azonban, mind a mellett is, a mátkaságnak magában is megvan a maga jogi hatálya, a mely kötelezettséget von maga után. Ez a jogi hatály arra inti a mátkaságra lépőket, hogy szívökkel a mátkaság előtt vessenek számot, ne pedig az után. Mert különben eszem-izsomért egész tüzlet csinálhatnának a mátkaságból azok, a kik nem irtóznak még a szivekkel is, mint valamely értéktelen tárgygyal, könnyelműen játszani.

A törvény, mely a mátkaságnak jogi hatályt tulajdonít, erkölcsi okokkal is van támogatva és

helyesen szól, midőn kölcsönös megegyezésen alapuló egyezménynek nevezi a mátkaságot. Jogi szempontból más kérdés az, hogy szinleges, vagy benső érzés kifolyása-e az az egyezmény? Ha már egyszer valami egyezményképpen megkötetik, annak kötelezettségének is lenni kell, a mi fölött meghasonlás esetén, csak a bíróság ítélhet. Senki a maga ügyében ítélő bíró nem lehet. A 74-ik kanon is, minthogy az érdekelt felek ön-ügyökben nem bíraskodhatnak, a mátkaságtól való visszalépés okának helyességét megítélni a bíróra bizza. A Hármass Törvény 271. §-a viszont tiltja a mátkaságnak a felek kénye szerinti önhatalmu felbontását.

Az egyházjog 217. § a szerint, a mátkaság egyháztörvénytiszteletileg felbontható ugyan, de az engedetlen felet 12 frtig torjedo birsággal kell büntetni és a mással való házasságtól mindaddig eltiltani, mig az ártatlanul elhagyott fél más házasságra nem lép. Ezen kívül, az elhagyott félnek magánjogi keresete támad az elhagyó ellen, minden okozott költségeinek és kárainak megtérítése iránt, a Hárm. Törv. 18-ik §-a és a 71-ik kanon szerint.

A törvénynek ez intézkedése, a mi felfogásunk szerint, szükséges és igazságos, sőt talán még nem is elég szigoru arra nézve, hogy a visszaéléseket kellő minimumra redukálhassa; mert a mátkaságok megmásolása a törvény szava ellenére is gyakran megtörténik. Hány ilyen esetet láttunk már nem csak az alsóbb néposztálynál, de felsőbb körökben is. Egy hosszú krónikát lehetne összeírni az ilyen esetekről. Pedig mindannyiszor föltehető, hogy az egymásnak ígérkező szivek közül valamelyik Amor nyilatától megsebzetten, melyet a fájdalom átjár, mint valamely éles tör, a csalódás kinjai közt vérezve marad ki a földi paradicsomból, a házasságból. S a hűtlenül elhagyott mátkát a szív sebéen kívül még más

fájdalom is bántja, melynek piritó tüze a családtagok arcát is megégeti és ez az, a mit úgy hívnak, hogy: szégyen.

Ha a mátkaság ev. ref. vallásuak között történik, annak megmásolása esetén az idézett törvény szigora alkalmazható és a felek csak a törvényes eljárással való feloldás után léphetnek más személylyel újabb mátkaságra. De hát mi történjék akkor, ha a felek egyike más vallásu és éppen az mondja fel a mátkaságot? Ezen esetben az országos törvény nem intézkedvén, nyitva van az út a visszaélésekre. Félreértés kikerülése tekintetéből, szükségesnek tartom, hangsúlyozni, hogy a mi mátkasági törvényünknek intenciója nem az, mintha a szabad választás jogában akarna valakit korlátozni, mert a mátkaságot felbonthatónak tartja, de csak törvényes eljárással s nem a felek önhatalmu kénye-kedve szerint, hogy egy komoly és jelentőséggel bíró egyezménynyel játékot ne üzhessenek a felek. E törvénynek a jogi szempont mellett megvan a maga morális jelentősége is. És mi ehhez tartjuk magunkat, ehhez ragaszkodunk.

De nem így van más hitfelekezetrél. Például, elmátkásít egy ref. hajadont egy gör. keleti vallásu ifju s az első kihirdetés meg is történik. De már a második kihirdetés előtt jelentkezik az ifju a papnál, hogy ő a mátkaságot felbontani szeretné és kéri a további hirdetés megszüntetését. De a mint e jelentést megtette a ref. papnál, nyomban mátkaságra lépik egy saját vallásubeli nővel. A ref. pap tiltakozik ez ellen, de a gör. keleti pap az első mátkaságot semmisnek veszi s a másodikat érvényesnek tekintve, kihirdeti és összeesketi a feleket, holott újabb mátkaság, a mi törvényünk szerint, nem köthető addig, míg a felek az előbbeni mátkaság kötelezettsége alól törvényesen feloldva nincsenek.

Helyesen van-e ez? Szerintünk nincs, sem az igazság, sem a morálitás szempontjából. Valahol hiba van. Vagy mi vagyunk igen szigoruak, mert törvényünk van a mátkaság kötelező voltára, vagy a gör. keleti egyház igen engedékeny, mert neki nics törvénye erre; vagy pedig maga az állam közönyös, mert nem intézkedik erre nézve törvénynyel.

A ref. hajadon, vagy mátká, a hűtlenül elhagyó elien követeléssel lépik föl, hogy t. i. bűn

tetéssel sujtassék az illető és költségei és kárai megtéríttessenek. De ez vajjon, hogy történhetik meg? Panaszol a ref. esperesnek, hivatkozva a mátkasági törvényre, de a görög keleti mátká a ref. esperes által közvetlenül kérdőre nem vonható, tehát hivatalosan átír a gör. keleti esperesnek. Ez büntetésről nem tud. A költségeket, lehet, hogy figyelembe veszi. De az ügy, a mig így sok lábra állítva, mászkál erre-arra, addig a görög keleti mátká már össze van esketve második mátkájával. És éppen ezzel van arcul ütve a mi mátkasági törvényünk, mely azt mondja, hogy a hűtlenül elhagyó mind addig eltiltandó a mással való házasságtól, mig az ártatlanul elhagyott fél más házasságra nem lépik.

A ref. mátká törvénynyel van megkötve, a görög keleti pedig lepke módra szállonghat szabadon.

Jól van-e ez így? Elég van-e téve itt a morál és igazság követelményének? Meddig kell így kétfelé sántikálnunk?

Göncy János.

Refleksziók Csulak cikke felett.

(Folytatás)

Az emberiség összes családásai, fejlődésében történt visszaesései tán mind visszavihetők arra a közös okra, hogy az eszme és ennek megvalósulása soha sem voltak óhajtott arányban; egy eszméért, valami távoli felséges célért vívott küzdelmében az emberiség mindig többet remélt, mint a mennyit a megvalósulás-al, a célhoz jutással kapott. Az egyes embernek is vágya édesebb, terve szebb, mint a megnyert valóság. Protestáns szabadságunk díszes és életerős fájának alig van szebb virága, mint a papválasztás joga, in theoria. De a valóságban? Beszélnek az egyházmegyei, egyházkerületi, konventi törvényszékek asztalán mindig megújuló aktacsomók, a pap és hivek közti kölcsönös elégedetlenséget sinylő ekklézsiák, az aversziókkal fenyegető szüntelen panaszok. Igen, mert ama szép világban, melynek kelyhéből az előrehaladás, a keresztyéni békesség és az anyaszentegyház javára célzó munkásság édes mézét kellene szivnunk, az ily finom ételhez még érzékkel nem bíró nép a korupció mérgét találja csak. De hát várhatunk-e egyebet? Az az egyszerű falusi választó, kinek természetes becsületességi hajlamát, erkölcsi ép érzékét nagyon is körüljárta már az újabb idők utilitarizmusának, és szélhámosságának miud nagyobb rohamokban föllépő szellője, s a ki ben az ily levegőnek örvendő önzés a választásban közvetlenül érdekelték, vagy hozzá tartozóik részéről jövő anyagi befolyásnak, csábításnak ellenálló képesség rovására gyarapodik; és a ki másfelől állapota, tanultsága szerinti természetes szüklátkörüsége folytán elhatározá-

sánál (ha ugyan van neki saját el atározása) nem veheti figyelembe a választásnál sem a választandó egyénekek szemben kívánatos, sem az illető ekklezsia érdekében fenforgó magasabb szempontokat, mondom, ez az egyszerű választó, ki sem nem tud, esetleg, sem nem akar őszinte és öntudatos jóakarattal itélni a kérdés érdemében: hogyan tehet eleget a választási jog, a prot. szabadság megfelelő magas igényének? Az eszme realizálásában eljárása megfelelő lesz-e az eszme tisztaságának? Meggyőződés szerint, nem. A hó is addig tiszta, addig égi származású csak, míg érintetlen; a mint a szentes földre ér, sár lesz belőle. A szabadságot, ha égi tisztaságához és nevéhez nem méltó használatlalt a földi gyarlóság sarába ejtettük, ne hívjuk szabadságnak, s ne áruljuk ilyen gyanánt, mert ez eljárásunk már szánandó elfogultság. Ügyeljünk azokra, a mi szent és drága gyöngyeinkre, nehogy eltapostassanak azok (Mát. 7. 6.)

Mi a teendő tehát, melyik az üdvösségre vivő út? Eppen ez a nagy kérdés, melynek helyes megoldása édes megnyugvással tölthetne be minden, anyaszentegyháza iránt melegen érző kebelt. De miért gyötöröm én magam e kemény és még eddig nem ostromolt kérdéssel, ha még az ezt magában foglaló kisebbre: a dézmkárpótlásos ekklezsiai papválasztóinak megállapítását célzó kérdésre sem tudok kielégítő feleletet adni? Minek akarom az évszázados fát ledönteni, ha annak egy ágacskája levágására sincs erőm? Hát nem is akarom én e fát sem kidönteni, sem levágni, sőt még megsérteni sem, hogy kárt okozzak benne; csak a rajta itt-ott kinőtt és már megerősödött fattyuhajtásokat szeretném lenyesegetni, hogy ezek ne szívják el a fa további virulásához, épségéhez és egészségéhez szükséges életnedvet.

Eddig kifejezett szerény nézeteim rendén is észrevehető talán már azon elvszerű meggyőződés, hogy kívánatos, a papi állomások betöltésénél, a döntő szerepet az ítéletre képes, s úgy általánosságban az úgy fontosságát, mint egyes helyek követelményeit és egyes személyek képességeit elfogulatlanul méltányló szakértő forumra bízni. De ki és mi legyen ez? A püspöki jogkörnek e tekintetben kiszélesítését, vagyis a püspöki kinevezés jogát involváló alternatíva nem oly csekély fontosságú, hogy mellette figyelembevétel nélkül, tovább mehetnének. Mert a püspök, (és itt természetesen minden személyi tekinteteken kívül in abstracto csak mint egyházalkotmányi szervről van szó a püspökről) vagy egy püspök csak bir oly ítélőképességgel és méltányló érzéssel, hogy kinevezési intézkedése, föltehetőleg, minden egyes esetben javára ütne ki: annak az anyaszentegyháznak, melynek érdekei kell hogy amugy is egyetlen és legfőbb szempont gyanánt álljanak előtte, a ki egyik első öre annak, elhiva e méltóságos tisztre istentől és a hívek egyetemétől. De ez alternatíva, dacára a mellette felhozható előnyöknek, föltétlenül elvetendő már csak azon egyetlen és semmi egyéb által meg nem gyengíthető ok miatt is, mert protestáns-ellenes s autonómiánkkal, melynek nem

a kétes értékű kísérletek sallangjával való dekorációra, hanem a józan és egészséges konzerválásra van szüksége, homlokegyenest összetütköző, s ennek folytán egyházjogunk természetellenes fejlődésére valló intézkedés lenne. Csulak Lajos aa. azt mondja, hogy ez alternatíva jogi oldalát nem firtatja, de rémlik előtte, hogy lehetne rá valamit kapni. Én, bár sajnosan érzem e fogyatkozást, teljességgel nem dicsekedhetem egyházjogi jártassággal, de szinte egész határozottsággal merem állítani, hogy ref. egyházunk alkotmánytörténetében tán sehol sem lehetne erre semmit kapni. És éppen azért, hogy e mellék, de annál fontosabb kérdésben is tájékozottabbak legyünk, nagyon jó lett volna, firtatni azt a valamit, a mire természetes és következetes eljárással építeni lehetne a püspöki kinevezés jogát. Még ha van is valami bizonytalan, s az egyházalkotmány később emelt sülte által oltakart alap, az is autonómikus jogfejlődésünk érdekében egészen figyelmen kívül hagyandó, illetőleg, hányandó, hogy anyaga biztosabb és szükségesebb talak felemeléséhez használtassék.

Mert egyetlen ember ítéletét, legyen bár ez ember bölcsességben, munkában, erényben mindenk föltt kimagasló, s helyét halhatatlanságra méltó módon betöltő, tenni uralkodóvá a hívek hit- és erkölcsi életének körét első sorban érintő kérdés eldöntésénél, s föltétlenül érvényű elhatározásából mintegy bilincset kovácsolni a nép részéről ilyen vagy olyan alakban, közvetlen, vagy közvetve nyilvánulandó vélekedési szabadságnak: evangéliom- és protestáns-ellenes. Mert egyes ember, esetleg téves ítéletével elzárni az útját az anyaszentegyház ügyeiben részvételre, fölfogásunk szerint, jogosult s egyházi rendszerünk fundamentumát alkotó hívek akarata és elhatározása érvényesülésének: autonómia-ellenes és illuzoriussá tévése az önkormányzat magasztos elvének. S mindehez vegyük hozzá azt a kedvező körülményt, hogy a püspöki jogkör ilyen irányban való kiszélesítésének gondolata, vágya bizonyára nem háborgatja erős prot. érzületű, érdemes püspökeinket sem.

Mi volna hát orvosszere a bajnak, ha a kinevezési rendszer elvetendő? Oly megoldási módot keresni, a mely szerint az autonómikus jog ne megszüntessék (ez nem is lehet célunk), hanem egyházalkotmányunk szellemével harmonikusabb formában gyakoroltassék. E végett helyes és célszerű változtatás lenne az, hogy papjainkat az egyházkerületi közgyűlés válassza, éppen mint tanárainkat. Vajjon autonómia-ellenes eljárás volna ez? Korántsem! Sőt autonómikus rendszerünk teljesebb tételét, fejlődését igazoló, s eredményében azt erősítő üdvös reform lenne. Hiszen, kerületi közgyűlésünk az anyaszentegyháznak, a hívek egyetemének az önkormányzat fundamentumán álló, annak fentartása és fejlesztése céljából annak eszközeivel működő képvisellete; az állandó és örök életű egyház munkálkodásának, törekvéseinek mutatója, akaratának, egy szóval életének időszakos szószólója; az egyházi alkot-

mány alapelvétől elfogadott képviseleti elv látható megtestesítése. A mit ez szól, a mit ez tesz, azt a hivek egyeteme szólja és teszi, törvényes végzései ellen renitenciának, furfangnak, vagy okvetlenkedésnek helye nincs. S ha így van, már pedig így van, akkor lehet-e a papválasztásnak a kerületi közgyűlés által való eszközölését protestáns-, autonómia- s szabadság-ellenesnek nevezni? Hisz, a hivek akarata nyilvánul e közgyűlés minden végzésében, s ennél fogva itt nem jog-átszállításról, annál kevésbé jog megsemmisítéséről, hanem annak hosszabb út után szűkebb körben kibontakozó eredményben, tehát közvetve, nyilvánuló érvényesüléséről van szó.

Vagy autonómia-ellenes a kerületi közgyűlés által eszközözendő papválasztás, vagy nem; ha az, akkor egész képviseleti rendszerünk, közgyűlésünkkel együtt az és mint ilyen elvetendő és helyébe merőben új alapokon új épület emeléséhez kell fognunk; ha nem, ugy érde-mileg nem kifogásolható, sőt szükséges reform. Vagyis, minden egyébtől eltekintve, az a tagadhatatlan körülmény, hogy az autonómia szervekint szereplő kerületi közgyűlés által, tehát a magunkat érdeklő ügyben magunkról saját magunk intézkezdünk, bár nem a régi és kevésbé célszerű, hanem új formában: igazolja, hogy önkormányzati rendszerünket nem romboló, hanem azt kiegészítő és konzerváló újítás lenne ez.

És van-e alapja, jogosultsága az a miatti aggodalomnak, hogy nagy baj, ha ily fontos aktusban, mint a papválasztás, nincs közvetlen ténykedési joga a hivek egyetemének, mikor látjuk, hogy a mostani választási rendszerrel is nem a szó valódi értelmében vett hivek egyeteme ad kifejezést akaratának, hanem a hiveknek egy bizonyos, a választásra jogosult, tehát az egész mintegy képviselő része. S ha már e szerint csak ugyan képviseleti úton történik a képviseltek által is akceptálandó papválasztás, miért ne cseréljük ki a mostani nem szakértő s ítéletre, méltánylásra kevésbé képes képviselő korporációt alkalmasabbal, illetékesebbel, intelligensebbel: a kerületi közgyűléssel?

S minthogy most tényleg hiveink nagy száma, az egyházi adót fizetni nem tudók, papválasztásra nem jogosult, tehát erre közvetlen befolyást nem gyakorolhat, vajjon ezért ezek az autonómia és szabadság áldásainak jótéteményein kívül álló páriák-e? Vajjon ezek, szemben a választókkal, más szempontok szerint ítélendők meg pl. az unitáriusokkal egyetemben, kik szintén nem választanak sem közvetlenül, sem közvetve, hanem a püspökjük nevez ki minden egyházközségbe papot, pedig őket csak nem lehet illiberális és szabadság-ellenes tábornak nevezni? Vajjon csak a választók, tehát a hivek bizonyos %-a képviseli és védi nálunk az autonómiát és a szabadságot.

De hát mi közvetlen haszna lenne a kerületi közgyűlés által való papválasztásnak? Nem szólva most arról, hogy az ilyen úton-módon történő papválasztással demonstrative igazoltatnék a papi pálya becsének és jelentőségének a tanári pályáéval voltaképpen egyenlősége

azon fennálló természetes oknál fogva, hogy mindkét pálya hasonló értékű tudományok, előkészületek által igénybevett ugyanannyi idő után általánosságban ugyanazon célra: a szó nemes értelmében vett emberképzésre, a lélek gondozása és nemesítése által isten országa érdekeinek védelmére és terjedésére készíti elő egyéneit, a kik fegyelmi tekintetben is egyenlő lépcsőn állnak felettes hatóságaihoz viszonyítva az egyházi szervezetben, s így, egy szóval, egyenrangú és értékű missziót teljesítenek; nem szólva hővebben erről, ez új rendszerű papválasztásnak két fontos előnye már első tekintetre is szembe-ötlő. Egyik az, hogy a minimumra redukáltatnának a most gyakori minősítési s kijelölési húzavonak, s megszűnnének az ezeknek nyomában fellépő nyilvános hercehurcák, a melyek a papi tekintély öregbítésére soha sem szolgálnak. A másik az, hogy vége szakadna ott, a hol még szokásban van a próba-prédikálás neve alatt ismeretes önárulgatásnak, piacos licitációnak, a mi miatt a kenyérhez jutás céljából a magas eszmékkel, nemes ámbicióval és idealis hevülettel eltölt fiatal embernek le kell szállani a föld porába, tanulmányozni az „oh nép” tudakos észjárását, furfanggal szőtt érdekhálózatát és drukkolni nagylelkű voksáért; és a hol, s mikor gyakran, mint minden vásáron s licitáción történni szokott, a haszontalan, de csillogó, szemkápráztató cikk hamarább és drágább áron kel el, mint az értékes. Bizony, nem ritka dolog, a mit mások még jobban tudnak, mint én, hogy a papválasztásnál igen gyakran nem az érték irányítja az ítéletet és elhatározást, hanem a döngő hang, vagy sugár termet, vagy színészes, mesterkelt és hatás vadászó katedrai erőmutatványok, mintha a jó pap ság legfőbb feltétele, minden esetre szép és áldásos, de mind a mellett nem önérdemre valló, hanem külső természeti adományok volnának.

Én ugy hiszem, hogy a midőn a legközelebbi debreceni zsinat az eddig érvényben volt szabad választás helyébe állította a klasszifikációval, kvalifikációval és kandidációval korlátolt papválasztást, ez intézkedésével a papi tekintély emelésére irányuló törekvését is igyekezett kifejezni.

A szándék mindenesetre tiszteletre méltó, nemes, de a tiz éves gyakorlat nyomoruságai ugyancsak hangosan követelik egyházi lapjaink hasábjain a nemes szándék érvényesülésére alkalmasabb új formát. Ha a forma a jelenleg hatályban levő s abályzat, illetőleg, törvény nem jó, ebből még nem következik, hogy a jó szándék való-sításáról lemondjunk. Sőt, ha papválasztásainkat az egyházközségi fórum előtt ejtjük meg, vajjon nem szolgál-e mind a megválasztott pap önérzetére, mind a világ előtt a papi tekintélyre emelőleg, hogy őt nem 50—60 jámbor atyafi, hanem egy illusztris, tekintélyes és a maga hatáskörében souverain testület hívta el arra, a talán kényes és ekszponált pontra, hová megválasztott.

De ha mindez előnyök a papválasztás reformjának célszerűségét, sőt hasznosságát nyilvánvalóvá teszik is, fönmarad még mindig egy igen fontos kérdés, a kivitel

kérdése, hogy minő módozatok mellett lehetne az egyházi gyakorlati élet hátránya nélkül megvalósítani e reformot? Egyházkerületi közgyűlésünk, rendes körülmények között, évenként csak egyszer, s az év ugyanazon részében van; a most érvényben levő papválasztási mód által pedig mindig a maga idejében egészítettnek ki a halálozás, vagy eltávozás folytán az egyházi közéletben támadt ideiglenes hiányok. E fölmerülhető ellenvetés látszólagos fontossága is elenyészik, ha figyelembe vesszük, hogy a megürült papi állomások most szokásos betöltése is szinte egy év múlva történhetik meg a halálozás után. Ha pl. nem is a legnagyobb késedelemmel járó esetet véve, egy pap meghal aug. vagy szept. hónapban, minthogy az erre következő Szent-Mihály naptól az azutáni Szent-György napig terjedő idő egész javadalmu özvegyi kegyfélév, tehát csak ezen Szent-György nap után körözhető a papi állomás szabályszerűen. Tegyük föl, hogy a folyamodási határnap június közepére tüzetett ki, s hogy a kandidáció és pályázatok még igénybe vesznek hat heti időt, s világos, hogy az új pap aug. elseje előtt nem foglalhatja el az új állomást. S minthogy pedig nem határozható meg, hogy minden meghalendő pap közvetlen Szent-György, vagy Szent-Mihály napja előtt szólíttassék el az Úr által, hanem e váratlan eset a Szent-György, illetőleg, Szent-Mihály nap utáni héten is azonnal bekövetkezhetik: így 15—16 hó is eltelhetik, míg új papot kap az elárvult ekklézsia! Ebben a tekintelben tehát a szóban forgó reform nem hogy nagyobb hátramaradást nem okozna, sőt a választásoknak mindig ugyanazon időben eszközölésével, részben nagyon megkönnyitené az idevonatkozó időközi intézkedéseket, a mennyiben az adminisztrálásnak gyakran mind az adminisztráns lelkészre, mind az adminisztrált egyházközsége nézve fenforgó ilyen, vagy olyan kellemelenségeit azon arányban kevesbitené, a mennyivel közelebb esik a papi állomás megüresedése a kerületi közgyűlés idejéhez.

(Vége következék)

Az egyházmegyéből.

A sepsii egyházmegye.

Május 29-én tartotta meg a sepsii egyházmegye ez évi tavaszi rendes közgyűlését, Uzonban. Egyházmegyénk nt. esperesét sajnos betegsége, mely esperesi vizsgálat teljesítése közben lepte meg, gátolván a közgyűlésen való megjelenésben, főjegyző Zágonyi Pál elnöklése alatt tartatott meg gyűlésünk. Ez okból az esperesi jelentés is elmaradt és annak előterjesztése a következő gyűlésre halasztatott. A tárgysorozat rendén előbb a felsőbb leiratok olvastattak fel. Így a mélt. áll. igazgató-tanács leirata a hétfaluvidéki kepezetűre vonatkozólag, melyben a régi gyakorlatot fentartandónak ítéli, annak kimondása mellett, hogy a beköltözött egyháztagok kötelesek a körlelkészség fentartásához járulni. Örvendetes tudomásul veszi és köszönettel fogadja közgyűlésünk a főtiszt. püspök úr által leküldött, egyházi építkezéseket és szervezett körlelkészségeket feltüntető térképet és kimutatást. A Kolozsvárt felállítandó theol. akadémia javára, anyagi sze-

génységéhez mérten, pénztárából 100 frtot ajánl fel, melynek azonnal leendő kifizetését határozza meg. Kapcsolatosan, előterjeszti számvéví Józsa Sándor a direktori számadás megvizsgálásáról szóló jelentését s az eddig külön, direktor és egyházm. pénztárnok által, kezelt pénzek a pénztár egyesítettén, átadatnak egyházm. pénztárnoknak.

Tárgyalás alá került az egyházm. Tanács megbízásából, esperes által az egyházközségekhöz intézett felhívás, a Székely-Mikó tanoda építésére, adományok gyűjtése végett. E rendelet még ápril hónapban adatott ki, hét egyház beküldött 15 frt. adományt. Közgyűlésünk a gyűjtést az őszi időre halasztja a mikor a gyűjtés sokkal eredményesebbnek ígérkezik, mint tavasszal. A tavasszal eszközölt gyűjtés sikertelensége mellett tanuskodik a beküldött adomány csekélyisége.

Egyik fontos tárgy volt a papi értekezletnek azon indítványa, mely szerint a közgyűlés találjon módot, hogy a templomok a halotti koszoruktól megtisztíttassanak. Az emberi hiúság, a kegyeletnek ezen ferde nyilatkozata a mi egyszerűségökben fenséges prot. templomainkat a hiúság ápolójává kezdi tenni s maholnap a templomok koszoruk raktárai lesznek; ma egy, holnap más ceremonia s megvan a haladás hátrafelé. E kényes és sokak kegyeletébe ütköző ügyben úgy vólte a helyes útát eltalálhatónak közgyűlésünk, hogy szigoruan megtiltotta a jövőben a halotti koszorúknak a templomba helyezését s felhivandónak véli azokat, kik kegyeletöket halottaik iránt külső, látható jegyekben akarják kifejezni, hogy egyházi, vagy iskolai célokra tett kegyes alapítványok által örökítsék meg halottaik emlékezetét.

Ezután közgyűlésünk tagjai a helybeli templomba vultak, hol a gyülekezet és nyolc felekezeti tanítóból álló énekar éneke után, Benedek Árpád s. szentkirályi lelkész tartott imát és Éfész. VI. 10. 11. alapján tartalmas, szónoki hévvel előadott beszédet, melyért közgyűlésünk elismeréssel adózott.

Templomozás után, előterjesztette főjegyző az egyházm. tanács működéséről szóló jelentését, melylyel kapcsolatosan felmerült azon indítvány, mely szerint: miután egyházmegyénknek sajnosan kell nélkülöznie két érdemekben gazdag gondnokának jelenlétét, a reájok súlyosan nehezédő betegség miatt; bár szavakkal eléggé ki nem fejezhető munkásságot fejt ki ügybuzgó gondnokunk, tek. Ujvárossy József ur, ki mindent ott van, hol hatni, tenni, alkotni, munkálni kell s a legcsekélyebb ügy sem annyira kicsiny, hogy figyelmen kívül hagyhatónak tartaná, gyűléseinken mindig ott van, de egyre mégis igen sok baj, gond nehezedik közgyűlésünk tegye meg a lépéseket, hogy gondnokai karunk kiegészíttessék. A lépések megtételével megbízatik az egyházm. tanács.

Lisznyó egyházközség utasittatik, hogy erdőarányosítás ügyében ügyvéd által szerezzen érvényt annak, hogy a személyes erdők erdő-jogosult birtokállománynak tekintetvén, az egyház erdeje is, mely kihagyatott, ilyennek vétessék, vagy pedig elég tétessék a törvény azon világos rendeletének, mely arányosításkor erdő után erdőrésztlet adását kizárja. Nyén egyházközség, lelkésze kérésére, utasittatik, hogy a tarthatatlan papilak újból építtetése ügyében építési kölcsön nyése végett maga tegye meg a lépéseket.

Vén Mihály,
bikfalvi ref. pap.

T A R C A.

Felméri Nevelés-tudományi kézikönyve.

III.

(Folytatás.)

Felméri éppen ezért sokra becsüli az imádságot. Az ima az ő szép kifejezése szerint: a lélek tisztulásának harmata. Vaughan pedig a lélekzéssel hasonlítja össze. Mert a mint tudó nélkül nem élhetünk testileg, úgy ima nélkül nem élhetünk lelkileg; tehát, imádkozni annyi, mint erkölcsileg lélekzeni. „Lélekzésekör, mondotta a gyermekeknek a jeles angol pap, a hozzájuk idézett beszédében, beszívjátok a levegőt és ismét kilehelitek; midőn imádkoztok, beszívjátok a kegyelmet s ha megnyertétek, kilehelitek a hálaadást. Az ima a kegyelem beszívása, a hálaadás kilehelése.“

S az ima kiegészítője az ének, mely miukat a Végtelen pitvarába vezet s oda egy-egy pillanatra bepillantunk enged. Az ének az ártatlan bajának oszlatója, a vétkes bűnbánatának előmozdítója, katonák bátorítója, vértanuk fölemelője. Minden kornak szüksége volt rá. Chrysostomus, Ambrosius, Milton és Wesley himnusokat irtak; nálunk a hitújítás apostolokodó korában, hogy magyar példákkal bővítsük a Felméri idegen példáit, Dévai Biró Mátyás, Sztárai Mihály, Székely István, Batizi András, Huszár Gál és Gálszécsi István épp úgy az ének szárnyain emelkedtek égbe, mint a hogy énekekben kerestek vigasztalást és enyhülést gyöttrő zaklatásai közt Balassa Bálint, az első nagy magyar lantos, vitézi fadaradalmik után Rimai János és Benizky Péter, a világi lant jeles mesterei; mint a XVII-ik század viharában annyi más. Zrinyi Miklós, az első magyar eposz költője felszárnyaló himnuszszal borul le a feszület előtt, Bethlen Gábor, a kis Erdély Európához illő nagy fejedelme, énekekben frissíti meg lelki erejét, Báthori István országbiró zsoldárokat zeng szive kiáradása és isten magasztalása végett és Kohári István gróf, az állhatatos, istenes, énekekkel enyhíti hosszas fogsága keserűségeit. Óh, az ima és ének, mint a vallásos nevelés középpontja, soha nem veszít jelentőségéből és üdvös hatásából. Ám, ez is csak akkor jó és szent, ha sok órai munka előzi meg és kíséri.

Példa az angol nemzet, mely szorgalma és tevékenysége mellett, melegen buzgó és ábitatos. A vallásos érzetet kegyelettel és elfogulatlanul ápolja, mert az imán és éneken kívül az egyházi zenére is kiváló fontosságot helyezve, a szerző felekezetiére való különbség nélkül alkalmazza, néha katolikus, puritán, kálvinista és arménian költők szövegével, mert az angol úgy okoskodik, hogy az igazi, természetes és erőteljes himnusz nem ismer felekezeti, csak Istent és Krisztust. S templomaiban épp úgy előfordul Palaestrina, mint Mendelson, Orlando Lasso, mint Addison, Cowper és Newman, mint Bach, Beethoven, Haydn és Mozart. Az angol nemzet a zenének meghódol, hiszen, hatalma mindenütt nyilvánulhat, főként az ifjunál, kinek szive hárfa, melyen a vallásos felindulás a leghatalmasabb dallamokat játszhatja. „A vallás, hirdeti Felméri, a mennyiben fölemel minket a leg-

főbb lény körébe; a legfenségebb költészet, mely nem csak eszünket teszi derültté, hanem arcunkat is, s az eget és földet betölti egyiránt vigasztaló, legnemesebb törekvéscinknek megfelelő szimbolumokkal.“

Könyve, a Biblia, mely magában foglalja a hit sarkalatos cikkeit, az erkölcs és vallás nagy kötelességeit, szent történeteivel benépesíti a gyermekkor képzeletét, megtermékenyíti értelmét, összeköti istennel álmadozó lelkét. Felméri oly nagyra becsüli, hogy Tolstojjal, a nagy orosz emelkedővel egyetért abban, hogy a mi társadalmunkban a Biblia nélkül a gyermek és ember fejlődése szintoly lehetetlen, mint a mily lehetetlen volt a görög társadalomban Homér nélkül. A Biblia egyetlen gyermek-olvasókönyv, mintája az olvasókönyveknek; főleg az új-szövetség könyve a jézusi tiszta tannal, ez a keresztyén vallás szellemének plasztikai kifejezése, annak a szellemnek, melyet nem lehet tudományként tanítani, mert a szív dolga. S a mai vallásos oktatás, Felméri szerint, ezt a szellemet elhanyagolja. Az a dogmatikai nehéz fegyverzet, mely ezelőtt két-háromszáz évvel, a vallásos érzet élénksége korában, jó szolgálatot tehetett az egyháznak, ma már elkopott és megrozsdásodott; a mai dogmatizálás mellett elpárolog a szeretet melege minden iránt, a mi szent, mint isten, haza, család. A mellettez a dogmatizálás, a maga katóiban, nem is nemzeti; idegen idiomára, idegen mintára vall. Pedig, ma már a nemzeti növelés szempontja a fő; nem az, hogy egymásra féltékenykedő s a kicsinykedésben vetélkedő fiatalságot képezzünk: hanem az, hogy egységes nemzetet teremtsünk. Élesszük és tartjuk ében a protestáns öntudatot; de elfogultság helyett, tanítsuk a türelmet és harc helyett a békességet és merő dogtaktika helyett a kölcsönös szeretetet. Szervezzük, a mint Felméri sürgeti, az ifjuság számára rendezett isteniszteleteket, ápoljuk a tanulók szívéhez szóló imákat és egyházi beszédeket, az ifjuság betanulta és előadta egyházi énekeket, hozzuk be a gyermekek számára való bibliákat.

Oly tanács, melyet Felméri alaposan megokol; bár nem hallgathatjuk el, hogy e megokolás még teljesebb és érdekesebb lehetne, különösen a vallásos nevelésre és bibliai történettanításra vonatkozólag, ha Felméri nem merül el egészen a külföldi nagy nemzetek irodalmába, hanem jobban méltányolja a mi szerény magyar irodalmunkat is. Mert ott van például Kazincy Ferenc levelezése, melyet Berzsenyivel, Kis Jánossal és Sipos Pállal folytat, teli helyes felfogással, szellemes megjegyzéssel és fejtegetéssel. A vallásos eszmék és érzések gazdag revelációja. Mily féltő buzgóság és szerető gond árad el e levelezésben, mily meleg érdeklődéssel csüng a gondolon, hogy gyermekeinek maga írja meg a bibliai történeteket, költői nyelven, vallásos kedélyvel; mily őszinte bizalommal kérdezősködik Berzsenyitől a vallás-tanítás iránt való felfogásáról, Kistől és Sipostól a bibliai történetek kérdésében? Felméri, mint a nemzeti nevelés apostola, a nemzeti nyelv apostolának fejtegetéseiből sok megkapó és jellemző részletet felhasználhatott volna. Ám, a megokolás így is elegendő és méltó arra, hogy a protestáns egyház fontoló

figyelmére vegye és a vallásos nevelés megújításáról és átalakításáról beszéljen. Mert a Felméri találó és helyes hasonlata szerint, a mint az egészségügyi szabályok betanulása senkit egészségessé nem tesz, el annyira, hogy lehet valaki a legalaposabb egészségügyi ismeretek mellett a legegészségtelenebb: úgy a legfényesebb dogmák betanulása mellett, a szív mélyén lakó érzés nélkül, az ember istentől merőben üres lehet.

Nem azt állítjuk, hogy nem kell dogma, mert hiszen felekezetünk egyénisége dogmaiban fejeződik ki; csak azt akarjuk, hogy a dogma maradjon minél később időre! S a vallásos nevelés egyesüljen a nemzeti neveléssel, hiszen a protestáns egyháznak úgy is fényes hagyománya és örök dicsősége, hogy követelése mindig összhangzásban álltak a nemzeti követelésekkel. A protestáns szabadság küzdelmei egyszersmind az alkotmányos szabadság küzdelmei voltak mindig.

(Folytatása következik.)

Széchy Károly.

Felelet, Egy nem pályázónak.

Még egyszer s részemről utoljára, lehető rövidséggel, felelek „Egy nem pályázó” urnak, e lapok 25-ik számában újabban fölvetett „Nyílt kérdésére;” jóllehet kötelesem nem érezhetem magam ezzel a felelettel, szemben egy emberrel, kinek nem volt elég bátorsága nyílt sisakkal lépni a sikra, hanem a névtelenség köpenye alá rejtőzve, hasogatja a szülők s méregeti a szűnyogot. Hát privát mulatságnak ez is megjárja, ha egyéb dolgunk nincs.

Ha maga az „Egy nem pályázó” ur személyesen jelen nem lett volna az inkriminált kandidáción; s ha annak lefolyását éppen oly körülményesen nem tudná, mint én s a kandidáló bizottság többi tagjai: akkor érteném nagy mérvű érdeklődését és kíváncsiságát. De ott volt; tudja jól, hogy mi történt; mégis fujja, ok és cél nélkül a hólyagot. Minden esetre helyesen cselekednék akkor, ha a kérdéses ügyben, saját meggyőződése szerint is, a kandidáló bizottság hivatalos tagjait illetőleg, lenne csakugyan valami hibáztatható, de mivel igen jól tudja, hogy nincs, s mivel jól tudja, hogy a kandidáló bizottság hivatalos tagjai (főgondnok, esperes-helyettes és kandidáló pap) az ügyben bona fide jártak el, tudva és szándékosan semmi hibát el nem követtek, s így megtorlásra méltó cselekvény az eljárásban nem foglaltatik: minden esetre helytelenül cselekszik s alapos ok nélküli harcot provokál.

Cikkében főleg engemet akar sujtani; gyanúsít hivatalos eljárásban, a nyilvánosság előtt. Oly színben tünteti fel az ügyet, mintha a megkésett folyamodvány „becsempészve” az én tudtommal, vagy éppen általam történt volna. Ezt határozottan visszaütöm. S mellőzve minden egyebet, a cikknek csupán ezen részére felelek röviden, saját reputációm érdekében és a nyilvánosság iránti tiszteletből.

A „Nem pályázó” kedvéért ismételnem kell, hogy a folyamodványok nem hozzám, a mint ezt cikkirő gyanúsítólag szinezi és a sorok között sejtetni akarja, hanem a tanácskozó terem asztalára küldettek, minden „mellékelt” útasítás nélkül. Hozzám az esperes külön levelet intézett, melyet a bizottság előtt szóról-szóra fel is olvastam, s melyben arról értesít, hogy betegsége miatt nem jöhet be, de a folyamodványokat beküldötte s a kandidációt megtehetjük, esetleg közelebbi bejöveteleig elnapolhatjuk. Előtte a folyamodványok nem fordultak meg, azokat nem láttam addig a pillanatig, míg a kandidáló bizottság színe előtt, t. Muzsnai Pál közigaz-

galási jegyző, hivataltársam előmbe nem tette azokat. Tanum reá maga az esperes és Muzsnai.

A kandidáció után megtudtam, megtudtuk mindnyájan, még maga a „nem pályázó” is, hogy az elkésett folyamodványt egy ifju pap aa. tette az iratcsomagra, nem csempészve, hanem mások előtt, nyilvánosan, hihetőleg nem is reflektálva ezen minden esetre nem szabályos eljárás következményére. Én pedig, mihelyt értesültem a szabálytalan eljárásról, nem késtem, azonnal és kötelességszerűen, a kandidáló bizottság még helytt levő tagjainak tudomására juttatni a megtörtént hibát. A bizottság jegyzője pedig értesítette az esperest a további eljárásra való tekintetből. Punktum!

Engemet ebből az egész dologból ennyi érint közvetlenül. Sikertült-e felvilágosítanom és megnyugtatom az „Egy nem pályázó” urat?

Igen, vagy nem? Bevégeztem. Több mondani valóm nincs. S ezt sziveskedjék tudomásul venni az „Egy nem pályázó ur.*)

Maros-Vásárhelytt, 1899. június 22.

Vas Tamás.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Ezt a hetet bátran nevezhetjük „Nagy-hétnek.” Nép-, közép- és felsőbb iskoláink e héten tartották meg legnagyobb részben évről vizsgálatukat. Innen számba vehetjük e napokat. Az iskolák templomi színezetet nyertek, hová testben és lélekben ünnepi ruhában jelentek meg a tanítók, hogy számot adjanak sáfárkodásukról; a tanulók, hogy bemutassák előhaladásukat és a szülők, hogy meggyőződjenek, mennyiben teljesedtek vágyaik. Sőt mondhatjuk, hogy meleg érdeklődéssel figyelt egész anyaszentegyházunk, mért fennállása, jövő virágzása az iskoláktól függ, azoknak szellemétől van feltételezve élete; előhaladása azoknak előhaladásával áll elválaszthatatlan kapcsolatban. Ezer meg ezer ifju és növendék gondolt e napokra szív-dobogással; ezer meg ezer szülő remélt és aggodalmaskodott, hogy vajjon anyagi és erkölcsi áldozatkészsége, munkája nem volt-e hiábavaló? Reméljük, nem. Hisszük, hogy az eredmény mindentűt megfelelt a méltányos óhajításoknak és örülhetünk ez esztendő szellemi aratásának. Most már bezárulnak az iskolák kapui; de nem zárulnak be istennek hozzánk való szeretetének, áldó gondviselésének bizonyosságai, és az ő áldását kitölti ránk ezután is, hogy járassunk nagy bátorsággal és építhessük az ő országát.

= Kolozsvári kollegiumunkban folyó hó 25-én tartott meg az évről ünnepély, holott lapunk szerkesztője könyörgött és dr. Török István, igazgató, tette meg jelentését ez iskolai évről. Ebből feljegyezzük a következő érdekes adatokat. A teljes létszám volt 488, kik közül vizsgálatot tett 460. Jutalmakban, segélyekben, ösztöndíjakban kiosztott a) Kezves alapítványokból pénzült és könyvekben 999 frtot; b) Tandíj kedvezményt nyert az ifjuság 1573 frtot; c) Egyéb adományokból 50 frtot és 6 darab aranyat; d) A kolozsvári ref. egyház hét árvának ösztöndíjban 450 frt; e) Kincstári ösztöndíj 240 frt; f) Kenyeret kapott 115 tanuló 718 frtban. Ezekon kívül, a szegény tanulók számára fentartott iskolai kézikönyvek; magántanítói díjjak; a legációk, satb. Az ifjuság ez esztendőben nem kevesebb, mint

*) Atyámfiai, meg koll korrigálni e dolgot és legyen békeség. Hiba történt; de személyes ügygyé ne tegyük.

Szerk.

10,041 frt javadalmat élvezett. Oly összeg, melyet hálával emlegethetnek azok, kik élvezték; áldhatják a kegyes adakozókat és kegyelettel ragaszkodhatnak e kollegiumhoz, mely nem csak szellemi, erkölcsi tekintetben, de anyagi segélyezései által is valóban „Alma Mater.“ Az évváró ünnepélyen könnyeket láttunk egy pár szülő és iskola-barát szemében, és az örömmek, a meglepetésnek boldogító hangján suttogták, hogy a kolozsvári kollegium, egy pár tanterem felépítése után, valóságos „minta-gimnázium.“

= **Leiki örömmel jegyezzük fel,** hogy Sepsi-Szent-György városa a minap említett hazafias elhatározására folyó hó 21-én feltette a koronát E napon t. i. a közgyűlés név szerinti szavazással egyhangulag kimondta és útasította a tanácsot, hogy a Mikó-kollegium kiépítéséhez szükséges költségek fedezésére egy ötvenezer forintos kölcsön felvétele iránt tegye meg a szükséges lépéseket; a feltételeket mihamarább terjessze elő és ezzel kimondta egyszersmind az építés sürgettségét. Valóban, a legnagyobb tisztelettel nem csak megemlékezünk, de meghajlunk ez áldozatkészség előtt, mely S.-Szent-György városának nevét arany-betűkkel vési be a székely-föld közmivéldésének és anyaszentegyházunk történetkönyvébe!

= **Egyházközségünk érdemes tagja.** idős. Jóós Elek aa. saját szorgalma, igyekezete és eszélyes takarékosága által szerzett vagyonából a feldobolyi ev. ref. egyházközségnek 600 forintot adományozott, és pedig 200 forintot oly feltétellel, hogy annak évi 8%-os kamatja a templom évenkénti javítására fordíttassék; 200 forintot azon megjelöléssel hagyott az iskolának, hogy annak 80%-os kamatja által a tandíj fedeztessék, s a szülők a tandíj fizetés alul mentessenek fel. Ezenkívül, 100 forintot a ref. lelkésznek, 50 frt a községi tanítónak, 50 frt a ref. énekvezérnek, oly feltétellel, hogy a tőke „Jóós-alapítvány“ címen örökre megmaradván, annak 80%-os kamatja a jelzett hivatalnokoknak minden évben fizetessék ki. Ez által nem csak életében, de holtá után is örökös bérfizető maradt. Ezen kegyeletes intézkedés, mint örökre elfeledhetetlen tény által írta be nevét egyházközségem minden tagjának szívébe. Élvezze a megnyugtató és jutalmazó öntudat áldását még sokáig életében, s fogadja legforróbb köszönetünket, mely mellett, viszonzásul, emlékéit hálás szívvel őrizzük, s fogják őrizni utódaink is örökre. Fel-Doboly, jun. 18. 1890. Bartha Károly ev. ref. lelkész.

= **Erdővidéki egyházmegyénkbe kebelezett Olasztelek egyházközsége** folyó hó 8-án választotta papjává Kovács Sándor, székely-udvarhelyi ref. főtanoda jeles képzettségű derék köztanítóját és ugyanoda való segéd-lelkészt, még pedig hat folyamodó közül, a mi nem mindennapi dolog, egyhangulag. Az egyetértésnek oly szép jelét adó egyházközségem és annak megválasztott fiatal papján legyen istennek áldása!

= **Nyilvános köszönet.** Fülei özv. Pál Andrásné, szül. Baló Borbára, vallásos buzgóságának szép jelét mutatá fel a közelebbi pünköszt ünnepén, holott a templomi szószéket, egy bársonyból készült, ezüst rojttal szegélyezett, díszes takaróval vonta be, mely áldozatkészség, tanubizony-

sága annak, hogy az Urnak lelke mindedig nem szűnt meg munkálni a jóknak és igazaknak szívében. Fogadja tehát a jószívű adakozó az Ur oltárára feltett kedves áldozatáért, magam és egyházközségem nevében hálás köszönetemet. Füle, 1890. jun. 17-én. Karácson György, fülei ref. pap.

= **Hiba-igazítás.** Lapunk múlt számának „Refleksiók, Csulak cikke felett“ c. cikke három helyen javításra szorul. A 207 lap első hasábjának felülről 20-ik sorában „senki sem határozhatja meg“ helyett „senki sem akadályozhatja meg“ olvasandó; a második hasábjának felülről 7-ik sorában „és a megfelelő közötti összhang“ oképp egészítendő ki: „és a megfelelő betöltés közötti összhang;“ ugyanazon hasábjának alulról 13-ik sorában „az elfogultságnak, siket“ stb. helyett „az elfogultság vak, siket“ stb. olvasandó

Szerkesztő nyiltpostája.

= Dobay Lajos. Balla. Nem elegendünk bele.

= **A karácsonfalvi k. bizottsági tagok is nyilatkozatot küldtek be a »Nyilt kérdésre.«** Igyenek meggyőződve, hogy becsületük, jóhiszeműségük érintetlen. A dolog rendbe jön a nélkül, hogy személyes vitává dográdálnók a kérdést. Engedelmükkel, a Feleletet félre tettük; oly kezekben van a dolog, hogy okvetlenül tisztázva lesz a nélkül, hogy perpatvarkodjunk.

Hivatalos rész.

822—1890.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi egyházkerületben, a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett damosi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik, másodsor.

Javadalom: tisztességes lakás, 114 frt. és a kert s cinterem fele részének használatvezete; a másik felében gyümölcsfa-iskola rendezendő be.

Pályázati határnap, jul. 31. Folyamodványok nagytsz. Deési Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1890. jun. 23.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

816—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett gógánváraljai egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik, harmadszor.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakás és 198 frt. 78 kr. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap, julius 31. Folyamodványok nagy. Kovács Elek esperes aához küldendők, V.-Gálfalvára, (u. p. Dicső-Szentmárton.)

Kolozsvártt, 1890. junius 21.

Szász Domokos,
ord. ref. püspök.

430—1890.

KÖRLEVÉL.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye mlts. gondnokait, tek. képviselőit, tisz. papjait, egyházmegyei rendes képviselői közgyűlésre, Baróthra a köztanácskozási házba julius 7-én délelőtt 9 órára ezennel tisztelettel meghívom. Istentisztelet után tárgyak lesznek: 1. Elnöki megnyitó és előterjesztés az egyházközségéről. 2. Az új lelkészek kebelezése. 3. Az egyházmegyei Tanács jegyzőkönyveinek előterjesztése. 4. Le- és átiratok közlése. 5. Jelentések a) a pénztárnoki számadás megvizsgálására kiküldött bizottságé; b) a véleményező és indítványi bizottságé; c) az egyházmegyei tanügyi előadóé. 6. Ezen közgyűlésig eléjehető ügyek. Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Bardócon, 1890. jun. 21-én. Zajzon Mihály, esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász GERŐ.